

RĂSUNETUL CULTURAL

REALIZAT DE SOCIETATEA SCRITORILOR DIN BISTRITA-NĂȘĂUD

An. XIX; Nr. 1 (153)

APARE LUNAR SUB EGIDA UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA - FILIALA CLUJ

Ianuarie 2026

A nins

Toată noaptea a nins
noapte de ianuarie
așa cum ninge pe vremuri când meteorologii
nu anunțau cu atâta precizie timpul probabil
vorba vine
dar oamenii știau că la bobotează e gerul bobotezei
că la sfântul ilie plouă cu găleata
că la douăzeci și trei august vine toamna la cluj
nu-i vorbă se întomnase încă de prin anii cincizeci
iar acum după ninsoarea de azi-nopate s-au așternut
troiene pe toate străzile orașului și nimănui nu-i vine
să le curețe să arunce cu sare
mai ales că salina de la praid a dat faliment
așa că înotăm în zăpadă până la genunchi
și ne este bine la căldura caloriferelor
în noua rânduială guvernamentală
pe care noi am botezat-o iar acum
nu mai aveam nici aghiasmă de șters ochii
înlăcrimați de atâta ger și de atâtea vântoase

Constantin Cubleşan

Varujan Vosganian, președintele Uniunii Scriitorilor din România

Mesaj de Anul nou pentru colegii noștri scriitori

Distinși con-frați,

Suntem la capătul unui an care s-a dovedit greu de trăit și la fel de greu de înțeles. Ne-am despărțit cu durere în suflet de unii dintre ai noștri, dar, cum viața merge înainte, ne-am bucurat de intrarea în rândurile noastre a altora, tineri și încrezători. În condiții dificile din punct de

vedere material și, uneori, instituțional, Uniunea Scriitorilor a organizat sute de evenimente, festivaluri, simpozioane, lansări de carte și lecturi publice. Târgurile de carte au dovedit că "homo qui legit" nu este pe cale de dispariție. Numeroase cărți noi s-au adăugat zestrei literaturii române.

A fost un an în care, așa cum se întâmplă adesea, amăgirile și dezamăgirile s-au împletit. Am așteptat o Strategie culturală care nu ne-a fost propusă. Am sperat la o finanțare mai consistentă a instituțiilor culturale și a trebuit să ne mulțumim dacă, nu întotdeauna, reducerile ne-au ocolit. Am considerat că domeniul culturii ar trebui să fie o prioritate pentru un stat cu vocație europeană, dar prioritățile vremurilor se dovedesc a fi cu totul altele, iar vocația europeană se îndreaptă mai degrabă spre o identitate transnațională decât spre una națională.

Să nu ne resemnăm. Cuvântul "capăt" pe care l-am folosit la începutul acestui mesaj e unul miraculos, aproape biblic. La îngemănarea dintre ani, spunem că am ajuns la un capăt, dar și că o luăm de capăt. Să ne urăm ca anul ce vine să fie unul mai bun pentru noi și cultura să devină acea ideogramă care să solidarizeze o societate bântuită de patimi. Să ne rugăm la Pogorârea Sfântului Duh al inspirației asupra apostolilor limbii și literaturii române, iar aceștia să nu se simtă stingheri în mijlocul unei națiuni pe care o iubesc.

Curaj, har și sănătate, dragi scriitori! Și, peste întreaga lume, pace!

Menuț Maximilian
Director Răsunetul

Răsunetul Cultural, la început de an

Și în acest an, Răsunetul Cultural își va deschide paginile ca un spațiu al cuvântului așezat, al creației și al dialogului cultural. Răsunetul, singurul cotidian tipărit din Bistrița-Năsăud, a marcat 10 mii de ediții, fiind cea mai longevivă publicație din acest ținut. Suplimentul nostru cultural este apreciat de colegii de condei, dar și de cititori, ajungând în casele celor care citesc Răsunetul, ca dar din partea noastră. Credem în puterea scrisului de a aduna oameni, idei și emoții, oferind cititorilor noștri o oglindă a culturii noastre. Noul an ne găsește fideli valorilor culturale și deschizi spre noi voci, într-o revistă care își propune să fie, mai departe, un loc al spiritului viu. La mulți ani!

Cum a fost anul 2025 pentru dumneavoastră? Cu ce gânduri începeți 2026?

Menuț Maximilian

Lucian Vasiliu

Lecturi, credință, creativitate

Cum a fost? Mai întâi: mulțumiri familiei, medicului de familie, doctorilor și echipajelor care m-au ajutat să supraviețuiesc miraculos unor dificile probleme de sănătate!

Anul 2025 a fost al unor continue încercări, nu doar în plan personal. Fost-a mai puțin al îngerilor. Mai mult al dronelor, al câmpurilor minate, al dansului haciaturianizat al săbiilor!

Totuși, printre „cuțite și pahară”, cantemirene (sic!), m-am bucurat de victoriile istorice ale României de Est - Chișinău, prin vârful de lance numit Excelența Sa, doamna Maia Sandu.

Nu îmi voi lăuda căruța, fragilă aș spune, a recoltelor scriptoriene. Doar aș mulțumi revistelor literare care mi-au solicitat pagini (mi-ar trebui mult spațiu de menționare a publicațiilor culturale), studioului de radio TRINITAS (revista literară duminicală, coordonată de admirabila doamnă Teodora Stanciu), editurilor ȘTIINȚA din Chișinău și JUNIMEA din Copoul ieșean. Aș prezenta scuze celor cărora nu le-am putut onora invitațiile.

Succint, aș menționa câteva secvențe de peste an:

× Am urcat pe scena botoșăneană a Premiului național pentru Poezie, înmănat, pentru OPERA MAGNA, rafinate și poliglote poete Grete Tartler;

× Am înotat în valurile Pontului Euxin (Festivalul „Poezie la nisip”, de la Histria, Corbu, Constanța), rostind versuri ovidiene;

× M-am visat înger, într-o noapte, în Arhondaric la Monastirea Putna, cu ocazia prestigioaselor colocvii;

× Am fost în dialog cu profesori și elevi din Comunitatea românilor, la Colegiul EMINESCU din Transcarpatia, în companie selectă, cu Ana Blandiana, Ion Pop, Adrian Popescu, Gheorghe Mihai Bârlea și alți exemplari comilitoni culturali și civici. Ocazie de a debuta, „tropăind” ca o mierlă, pe podul care leagă Sighetul Memorialului Victimilor Comunismului cu malul ucrainean al Tisei mitologice;

× Împreună cu nepotul nostru (6 ani acuși: mare cititor de cărți!) din Valea Prahovei, ne-am promenat prin semisatul Valea Lupului de Iași, pe străzi cu nume îmbietoare: Cuza Vodă, Gheorghe Asachi, Anton Pann, George Coșbuc, Păstorel Teodoreanu.

Menționez în finalul răspunsului meu frugal: 2025 a fost anul în care am făcut cunoștință efectiv cu AI/ INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ, o domnișoară seducătoare. Vegheat atent de cele două secretare-pisici, tandre și vigilente la maximum. Ce îmi propun?

„Omul propune, Domnul dispune!” - ca moto/ motto.

pot răspunde variilor solicitări civice și culturale. Să înot cât mai mult. Să merg pe jos, peripatetic, stârnind „să-lutul” de buni vecini al dulăilor din sat. La bicicletă am fost nevoit să renunț. Să studiez în continuare, în arhive. Autodidaxia mi-a marcat existența. Să continuu/ continui re-așezarea bibliotecii personale, aflată încă în varii saci și în cutii de carton, transferată, în urmă cu 7 ani, din urbea Junimii lui Ion Creangă. Să pregătesc în continuare donații contextuale, către unele instituții de cultură. Să mă bucur că avem o primă librărie în sat, o biserică și o școală modernă în construcție.

Să profit, mulțumind mereu, că DOMNUL m-a susținut să ajung să gust și din starea de pensionar activ încă, la cei peste 70 de ani. Un paradoxal „șaptezecist” optzecist, cu gândul la nouăzecismul ca (bună)stare de spirit. Tuturor, un an bun, cu lecturi, credință, creativitate și civilitate, fără drone sinucigașe!

Mihaela Aionesei

Blândețe, iertare, iubire

2025 a fost pentru mine un an încărcat, turbulent, intruziv și distructiv din cam toate punctele de vedere. Un an al dezbinării și al urii promovată excesiv, care m-a marcat neplăcut, care m-a făcut să mă interiorizez, să mă îndepărtez de oameni, să stau cât mai departe de haosul promovat pe rețelele sociale, televiziuni, media. A fost anul în care am înțeles că nu orice adevăr trebuie strigat și nu orice luptă merită purtată la vedere. Că uneori puterea stă în a renunța, în a te retrage, nu în a avea dreptate sau a câștiga. M-am întrebat dacă nu cumva mă încercă un semn de slăbiciune ori de oboseală, dar cu oglinda pe care mi-a așezat-o în față, 2025 m-a ajutat să văd lucruri, să iau decizii amânate, să reevaluez relații, situații, să fac diferența între ceea ce contează și ceea ce doar îmi mănâncă timpul și îmi ocupă spațiul.

„2025 rămâne în istorie ca anul în care societatea românească a fost împinsă deliberat într-o stare de conflict permanent” spune și titlul unui articol apărut recent în online care vorbește despre divizarea societății în tabere care luptă pentru propriul adevăr. În acest context istoric este foarte greu, la nivel individual, să fii pe deplin mulțumit ori împlinit. Războiul din Ucraina, instabilitatea politică și financiară, lupta pentru putere, agresivitatea cu care se promovează și se impun oameni, idei, tendințe, politici, nu doar la noi, ci și în lume, m-au făcut să înțeleg cât de fragilă este democrația, societatea în care trăiesc, m-au întors către familie, biserică, Dumnezeu. Nu trăiesc într-o bulă de cristal să nu văd, să nu aud, să nu mă afecteze ceea ce se întâmplă. Toate frământările și schimbările din societate m-au copleșit. Văd lumea ca pe un Titanic imens care plutește în ape tulburi iar la cârma lui nu mai este Dumnezeu. Nu știm unde și când ne putem lovi de un ghețar care poate schimba definitiv cursul omenirii, pentru că unii se cred stăpânii lumii.

Deși a fost un an cu bucurii și împliniri în familia mea, nu pot ascunde că am simțit patima cu care s-au promovat ura, discriminarea, etichetarea și chiar marginalizarea celor au avut alte idei față de cele intens promovate și chiar impuse de unii. Toate astea m-au demoralizat, m-au speriat. Am văzut ce bolnavă este societatea în care trăiesc, ce trauma a lăsat în urmă comunismul, dar și câtă degradare morală și spirituală a adus democrația, câtă corupție, instabilitate, lipsă de empatie și umanitate. După un astfel de an, care pare că a venit cu biciul, nu cu sorcova-vesela, nu mai cauți multul, vizibilitatea, succesul, ci adevărul, liniștea, sensul.

După atâta haos și tumult este nevoie în lume de puțină blândețe, iertare, iubire, credință. Toate acestea sper să le restabilească alinierea planetelor, pentru că tot se vorbește de 2026 ca despre „un an de vibrație 1, din punct de vedere numerologic”, unde cifra unu este simbolul „Unității perfecte”. Asta aștept de la anul 2026! Să fie un an al unității în iubire, credință și adevăr, alb, bun și blând ca un miel nou născut, să restabilească armonia, să aducă pace în suflete, în case, între oameni și popoare. Și-apoi, după ce voi regăsi motivația, mă voi gândi să-mi împlinesc și mici bucurii, cum ar fi un nou volum de poezii.

Închei cu mulțumiri și cu primul poem scris anul acesta: Ce pline sunt farfuriile/ și inimile ce sărace/ ce pline paharele/ și trupurile cât de goale.// Printre noi/ înveșmântați/ în haine strălucitoare/ își dau din când în când coate/ oaspeți tăcuți/ orgoliul și trufia.// Ard lumini pe tavan/ și pe masă lumânări de ceară/ nu ne vedem/ dar ne devorăm/ pe sub masă.

Nicoleta Milea

Cititul și scrisul mă țin în viață

Pentru mine, 2025 a fost un an bun, având în vedere lecturile, activitatea publicistică și editorială. Amintesc aici autori și cărți la eseuri publicate în revistele reviste: „Luceafărul de dimineață”, „Neuma”, „Caligraf”, „Timpul”... „Orașul și prietenii”, antologie anuală de poezie, coordonator: Horia Gârbea, Președintele Filialei de Poezie – București; „Memoria fumului”- Poezii, de Ștefan Mitroi; „Cele mai frumoase”- Eseuri, de Andrea H. Hedeș; „Marea e frumoasă ca tine”-Roman, de Andrea H. Hedeș; „de 12 lei iarbă”- Poeme, de Horia Gârbea; „Povestiri despre oameni obișnuiți”- Proze de Varujan Vosganian; „Un secol cu Marin Preda”- Eseuri. Critică literară, de Ana Dobre; „Rapsodiile Soarelui”- Poeme de Victoria Milescu; „Singur”- Poeme de Theodor Răpan; „Ultimul înger”- Poeme, de Menuț

Maximinian; „Zona de indulgență”- Poeme de Liviu Capșa; „Zvonuri și lilieci”-Poeme de Ileana Popescu Bâldea; „Vârsta de bronz”- Poeme, de Valentin Busuioc; „Caution”- Poeme, de Costel Nedelcu; „Călător prin labirint”- Eseuri, de Elena Armenescu; „Chirurgie temporară”- Proze scurte, de Radu Ilarion Munteanu; „Deschizi colivii”- Poeme, de Maria Pal; „Autori sub lupă”- Critică literară, de Ion Cristofor Filipaș; „Dulcea mea toamnă”- Poeme, de Sandu Frunză; „Jocul și moarte”- Poeme, de Mircea Teculescu; „Alchimia memoriei”- Poeme, de Raluca Faraon; „Trandafiri și gerbera”- Proze scurte, de Gabriel Burlacu; „Cearcănele oglinzii”- Proze scurte, de Puiu Răducan; „La Sud-Est de Prezent”- Poeme, de Constantin Marafet; „La marginea cerului”- Poeme, de Liviu Capșa; „Ori de câte ori te rostesc”- Poeme, de Salvatore Sblando, în traducerea Mariei Grădinaru; „Hainele bradului”- Proză, de Evelyne Maria Croitoru; „Eminescu și Teleormanul. Un caz pentru istoria literară”, de Stan V. Cristea; „Pisica de lemn pictat”-Poeme de Simona –Grazia Dima; „Tageea” – Poeme, de Florina Carvac; „În liniștea fricii”- Poeme, de Ovidiu Nușfelean; „Viața de roman”- roman, de Maria-Ileana Tănase; „Pinul lui Nietzsche”- Poeme, de George Vulturescu; „Cine zice acela e...”, roman, de Mihail-Florin Stan;

Am contribuit la promovarea literaturii tinerilor, prin cronici de întâmpinare publicate în revistele „Luceafărul de dimineață” și „Neuma: „Blank”- Poeme, de Carmen Secere; „De-a viața”- Poeme, de Mihaela Oancea; „Văduva plătește dublu” – Poeme, de Gabriela Gheorghisor; „Strada mansardelor părăsite”- Poeme, de Maria Grădinaru; „Pe urmele șamanului albastru”- Poeme de Miruna Drăghici; „Efectul fluturului”- roman, de Darius Gorcea; „Descântecul de bune maniere” – Poeme în proză, de Ionela Hadârca; „Așa să nu iubiți”- Poeme, de Mihaela Roxana Boboc.

Interviul realizat în cadrul emisiunii, în direct, „Văzul inimii”, cu doamna Evelyne Maria Croitoru – poetă, eseistă, realizatoare de emisiuni culturale – a fost o revelație ce a pus în evidență răspunsuri la o serie de întrebări și nu numai: Cât contează profesorul, îndrumătorul, în cariera unui om? Care ar trebui să fie drumul spre performanță, parcursul unui începător în ale scrisului? Ce este inspirația?

Evidențiez o serie de evenimente literare care mi-au prilejuit prezentarea unor volume, cu prilejul lansării lor: „Eminescu și Teleormanul”, de Stan V. Cristea, în cadrul Zilei Culturii Naționale, la Biblioteca Județeană „Marin Preda” Teleorman; „Marin Preda. Răsfrânger în actualitate”, de Stan V. Cristea, în cadrul Zilelor Bibliotecii Județene „Marin Preda” Teleorman; „Femeia cu pălărie albastră”- Roman, de Otilia Mândruțiu Rusu, la Muzeul Național al Literaturii Române București; „Doamne, dacă-mi ești prieten”- Antologie de versuri, de Spiridon Popescu, în cadrul Târgului de Carte „Gaudeamus” etc.

Contribuția la anchetele literare propuse și realizate de Horia Gârbea (Luceafărul de dimineață; „Neuma”), Stan V. Cristea („Caligraf”) Menuț Maximilian („Răsunetul Cultural”) au purtat marca originalității, în special în domeniul lexicului valorificat artistic, fiecare participant manifestând constant preferință pentru limba vie, pitorească, pentru expresii specifice zonei/ domeniului explorat, cu deosebită forță de plasticizare.

La activitatea anului 2025, s-a adăugat o tensiune interioară inefabilă prilejuită de participarea la lecturi publice, de „Ziua Mondială a Poeziei”, organizată de Uniunea Scriitorilor, Filiala de Poezie – București, în colaborare cu Muzeul Național al Literaturii Române, apoi, în cadrul Festivalului Internațional de Poezie, București 2025.

„Alexandria iubește poezia”, spectacol de muzică și poezie inițiat, organizat, cu prilejul Zilelor Municipiului Alexandria, și prezentat de către scriitorul Ștefan Mitroi, originar din Teleorman, a fost încă un prilej de a ne pune în lumină sufletul și personalitatea creatoare, ca și Festivalul Național de Proză Scurtă „Marin Preda”.

Participarea la Conferința Națională Studentească sub genericul „175 de scrisori pentru Mihaela Eminescu”, organizată în cadrul Departamentului de Litere și Limbi străine, director: prof.dr. Otilia Sîrbu, din cadrul Facultății de Științe Sociale, Umaniste și ale Naturii, Universitatea „Hyperion”- București, a oferit un deosebit climat cititorului avizat pentru a-și exprima opinii argumentate cu privire la opera eminesciană „ce a urmat drumul ontologic al lumii și al libertății nemijlocit creatoare”.

La toate aceste contribuții, adaug cele două volume de autor publicate în 2025: „În labirint”. Critică literară. Editura Neuma, lansată la Târgul de Carte „Gaudeamus” și „Călătorie neterminată”- Versuri – traducere în limba maghiară/ Befejezetlen utazás – Versek. Beke Sandor forditasi. Erdelyi Pegazus Konyvkiado.

Consemnez, de asemenea, apariția în antologiile: „Orașul și prietenii”, a șaptea antologie anuală de poezie, sub coordonarea lui Horia Gârbea, Președintele Filialei de Poezie – București, lansată la Centrul Național Sportiv „Arcul de Triumf” București; „Cenușa din călimară”, antologie coordonată și editată de poetul Constantin Marafet, lansată la Târgul de Carte „Bookfest” București; „Răsărit provizoriu”, antologie coordonată și editată de poetul Constantin Marafet, lansată la Târgul de Carte „Gaudeamus”.

Cu ce gânduri încep 2026?

Cum cititul și scrisul mă țin în viață, îmi doresc sănătate, pentru a-mi urma calea, în continuare...

Simona-Grazia Dima

An de bilanț și de creștere

Pentru mine timpul se prezintă monolitic – e dificil, așadar, să tai o felie din el. Cu toate acestea, în cadrul delimitat de anul 2025 s-au petrecut evenimente care conturează împlinirea unor proiecte de suflet. Să numesc, deci, acest an anul de bilanț, de creștere și, totodată, de continuitate. Am în vedere apariția, cu câteva zile înainte de Crăciun, în chip de dar al Moșului (așa cum inspirat mi-a transmis felicitarea lui poetul Adrian Popescu, pe Facebook), a antologiei mele de poeme Armura de lacrimi, la Editura Academiei, în prestigioasa colecție „101 poezii”. Cartea înmănușează texte lirice reprezentative pentru scrisul meu, desprinse din cele 13 volume independente publicate până acum, cel mai recent fiind Havuz. Am avut, astfel, prilejul să constat, cu mare satisfacție, că, de la început până în astăzi, poezia a constituit pentru mine o formă de trăire intensă pe calea căutării adevărului. Înainte de 1989, când, la 20 și ceva de ani, am debutat cu prima mea car-

te, nutream aceeași viziune lirico-filosofică. Nu am scris niciodată sub imperiul timpului, al modei, al presiunilor politice. Faptul este evident pentru cine va citi selecția făcută de criticul Ana Dobre, studiul ei introductiv, cuvântul meu înainte. Este o reală bucurie să observi că imaginarul tău liric nu a dispărut, ci a continuat în mod consecvent, închegând un univers unitar, deloc circumstanțial.

O a doua satisfacție majoră a anului 2025 constă în munca asiduă la un nou volum de sine stătător, gândit să apară curând (încă nu este gata decât în proporție de 95%). Dificil, recunosc, cu o structură complexă, el este compus în trei registre ale rostirii lirice, fiind axat pe tematica interogației fundamentale asupra ființei noastre de adâncime. Fără să fie biografic, introduce un element inedit: meditația asupra unor poeme scrise în copilărie, prezentate tale quale – fie sub formă de extrase din textele adolescente, fie ca poeme întregi, intacte, păstrate de mine cu religiozitate, mai ales că tonul lor, matur și radical, nu era propriu exprimării din epoca vechiului regim. Atunci, e limpede, un copil nu le-ar fi putut publica, dar eu am iubit aceste vechi poeme și am încercat să ofer prin ele un autoportret fidel al poetului care, deja, eram; un profil configurat sub semnul misterului – parțial, desigur. Va putea fi completat în viitor prin unele adaosuri (păstrează și alte materiale). A fost din nou momentul să creez un volum unitar, focalizat asupra inițierii petrecute în ritmul vieții înseși: oferită de introspecție, dar și de o comprehensivă, deși tainică, interiorizată, panoramare a evenimentelor de fiecare zi.

Alte întâmplări benefice ale anului 2025 sunt reprezentate de participarea mea la două festivaluri importante de literatură, unul la Pitești și altul la București, precum și de susținerea unei conferințe, ocazia potrivită de a aborda un subiect foarte drag mie.

De asemenea, am publicat numeroase pagini în periodice, îndeosebi eseuri și critică, dar și poezie, încât atenția pe care mi-am acordat-o în spațiul meu fundamental, acela al lirismului, o consider mai mult decât salutară – de-a dreptul o obligație față de mine, dacă ne gândim că de câțiva ani nu am avut timp să mă ocup de propria-mi creație lirică din pricina risipirii în alte genuri. Întrucât volumul Havuz, cel din urmă, datează din 2020, era timpul ca în 2026 să dau la iveală o nouă carte de versuri. Chiar de aceea bucuria este intensă: preconizata apariție pomenită mai sus, laolaltă cu antologia tocmai publicată, din care încă nici nu am exemplare, aceste două cărți ale inimii mele spirituale, îmi luminează anul în care abia am intrat.

Ștefan Damian

Gânduri la sfârșit și început de an

Nu știu alții cum sunt, dar eu, odată cu trecerea unui an calendaristic (scuzat să fiu, dar, oare, există cu adevărat un an calendaristic sau e doar o închipuire a noastră, o împărțire arbitrară a timpului, ca să avem senzația ori doar impresia că ar putea exista o despărțitură, un hiatus între ceva ce a fost și ceva ce va să fie, alungându-l ori doar ne amăgim că îl lasă în urmă?) m-am obișnuit să trec în revistă realizările și minusurile, amănările, neîmplinirile celor 365 sau 366 zile în care am sperat să fac ceva și să mă pregătesc pentru cele care urmează.

Așa stând lucrurile, consider anul 2025 drept unul al unor împliniri de etapă, fiindcă am dus la bun sfârșit câteva proiecte la care lucrasem și în anii anteriori. Am reușit să public nu doar în câteva reviste de prestigiu poezie și proză, traduceri din italiană în română și din română în italiană ci și două volume de versuri proprii, Singurătatea unghiilor (Editura Cronedit, Iași) și Manoscritto d'aria (Editura Macabor, Italia), continuând, astfel, „degajarea”, casetelor cu manuscrise în așteptare. Aceștia li se adaugă traducerea romanului Mama de Grazia Deledda (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca).

Între timp am muncit la un alt roman ambientat într-un spațiu epic devenit familiar, care ar putea fi, într-un fel, continuarea precedentului Urma altoiului (Editura Școala Ardeleană, 2024). Este într-un stadiu avansat de pregătire, cu un titlu încă provizoriu pe care vă cer îngăduința să nu îl declar public. Lui i se adaugă două volume de versuri, unul în românește și unul în italiană, aproape de faza finală. Tot în cursul lui 2025 am terminat traducerea unui alt roman al Graziei Deledda, Jocul colierului care urmează să fie publicat în curând de editura Școala Ardeleană. Așadar, am avut un an plin pe care l-am părăsit cu sincere regrete știind că nu o să se mai întoarcă niciodată!

Tuturor confracților, urări de sănătate și împliniri!

Ana Ardeleanu

Eternitatea clipei

Fiecare an reprezintă o ocazie unică de a transforma timpul într-un aliat, care îți poate oferi șansa unor noi reușite. Un an nu înseamnă doar un fragment de timp, ce nu-și schimbă cadența, nu obosește, nu se așază să se odihnească. Pentru un scriitor, timpul este lucrul cel mai de preț, pe care îl poate transforma în scânteia, în lumina scrierilor sale, îl poate materializa în lumi de cuvinte și idei, în text literar, cultural, de care sufletul se poate bucura ca de o sărbătoare, într-o realitate din ce în ce mai alterată, ce ne îndepărtează tot mai mult de lectură și de ceea ce suntem. Rostul scriitorului este acela de a oferi alternative, ceva care să ne salveze esența, latura spirituală, spațiul divin al interiorului nostru, păstrându-le curate și vibrante. Scrisul este un mod de a ne aminti cine suntem. Menirea scriitorului este să ofere o rază de speranță, o acțiune de salvare a spațiului sacru din noi. Scrisul este o expresie a sufletului, ne reamintește cine suntem cu adevărat. Dincolo de instincte, suntem purtători de lumină divină, de bucurii interioare.

Anul 2025 a fost un an literar bun. Cele mai importante bucurii au fost cărțile tipărite, poeziile publicate în reviste de prestigiu („România literară”, „Neuma”, „Discobolul”, „Arca”, „Hyperion”, „Mișcarea Literară”, „Litere”, „Compact”), apoi cronicile, anchetele literare, participarea la Târgul de Carte de la Alba Iulia, toate acestea constituind o recunoaștere și o confirmare a efortului depus, a creativității mele și a modului în care îmi afirm spiritual ceea ce simt și gândesc.

În anul 2025 a văzut lumina tiparului primul meu roman, „Noaptea vâraților”, cu un subiect de mare sensibilitate și angajare sufletească. Anita, personajul central al romanului, pornește într-o călătorie inițiată, presărată cu provocări, transformând fiecare obstacol într-o oportunitate de autodesoperire. În ciuda dificultăților materiale, a îndoielilor și a neîncrederii, Anita rămâne fidelă chemării sale interioare – scrisul. Ea știe că destinul său se împlinesc prin literatură, prin forța cuvântului, dând un sens profund suferinței.

Cea de-a doua carte publicată este un volum de poezii, „Muza mofturoasă”.

Un titlu care sugerează relația oscilantă dintre poet și inspirație. „Muza” nu este un dar constant, ci o prezență capricioasă, care vine și pleacă atunci când vrea ea. Poeziile din acest volum sunt construite dintr-o arie întregă de stări, care pot atrage atenția și pot implica emoțional cititorul.

Ambele cărți au fost publicate la Editura Neuma.

Nădăduiesc că anul 2026 va fi la fel de generos, îmi va oferi șansa de a așterne pe hârtie gânduri și idei inedite, bucuria și satisfacția unei evoluții calitative în ceea ce privește propria-mi creație. Aceasta fiind speranța și nădejdea oricărui creator. Sper în pacea lumii și în înțelepciunea celor ce o conduc. Cred în onestitatea oamenilor, în adevărul lor sufletească, în îndreptarea lucrurilor care au luat-o pe un drum greșit. Mai cred în omenia și cinstea semenilor mei, în bunul simț, în buna măsură și mai cred în lupta dreaptă dusă cu răul lumii, pentru a instaura adevărul și frumosul etern. Iar creatorii adevărați, îngerii cuvântului, să-și poată deschide aripile peste lume și peste sufletele adânc simțitoare.

Horea Porumb

Anul 2025 a fost dominat de tensiuni geopolitice într-o lume în care alianțele tradiționale sunt tot mai contestate. Schimbările de putere – inclusiv la noi – și ritmul accelerat al inovației tehnologice au dat tonul unui an neliniștit, în care certitudinile s-au subțiat vizibil.

Privind spre 2026, se conturează un an al prefacerilor spectaculoase, atât în competiția pentru resurse, cât și în evoluțiile tehnologice. Scena internațională rămâne imprevizibilă, cu posibile crize financiare și alegeri decisive în SUA și Israel. La noi și în Uniunea Europeană, deciziile se iau oricum în alte locuri decât cele în care se țin discursurile, astfel că nu mă aștept la schimbări majore, în ciuda a ceea ce se vehiculează în spațiul public – fie el oficial sau conspirativ.

La nivel personal, m-am simțit adesea neajutorat în fața acestui tablou și a felului în care discursul mediatic a reușit, încă o dată, să uniformizeze percepția publică. Toate acestea mi-au estompat, pentru o vreme, bucuria de a vedea tipărite – simultan! – cele două romane ale mele: În depărtare albastrul devine violet și Diminețile erau reci și noi ne grăbeam.

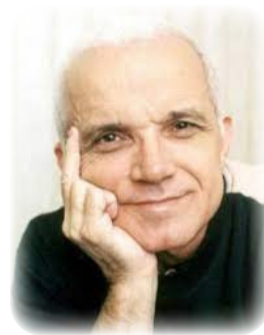
Pentru o vreme, zic, căci la un moment dat am decis să trec la acțiune. Am pus între paranteze munca de gentleman farmer care mă pasionase în ultimii ani și am hotărât să călătoresc, să văd lumea așa cum este ea, nu așa cum ni se spune că ar fi. Am trecut granița pe la Sighet, în țara vecină din Nord, apoi, altădată, după ce m-am alimentat spiritualicește la Cetatea Neamțului, am mers la Chișinău și de acolo, spre stupefacția sinceră a celor ce-mi voiau binele, am trecut în Transnistria (vizitând Cetatea Tighina, en passant). Apoi am tras o fugă până în China, ale cărei progrese le urmărisem deja la intervale de zece ani și, în fine, am luat pulsul surorilor noastre mai mici sau mai mari: Ungaria, Germania, Franța...

Nu m-au frapat mașinile electrice din Beijing, nici zgârie-norii din Shanghai, ci recunoașterea facială, la trecerea frontierei (și nu numai acolo). În timp ce chinezii îi fotografiau pe ceilalți și le luau amprentele, mie mi-au spus: „Poftiți, vă cunoaștem!”. Adică, recunoaștem miliardul nostru de chinezi, dar, în plus, mai ținem minte și câteva miliarde de foști vizitatori. O performanță tehnologică menită, desigur, să te impresioneze.

Poate doriți, totuși, să revin la întrebarea Revistei: Cu ce gânduri începeți 2026? Răspund: oricâte gânduri aș avea și oricâtă logică le-aș impune, vremurile sunt de o natură atât de hazardată, încât nu pot face nicio extrapolare către viitor. (Cu precizarea că, așa cum am scris recent într-un eseu, „Chiar și hazardul vine de la Dumnezeu”).

Liviu Ioan Stoiciu

A contat „Mersul lucrurilor”

Anul 2025 a început prost, în 9 ianuarie am avut accident serios de mașină (în Vrancea, într-o comună de deal; mergeam la o înmormântare la Focșani, la o rudă a soției; partea dreaptă a mașinii a fost lovită, cu frâna pusă, la ambele uși și la roata din spate; Doina Popa, care era în dreapta mea, ar fi putut să o pățească, Doamne ferește; n-a fost atinsă), care mi-a stricat tot cheful (având de făcut reparații costisitoare, știți cât de stresant e). Răul din ianuarie avea să-mi aducă binele, însă: pe 19 februarie 2025 am primit acasă noul meu volum de versuri, Mersul lucrurilor (Editura Limes) – extraordinarul editor Mircea Petean ținând cu orice preț să mă fericească de ziua mea de naștere cu apariția ei. Această carte e evenimentul meu din 2025 (slavă cerului, „Mersul lucrurilor” a avut parte de o primire critică de bun augur; ocazie să iau seama că avem, încă, o critică literară activă, care ține motorul literaturii române în funcțiune; fără critică n-am mai avea nici o omologare a valorii; critica literară a dispărut doar în acea zonă a scriitorimii tinere douămiiste și postdouămiiste, pusă pe baricadă împotriva membrilor profesioniști ai Uniunii Scriitorilor și a operei lor, zonă care face caz de corectitudine politică, în numele ideologiei egalitarismului de gen și de valoare în literatură, excluzând criteriul estetic, desigur; că n-are decât să se aleagă praful de istoria literaturii române, pentru această zonă contează doar ce publică scriitorimea tânără din anul 2000 încoace). În rest, mi-am văzut de citit și de scris. M-am bucurat că am fost nominalizat cu Opera Omnia la Premiul Național pentru Poezie „Lucian Blaga” și cu „Mersul lucrurilor” la „Cartea Anului” (la România literară; pentru mine, nominalizarea e mai importantă decât premiul, în condițiile în care juriile sunt formate din critici de seamă). Apoi, am publicat texte la revistele literare care m-au invitat să colaborez (cu poezie, proză, răspunsuri la anchete, jurnal), mi-am continuat rubricile la revistele Lunare Viața Românească și Expres cultural (am încetat din 2025 colaborarea la revista Scriptor). Am rememorat ani ai tinereții mele creatoare (de la 23 la 26 de ani; 1973-1976), în cadrul unui proiect al poetei brașovene Gabriela Botici. Am urcat la vârfuri pe munții din apropierea Brașovului, singur.

Cum va fi 2026 – la masa de scris, nici un „plan”. Voi citi, sper, mai multă proză. Mi s-a tot atras atenția că ar trebui să termin publicarea jurnalului meu din anul Revoluției, cu ultimele luni (au apărut la Editura Junimea trei luni de jurnal din 1989), nu știu dacă o să mă pot mobiliza. Cam atât.

Lazăr Avram

Sănătate, Iubire, Bucurie

În primul rând vreau să remarc, stimate domnule Menuț Maximian, stăruința, devotamentul și tenacitatea d-voastră în a susține Răsunetul cultural cu Har, Valoare, Sistem, Organizare, Dozare, Diversitate ș.c.l. Pe rând și toate la un loc! Pe de altă parte, prezența în rândurile lui a unor oameni cu plaivasul înmuat în talent, precum Ioan Aurel Pop, Varujan Vosganian, Horia Gârbea, Cleopatra Lorușiu, Icu Crăciun, Iacob Naroș, Adrian Popescu, George Vulturescu, Olimpiu Nușfelean, Elena M. Cîmpan etc. înseamnă vitalitate și rezistență de cursă lungă în aceste vremuri bătute de dezordine și nenoroc...

În ceea ce mă privește, în anul 2025, ca de-altfel în toți ceilalți de până acum, nu m-am dezbărat niciodată de această nătăngă dorință de mai bine. Deși... Deși, mă doare sufletul când constat că mulți dintre oamenii de talent din zona bistrițeană, în general, din cea măiereană, în special, au trecut deja Styxul, iar mie mi-a rămas în suflet ecoul din poezia ilustrului nostru ardelean, Octavian Goga: „Și cum, sub tâmpla mea fierbinte, / O lume veche-mi reînvie, / Nu câte-au fost îmi vin în minte, / Ci câte-ar fi putut să fie!”

Așadar... Anul 2025 a fost bun prin prisma rezultatelor obținute cu studenții, masteranzii și doctoranzii de la Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești. A fost rodnic prin lansarea cărții mele de cugetări, meditații și memorialistică, „Suspine în nopți albe”, apărută la Editura Karta-Graphic din Ploiești. A fost inimos prin bucuria și lumina pe care mi le dăruiesc cei trei nepoți ai mei, Sebastian, Anastasia și Antonia (vorba prietenului meu, Costică Pui – colonelul de la Pompierii din Bistrița: *dacă știam că-mi vor fi atât de dragi nepoții, îi făceam înaintea copiilor! Sic!*). A fost duos prin participarea la ceremonia dezgolirii bustului celui care a fost profesorul meu, și-ntr-un sens mai larg al tuturor măierenilor, Sever Ursă (Maieru, 14 septembrie, 2025). Ocazie cu care atâtea și atâtea amintiri scumpe mi-au bătut la porțile gândului și inimii mele: dorul de leagănul copilăriei prins în raze de lumină de tata și de mama; și de povățuitorii aceia cu har, izvoditi din os de dascăl străbun, cu mintea altoită în echilibrul măsurii rituale; și de casa cu târnaț încărcată cu pace, liniște și tihnă...

Gânduri pentru 2026? Un An Nou încărcat cu Sănătate, Iubire, Bucurie, Prietenie, Prosperitate și, desigur, Poezie! Ș-atunci? De ce n-aș fi fericit? De ce-aș fi supărat pe viață? „De ce-aș fi trist?”, vorba enigmaticului Arghezi. Și iarăși vorba lui: „Și totuși...” Trăim, din păcate, zile triste, de spaimă și neliniște, legate de crize, pandemii și războaie care nu se mai termină. Străbatem o perioadă de dezordine și dezagregare internațională. Cu toate acestea, cu credința în bunul Dumnezeu sperăm și în venirea unor vremuri de noi construcții spirituale și materiale. Ș-apoi, câtă vreme mai sunt OAMENI și EVENIMENTE, precum cele de la Bistrița, mai rămâne și o dâră adâncă de SPERANȚĂ...

*

Stare de iarnă

Sufletele de bunici
De din steaua lor cu sfinți,
Rostuiesc spre străbunici
Lerui Ler de la părinți.

Zarea se cutremură
Când pe elizeul plai
Ei și ȱngeri tremură
Un colind ceresc din rai.

Mama, misticul altoi,
E și sus, colindă-n în cor,
E și-alătura de noi,
Frânge pita din cuptor.

Casa noastră românească,
Cumpănă de of și dor,
Corindă să primenească
Veșnicia în pridvor...

Suflet, zare, mamă, casă
Zic, când gândurile-mi torc,
Să adăst la noi acasă
Și să nu mă mai întorc!

Leo Butnaru

Scrisul ca parcurs prin decenii

La cei 77 de ani de acasă ai mei, s-a întâmplat ca 2025 să fie generos cu mai multe volume pe care le-am scris pe parcurs de câteva decenii. Înainte de toate, mă refer la jurnalul în 11 volume, editat la *Tipo Moldova* din Iași, caietul de început al căruia datează din octombrie 1969, de pe când eram student pe timpul rinocerilor, la jumătatea anului trei universitar. Discursul confesiv ajunge până la final de an 2022. Eu îi spuseseam, simplu, *Jurnal*, însă editorul, poetul Aurel Ștefanache, crezu că e potrivit să-l trimită în lume cu titlul *Jurnalul unei epoci*. Nu ar fi bine și modest să spun mai mult, lăsându-i unele aprecieri colegului Adrian Alui Gheorghe, care, în *România literară*, scria: „Din acest moment jurnalul lui Leo Butnaru intră în istoria genului, atât prin consistența realității pe care o cuprinde, cât și prin durata consemnării, prin calitatea de martor al unor vremi trăite de toți porii inimii și ai

minții deschise... Pentru noi, care am trăit mare parte din istoria cuprinsă în jurnal, regăsindu-ne chiar în consemnările diaristului, este un spectacol complex pe care, în mare parte, îl revedem”.

La editura amintită am publicat și un volum antologic maraton (elaborat în ani mulți) cu traduceri din poezia franceză (simbolismul, suprarealismul, modernismul), care include selecții din creația a circa 240 de autori, inclusiv din marii sau doar interesanții români care au scris în limba lui Baudelaire.

Un alt tom, de asemenea elaborat prin ani, însă nescris de mine, ci despre ce mi s-a întâmplat ca autor, a fost *Biobibliografie* (2015-2023), elaborat de Biblioteca Națională a Moldovei, însă editat de asemenea la Iași.

Iar editura *Limes* mi-a publicat cartea de proză și yes-euri *Sistemul de umbre*. E al treilea volum pe care îl scot în lume prin strădania de înalt profesionist a poetului și editorului Mircea Petean.

Iar în toamna relativ bună de numărât bobocii a anului 2025, la Salonul de Carte Bookfes Chișinău 2025 editura *Junimea* mi-a prezentat *A patra carte a leologismelor*, apărută, prin jalonări de ani, într-o serie de autor. Formulările leologice țin de dezvoltarea de sine, de spovedania-instantanee; constatarea-bliț. Poate că ele ar fi chiar un gen de *literatură la minut*. Fiecare ar constitui o maximă, în care maximă este ideea, pe când forma e minimă. Ar fi și leologismul un aforism care, după mine, înseamnă respect pentru timpul cititorului, dar în special pentru inteligența acestuia. Și în anul trecut am colaborat cu mai multe reviste literare, de cultură, cum ar fi *România literară*, *Vatra*, *Ateneu*, *Expres cultural*, *Hyperion*, *Bucovina literară*, *Acolada*, *Actualitatea literară*, *Steaua*, *Convorbiri literare*, *Neuma*, *Mișcarea literară*, *Revista literară* (Chișinău), *Cafeneaua literară*, uneori și cu *Răsunetul literar*, precum o fac și acum cu atașament confratern. Această pluralitate de interacțiuni și bună înțelegere pornind și de la faptul că, încă din adânci juneți, poetul, prozatorul, traducătorul literar este asistat cu fidelitate de Sancho Panza-jurnalistul-eseistul care sunt de asemenea eu.

Veronica Oșorheian

Un An Bun

Zilele unui an petrecut sunt amestecate. Unele mai limpezi, altele mai neguroase – căci zilele omului se schimbă după cum se schimbă vremurile și după cum se schimbă ori se petrec oamenii. Dar mai cred că: *Un an s-a dus și altul vine –!* În legea timpului ce ni s-a dat *-,! Nădăjduim că, totuși, va fi bine.,! Dacă trăi-vom pașnic și curat,,! - ca să păstrăm speranța cât mai multă vreme -.* În anul 2025, m-am îmbogățit cu două cărți scrise de doi dascăli

evidențiați, de mai multe ori, în această nobilă profesie.

Prima carte pe care am primit-o este o antologie, Emil Bălăi, *Floare-de-colț*, Editura Cetatea Romei, Baia Sprie (MM), 2025, ediție îngrijită de Gherasim Solovestru Domide, cu 23 de reușite lucrări de grafică din creația pictorului Florea Gușă, aflate în colecția omului de cultură Gherasim Solovestru Domide, cadru didactic la Universitatea de Nord Baia Mare (UTCN.). Deși Floarea-de-colț (*Leontopodium alpinum*) înflorește la începutul verii, titlul cărții este reprezentativ, dacă ne gândim că această specie protejată crește și în Parcul Național Munții Rodnei, la poalele cărora, în străvechea localitate Rodna (documentele și urmele arheologice stabilesc anul 1241), locuiește și poetul Emil Bălăi. (Floarea-de-colț este și simbolul Vânătorilor de munte – armă de elită din Ministerul Apărării Naționale - . Am lucrat treisprezece ani într-o unitate de Vânători de Munte și păstrez presată o frumusețe de floare albă catifelată. Păcatul este al colegului care mi-a oferit-o cu drag, la fel cum a oferit-o și frumoaselor și mai tinerelor mele colege civile). Volumul *Floare-de-colț* îl țin aproape și recitind unele poeme, îmi stâmpăr nostalgia de care nu mă pot debarasa.

Despre cartea primită de la scriitorul Cornel Cotuțiu, *Acolo*, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2025, am consemnat câteva *Note de lector*, în publicația *Răsunetul cultural*, decembrie 2025, p. 15. A fost și această ispravă o ieșire din cotidian - prin lectură și bucuria de a folosi cuvintele -.

Da, anul 2025 a fost bun și pentru mine. Lacrimile după doi oameni dragi mi s-au zvântat, prietenii au rămas statornice și încă îndrăznesc să cer o părere unui dascăl bun, când nu mi-s clare niște lucruri.

Noul An, 2026, l-am primit cu speranța că va fi măcar așa cum a fost anul (pe)tre-cut, dar și cu marea bucurie că suntem doi și că medicamentele prescrise ne sunt de folos.

Scriitorilor le doresc un an cu sănătate, cu inspirație și cu împliniri folositoare cititorilor!

La mulți ani!

Vasile V. Filip

În Ajun de Bobotează

„Unde sunt zăpezile de altădată?”, se întreba Villon acum vreo 600 de ani. Și mă tot întreb și eu, de vreo 60. Căci fac parte dintre cei pentru care timpul e lunecare, lină, dar fără de întoarcere.

Când – iată! De vreo două-trei zile încoace, zăpezile par a se fi întors. Scriu aceste rânduri într-o seară de Ajun de Bobotează – ultima mare sărbătoare a unui ultim ciclu sărbătoresc; seară în care totul strălucește: și stelele, și câmpul alb, și drumurile, redevinute „de sanie”, și casele, sub căciuli de zăpadă, cu cununi de beculețe multicolore. Dar unde sunt săniile, copiii, unde sunt oamenii? Unde sunt cetele de tineri cu măști hidoase și ilariante („ciufurile”, „hâzii”, „belciugarii”...), unde e capra, ursul, cerbul?

Trăiesc într-un sat asemănător, în primă instanță, cu cel al copilăriei. Și totuși, câtă deosebire! Cândva, o astfel de seară rivaliza cu aceea de Crăciun. Ce-i drept, cu un plus de solemnitate pentru Ajunul de Căciun, dar cu un plus de veselie și exuberanță pentru Ajunul de Bobotează. Pentru părinții Bisericii creștine, aceste două sărbători fuzionau: nașterea în corp material era simultană cu nașterea în duh. Apoi, nașterea în duh a polarizat în jurul ei vechiul fond mitic al alungării în lumea de dincolo a sufletelor celor morți (care veniseră să rotunjească neamul cel din lumină, în zilele Sărbătorii) și a tuturor duhurilor necurate, al căror loc nu e aici, decât pentru scurtul răgaz al abolirii vechii ordini.

De aici și plusul de exuberanță. De aici practicile divinatorii, de cunoaștere a viitorului. Care nu doar că „se cunoaște”, se prospectează, ci acum se plămădește. Inclusiv prin gesturile oamenilor: bătrânii fac „calendare de ceapă”, gospodarii amenință cu toporul pomii neroditori, sau ascultă a ce „vorbesc” între ele animalele din grajd, copiii umblă cu măști hidoase și clopote, sau strigând „Chiralesia” (din gr. *Kirie eleison* = „Doamne miluiește!”), fetele își caută „ursitul” în vis sau numărând parii de la gard (din care cel ales pe întuneric îi va prefigura „ursitul”) etc. Dar fetele mai puneau la geamul sau pe prisma feciorilor de înșurat (undeva, la vederea trecătorilor) câte o păpușă ce o reprezenta pe fata menită să-i fie mireasă. (Păpușă căreia, mai nou, i se atașa și câte un bilețel, cu numele fetei, cu câteva versuri pline de umor, dar și de-bine-menițoare.) Același lucru îl făceau și feciorii pentru fetele de măritat, doar că păpușile pentru ele erau mult mai mari („păpușoae”), din paie împletite pe o cruce de lemn (și nu din cârpe), așezate și mai la vedere, în locuri chiar mai greu accesibile pentru căseni (ca vecinii, trecătorii, satul să aibă timp să le vadă).

Ba, mai mult, flăcăușii schimbau între ele porțile („ușciurile”) gospodăriilor cu fată de măritat, respectiv flăcău de înșurat, mai ales dacă aceștia doi „erau în vorbe” pentru căsătorie. Semn că respectivele case vor fuziona, într-un fel, schimbând bunuri și locuri (de zestre). Iar viitorii cuscrii, în dimineața de Bobotează, să constate că satul „știe” și că ei cată să stea de vorbă și să se înțeleagă.

E adevărat că, într-o fază mai nouă, de diluție a semnificațiilor obiceiului, porțile (dar și alte obiecte mari, precum săniile) erau furate doar de distracție, iar proprietarii și le găseau mai greu, cine știe pe unde, chiar și în „Tău”.

Nu sunt vreun paseist, nu cred că aceste practici și-ar mai avea locul în lumea de acum, chiar dacă erau frumoase și pitorești. Ce mă îngrijorează e cercul de singurătate și individualism care se lățește în jurul omului, după dispariția acestor practici și obiceiuri. Căci nu doar obiceiurile au dispărut (unele chiar luaseră forme antisociale, cum am văzut, sau chiar periculoase, cum sunt bătăile cu ciomege de la Ruginoasa, între cete); dar a dispărut vecinătatea, prietenia, încrederea (formele de împrumut între vecini), darurile și chiar vizitele reciproce, între rude. A dispărut o anume coerență socială a satului. Viața se închide între propriile garduri (chiar între propriile ziduri), vizitele sunt (în cel mai bun caz) doar ale celor înstrăinați, prin locuri de muncă tot mai depărtate de matca originară. Paralel, crește suspiciunea, teama de vecin și de viitor, visul absurd al câștigului necinstit, de peste noapte, votul aberant. Care, toate, ne-ar putea arunca într-un haos social de mult mai lungă durată,

decât cel ritual, cu orgii mai degrabă aparente și trecătoare, din timpul Sărbătorilor de iarnă, menite să revigoreze timpul, ordinea cosmică și socială.

Ilie Rad

La cumpăna anilor

Noua anchetă literară a *Răsunetului cultural*, inițiată de directorul publicației, domnul Menuț Maximilian, cunoscutul scriitor și jurnalist, mi-a amintit de un obicei al americanilor, din anii 70 (poate era mai vechi, nu știu), de a întocmi, la cumpăna anilor, un fel de bilanț al realizărilor din anul care se încheie și de a-l trimite, ca o scrisoare, prietenilor și celor apropiați. Îmi dau seama că acest raport nu era un pretext de laudă, ci tot o chestiune de pragmatism, la care acest popor excelează. Realizările unei familii sau persoane puteau fi stimulative pentru cei din jur. Păcat că au renunțat la acest obicei tocmai acum, în era electronică și a rețelelor sociale de comunicare, prin care aceste bilanțuri ar fi putut fi difuzate pe

larg. În fine.

Așadar, cum a fost anul 2025 pentru mine? Răspund sincer: unul foarte greu, din cauza unor probleme de sănătate apărute în familie. Slavă Domnului că ele s-au rezolvat, dar cu ce eforturi, cu ce stres, cu ce suferințe. Eram pregătit să scriu o carte, *Jurnalul unei suferințe*, dar Doina s-a opus din start. Vom sintetiza această experiență dureroasă în cartea despre China, la care lucrăm.

Anul 2025 a însemnat și despărțirea mea definitivă de Universitate, de facultatea în care mi-am petrecut 30 de ani din viață.

Am avut mai mult timp pentru scris. Am colaborat la trei volume omagiale, dedicate profesorilor universitari Carmen Vlad, Laurențiu Șoitu și Valentin Orga, și la un volum colectiv: *Povești de Crăciun*. Antologie gândită de Menuț Maximilian. Fotografii de Cornel Ciocan, Charmides, Bistrița, 2025.

Am citit mai multe cărți. Când și-a lansat, la Cluj-Napoca, romanul *Solenoid*, Mircea Cărtărescu a spus că citește toate cărțile pe care le primește, cu autograf, din partea autorilor. Din păcate, nici anul acesta eu nu am reușit această performanță. Dar dau titlurile cărților primite, ca să fie cunoscute: Pompei Cocean, *Geografie sufletească*, Editura Riscoprint, Cluj-Napoca, 2025; Nicu Gavriluță, *De ce ne plac supereroii. Mitologia și simbolistica filmelor Marvel*, Polirom, Iași, 2022; Nicu Gavriluță, Vasile Bănescu, *Valori creștine și patologii sociale. De la forma mentis la modus vivendi*, Editura Junimea, Iași, 2025; Nicu Gavriluță, *Secularizarea și camuflajele sacralului*, Polirom, Iași, 2025; Nicolae Iuga, *Literatura perennis și revoluțiile culturale ale veacului din urmă*, eseu, Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2025; Ion Petrovai, *Glusul timpului*. [Prefață – *La aniversară* – de Al. Cistelean], Editura Țara Maramureșului, Petrova, 2025; Gavril Moldovan, *După ce trec, zilele devin abstracte*, vol. IX (2024). Cu o prefață de Prof. univ. dr. Mircea Popa, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2025; Idem, vol. X (2025). Cu o prefață de Prof. univ. dr. Mircea Popa, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2025; Cristian Bădiliță, *Cronica timpului verde. Un roman epistolar al Unchiului Serenus*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2025; Horia Bădescu, *Cronica îngerilor. Schițe de portret pentru un istoricon literar-sentimental*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2025; Iovu Roiban Oroianu, *Parohiile Oroiu și Petea. Trecut și prezent în documente și consemnări*, Editura Akakia, București, 2025; Ioan Bolovan, „Lumile” lui Ioan Slavici. *Între loialismul prohabsburgic și devotamentul național. Cu dosarele integrale de anchetare a lui Ioan Slavici*. Tabel cronologic și portret biografic de Alina Hucai, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2025; Lucian Nastasă-Kovács, *Dan Barbilian/Ion Barbu. O recompunere a contrastelor*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2025; Damaschin Pop-Buia, *Onișor*, roman, Editura Pim, Iași, 2025; Simion Răchișan, *Teorie și teste-grilă din gramatica modernă a limbii române. 69 de teste-grilă. Răspunsuri și argumentări*. Cuvânt-înainte de G.G. Neamțu, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2025; Gavril Pompei, *Rune, noduri, intarsii. 101 poezii*. Prefață de Mircea Popa, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2025; Călin Hîntea, *Strategia. Organizații și comunități inteligente*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2025; Marius Mureșan, *Șapca pe cupă. O istorie a finalelor Universității Cluj în Cupa României, până în 1965*. Cuvânt-înainte de Prof. univ. dr. Ovidiu Ghitta, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2025.

Anul 2025 a fost apoi anul în care am intrat în tagma „șaptezeciștilor”, cum îmi place să spun. Două doctorande, Carmen Țăgșorean și Ada Blendea, au avut ideea pregătirii unui volum aniversar, idee pe care Carmen a propus-o și la împlinirea vârstei de 65 de ani, dar atunci m-am opus cu vehemență. Acum am fost de acord, pentru că voiam eu însumi să urmez exemplul lui Iorgu Iordan, care, la vârsta de 85 de ani, și-a tipărit broșura *Titluri și lucrări (1911-1973)*, Editura Litera, București, 1974 (Iorgu Iordan fiind unul din modelele mele tutelare). Iorgu Iordan spunea că a făcut acest gest pentru „a da sama”, cum spunea cronicarul, în fața semenilor, de înfăptuirea unei vieți dedicate științei, culturii și societății în care a trăit. Așa a apărut volumul *Ilie Rad 70. Un om, o viață, un destin*. Volum aniversar, inițiat și realizat de Carmen Țăgșorean și Ada Blendea, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 1072 de pagini.

Doriște și proiecte pentru anul 2026? În primul rând să fim sănătoși. Cât privește proiectele literare, am în plan tipărirea unei cărți, *Călătorii subiective. Japonia, Portugalia, Laponia* (în colab. cu Doina Rad), un volum despre Sfântul Munte Athos, unde am fost în pelerinaj anul trecut. În colecția „Mica Romă”, coordonată de domnul Cristian Bădiliță, voi propune o nouă ediție a trilogiei românești, *Vremuri și oameni*, de Ion Agârbiceanu. Un volum cu toate interviurile acordate de mine, de-a lungul a patru decenii, este prevăzut în colecția „Scriitori aleși”, coordonată de Doamna Irina Petraș, la Casa Cărții de Știință din Cluj-Napoca.

După cum se vede, proiectele sunt multe. Să sperăm că acestea se vor și realiza.

Leon-Iosif Grapini

Izvorul Someșului

Anul 2025 a fost unul bun pentru mine ca scriitor și redactor-șef al revistei socio-culturale trimestriale „Izvorul Someșului”. Aș începe însă cu un eveniment îmbucurător pentru mine ca părinte, fiul meu, Lucian Claudiu Grapini, a publicat a doua carte, *Animale și oameni, proză scurtă, al cărei redactor de carte am fost. Un alt volum de povestiri redactat de mine este Secretul, semnat de Adela Cotul. Cei doi autori fac parte din redacția revistei de la Șanț. La începutul anului trecut, în urma demersului întreprins de directorul fondator Grigore Cotul și susținut de președinta Filialei „Răsunetul” a UZPR, Elena M. Cîmpan, publicației noastre i s-a acordat dreptul de a folosi Sigla UZPR, în cadrul „Parteneriatului media”, rod al muncii întregului colectiv redacțional. În 2025, revista și-a sporit valoarea, prin colaborarea constantă, număr de număr, a unor personalități literare și artistice de marcă, precum Mariana Bojan, Dumitru Cerna, Elena M. Cîmpan, Ion Cristofor, Constantin Cubleşan, Olimpiu Nușfelean, Cosmin Perța, Irina Petraș, Laura Poantă, Ilarion Voinea și alții.*

În 2025, am început lucrul la o nouă carte de proză scurtă pe care am finalizat-o în manuscris, câteva dintre texte mi-au fost publicate în revistele „Mișcarea literară”, „Caiete Silvine”, „Răsunetul cultural” și „Boema”, urmând ca altele să-și găsească, sper, spațiu în alte publicații.

Pentru 2026, rețin două obiective: publicarea volumul meu de proză scurtă *Cimitirul viilor și finalizarea, împreună cu Grigore Cotul, a unui proiect important, antologia Scriitorii revistei „Izvorul Someșului”, care va marca, odată cu numărul 20 din iunie, cinci ani de apariție neîntreruptă a revistei de la Șanț.*

Alexandru Jurcan

Sine ira

Anul 2025 mi-a adus câteva bucurii durabile. Cărți noi, premiere la teatru, articole publicate, dar și noua mea carte – *Un pod peste copilărie*, plus festivalurile de teatru. Toate acestea fără politica struțului, fără claustrarea în turnuri de fildeș. Da, lumea s-a întors spre violențe și illogic, din păcate.

Am început anul 2026 aproape de sicriul unei ființe dragi, ceea ce mi-a dat un imbold vital nesperat, când știi că „visu-acesta cu moartea se sfârșește”. Adică să continuăm, căutând puteri „în ce-a rămas”. Sine ira – fără ură. Cu mai multe conexiuni cu natura. Cu interacțiuni umane concrete. Desigur, *panta rei*, dar ce bine că am cunoscut magia vieții! Au sosit și doritele *neiges d’antan*. Din când în când, să sfidăm sabia lui Damocles. Ne cultivăm grădina, la sfatul lui Voltaire, dar privim peste gard, poate e nevoie de noi undeva.

Elena M. Cîmpan

În zarea albă, în albul zării, slalom printre cuvinte

Știți. V-am spus mai demult într-o poezie de-a mea că nu știu să schiez. Nici să patinez. De aceea, singurul meu slalom rămâne cel printre cuvinte. Îmi imaginez o lume albă, un spațiu ca o foaie de hârtie. De fapt, dintre toate lumile posibile, lumea de și cu scriitorii este cea mai frumoasă, pentru că nu se sfârșește niciodată, pentru că ea conține cuvinte, poezie, povești, literatură, ce trec dincolo de timp și doar din când în când (cum este și un început de an) mai vine vremea unei meditații la ce a fost și la ce va fi. Folosesc „zarea albă” și „albul zării”, încercând să descifrez, dintr-un tablou al timpului, aceeași nuanță, din „te uită cum ninge decembrie”, dar și ianuar, cu „potop e-napoi și-nainte”, și o ceață ce îngreunează a vedea detaliile, atât în urmă, în tot 2025, cât și în față, în întinderea lui 2026 (considerat „anul calului de foc”, ar trebui să fie prieten cu înaripatul „Pegas” din mitologia greacă).

„Din bătrâni se povestește...” să nu te lauzi cu ce ai realizat și, dacă ai un gând, să nu-l spui, dacă vrei să se împlinescă. Așa fiind, să-i lași pe ceilalți să spună „cum” a fost anul tău literar (dacă mai are cineva timp pentru fiecare) și să nu dezvălui din proiecte, cu superstiția că s-ar putea să nu se mai întâmple sau, și mai posibil, să-ți ia altcineva ideea.

Quod erat demonstrandum, pentru mine anul 2025 a însemnat lucruri care se văd, există, și nu mai pot fi puse la îndoială. Două cărți de poezie, „Casa de nisip”, Editura „Gutenberg” (despre care un coleg a spus că îl face să se gândească la „Cartea de nisip” a lui J.L. Borges, ceea ce am știut din start și mi-a plăcut, dar nu aș fi ales alt titlu pentru nimic în lume), și „Dacă există Visul pe care l-am ținut minte în dimineața cuvintelor”, Editura Eikon, (despre care editorul mi-a spus că are un titlu prea lung și nu-l citește nici..., dar „optimismul” lui a fost estompat când un coleg profesor mi-a mărturisit că a visat că am murit și îi părea atât de rău că n-a apucat să-mi spună că a citit „Dacă există...”, atras mai ales de jocul și „curgerea” din titlu; i-am spus că atunci când visezi că cineva moare înseamnă că se schimbă vremea, așa știam eu de la mine de-acasă). Tot în anul 2025 am colaborat, cu poezii, recenzii, la revistele „Lumină lină” redactor Theodor Damian, „Algoritm literar”, director, Ioan Barb, „Euphorion”, redactor-șef, Dumitru Chioaru, „Zenit 22”, directori fondatori, Dumitru Mălin și Radu Matei Todoran. În 2025, am petrecut, al doilea an consecutiv, un sejur liniștit la Marea Scriitorilor, în Vila de Creație „Zaharia Stancu”, a Uniunii Scriitorilor, de la Neptun, și am participat, la invitația lui Ioan Radu Văcărescu, președintele Filialei Sibiu a Uniunii

Scriitorilor din România, la Simpozionul „Vară de noiembrie”, desfășurat în perioada 12-16 noiembrie, la Sibiu. Cum să nu fie frumos?! Cum să fie altfel decât petrecut în lumea de cuvinte?!...

Începutul de an 2026 mi-a adus o oarecare liniște, datorată unui fapt care pe mine mă binedispune. Și anume, este vorba despre un anumit fenomen, cunoscut ca „literatura de sertar”. Privind discret, întredeschizând sertarul, ca un copil sau ca un curios de scrisori inedite, sentimentul că manuscrisele sunt acolo, n-au dispărut, n-au devenit carte, încă, mi-a dat încredere, speranță, că, și dacă nu mai am inspirație, există acolo o rezervă, pentru orice eventualitate. Un „chit de supraviețuire”. Altădată, m-ar fi încercat o grijă, o responsabilitate, de a nu pierde trenul, de a trimite textul la editură, să apară cât mai repede, dar, de data aceasta, lucrurile par a fi de natură să mă facă să înțeleg că și... așteptarea e scrisă-n legile-omeneste. Și dacă cele două manuscrise (am dezvăluit cifra) au așteptat până acum, mai pot sta, spun/ scriu eu. Să văd cum este să trecă proba timpului, să văd ce se întâmplă când le recitesc, cu alți ochi (ochii mei mai obosiți, mai însoțiți de ochelari). Poate că anul 2026 este anul lor. Dar parcă văd că un alt volum de poeme se va apropia de sfârșit, va trece în față, ca la o alergare, și-și va cere dreptul la publicare, așa, ca un copil care crește și pornește în lume pe propriile picioare. Gândul cel mare, peste alte gânduri- griji, este că „bucuroși, le-om duce toate!...”

Un An Nou bun, frumos, literar, drept, roditor, bogat, tânăr și bătrân în egală măsură, prietenos, liniștit, voios, colegilor scriitori, colaboratori la „Răsunetul cultural”!

P.S.

În 1 Ianuarie, am dat o fugă până la Colibița. Poza este de acolo. Iar titlul acestui text mi-a fost inspirat de atmosfera feerică, amestec de munte și mare, de văzduh și respirație, de alb și alb, de zăpadă și fum, de vis și realitate. La Mulți Ani!

Icu Crăciun

Cuibul visurilor

Nu mă pot plânge; anul 2025 a fost pentru mine destul de fructuos, dar nu așa cum aș fi dorit. E adevărat, am citit și am comentat multe cărți de-ale confrăților mei de breaslă, fiecare cu pecetea sa stilistică, cu texte mai mult sau mai puțin strunite, am participat la evenimente culturale (simpozioane, lansări de cărți și reviste) de la Biblioteca Județeană „George Coșbuc” și Casa Colecțiilor, organizate de excelentul om de cultură Ioan Pinte, saloanele literare dedicate scriitorului Liviu Rebreanu, organizate de Alexandru Câțcăuan și Olimpiu Nușfelean, președintele Reprezentanței Bistrița-Năsăud a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj, și

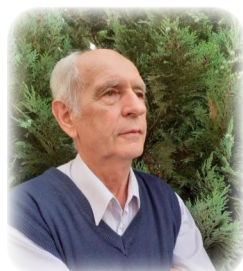
directorul revistei „Mișcarea literară”, expoziții de sculptură, grafică și pictură (organizate de Maxim Dumitraș la Muzeul său de Artă Comparată de la Sângeorz-Băi); la Maieru, la dezvelirea și sfințirea bustului regretatului meu profesor de limba și literatura română, Sever Ursă (autori Mircea și Alexandru Mocanu), precum și la lansarea antologiei volumului dedicat vieții și activității Domniei sale, „Sever Ursă și Cuibul visurilor”, editat de profesorul Daniel-Viorel Partene. De neuitat sunt întâlnirile ziariștilor județeni, organizate de d-na Elena M. Cîmpan, președinta U. Z. P. R., filiala „Răsunetul” și d-na Gabriela Ciornei, vicepreședintele acesteia, la redacția acestui cotidian, cu ocazia prezentărilor publicațiilor din Bistrița-Năsăud. Am prefațat sau am publicat cronici despre cărțile câtorva autori cu reverberații în conștiința umană în reviste din țară sau străinătate. Una din cele mai mari satisfacții le am când îmi văd tipărite texte în „Răsunetul cultural” și cotidianul „Răsunetul”, director Menuț Maximini-an, și redactor-șef Gabriela Ciornei, cărora le mulțumesc și pe această cale. Faptul că am editat în 2025, împreună cu istoricul Adrian Onofreiu, întâia monografie a Maierului, scrisă de Traian Rusu în 1912, mi-a creat o nouă satisfacție, iar publicarea cărții pentru copii „Vlăduț și salvează surioara”, ilustrată de una din cele mai talentate ilustratoare din România, d-na Veronica Petruț, m-a umplut de bucurie.

Vă mărturisesc că am invidiat și invidiez și acum bibliotecarii; să-ți trăiești la propriu toată viața în mijlocul cărților care să-ți tragă cu ochiul conspirativ tot timpul este cel mai frumos dar din partea Celui-de-Sus. Cred că ei au cele mai nobile sentimente de pe pământ.

De o jumătate de an sunt captivat de presa anilor de dinainte de 1945. Am citit și răsfoit multe publicații apărute în secolele 19 și 20. Am trăit bucuria lecturii lor, chiar dacă, la începuturi, limba română nu era cristalizată pe deplin, și am comentat, fără reticențe, textele care se refereau, cu precădere, la fapte și oameni din județul Bistrița-Năsăud. M-a uimit ținuta exemplară și morală a gazetărilor români de dinainte de 1918, știut fiind faptul că noi, ardelenii, am trăit până atunci într-un sistem opresiv. Deși este un truism, îmi place să repet și eu: oricând a existat viață spirituală și înainte de noi. Am trăit la maximum, alături de gazetarii vremii, bucuriile, încercările, valurile existenței comunității umane românești, mai aspre sau mai domoale, de pe meleagurile noastre. Prețuirea și curajul ziariștilor antebelic, unii dintre ei riscându-și libertatea cu demnitate și îndârjire, merită respectul contemporanilor mei.

Sper ca în anul 2026 să pot da la tipar o carte de proză și teatru scurt și să-mi adun eseurile și cronicile într-un nou volum. Firește, voi continua cu comentarea textelor din presa secolelor 19 și 20, referitoare la viața și activitatea conjudețenilor mei.

Ion Radu Zăgreanu

Anul care a trecut

Orice privire retrospectivă a unui segment de timp parcurs, mai ales în cazul celor care nu mai suntem tineri, este însoțită de un ușor regret. Perfectul compus „a trecut” îmi reamintește de ceea ce spunea scriitorul Cornel Cotuțiu la împlinirea a 70 de ani: „Până aici viața mea, de aici încolo restul ei.” Sub aura acestor afirmații încerc să arunc o privire peste „desfășurătorul” anului 2025, ce a însemnat

el pentru mine.

Obişnuințele vieții te îndeamnă „să curgi” pe același jgheab al unor deprinderi, uneori stereotipe, alteori asaltate de neprevăzut.

La începutul lui 2025 mi-am propus finalizarea a două cărți: un volum de haikuuri și altul despre tatăl meu, preotul Grigore Zăgreanu. Am concretizat intențiile mele doar prin publicarea cărții de haikuuri „Liniștea silabelor” (Editura „Galaxia Gutenberg”), depășind astfel binișor cifra de 1000 de haikuuri, vindecându-mă de o obsesie care m-a cotoplit în ultimii ani și care era un neprevăzut în viața mea.

Scrisul meu a curs, nu așa cum aș fi vrut eu, dar a urmat un traseu deja cunoscut. Hărnicia mea a fost mai potolită. Am traversat și o perioadă de vreo 2-3 luni când „izvoarele” mele creatoare parcă au secăt. Mi-am revenit și tot ceea ce se adună, cum ar spune poeta Ana Blandiana, în „Patria mea A4”, se subordonează, fără să vreau, unei ușoare amenințări a timpului. Serialul meu, „Exerciții de nemurire la Malin”, din cotidianul „Răsunetul”, a avut și el perioade mai bune, dar și unele întreruperi. Cronicile mele literare nu au fost așa de numeroase ca altădată.

Mi-au lipsit dialogurile prietenești cu amicii de condei, asta datorită și retragerii mele în satul Malin. M-am simțit „bântuit” de complexul „așteptărilor” al poetului Viorel Mureșan. Contactul cu actualitatea literară l-am realizat prin intermediul revistei „România literară”, pe care săptămânal, „Poștașul rural” (Viorel Mureșan) mi-o aduce la domiciliu. Per total, dacă aș fi provocat să-mi dau o notă despre ceea ce am înfăptuit în anul 2025, din punct de vedere literar, un șapte ar fi rezonabil.

Proiectele pentru 2026, le așez sub undele sonore ale întrebării retorice din poezia „Anul 1840” a lui Grigore Alexandrescu: „Căci cine știe oare, și cine îmi va spune/Ce-o să aducă ziua și anul viitor?”.

Melania Cuc

O punte legănată între ieri și mâine

Pentru mine, perioada pe care o iau în calcul prin titlul de mai sus, este ca o punte (nu a suspinelor), dar una destul de fragilă încât să mă gândesc dacă e bine să tot alerg, să scriu la nesfârșit, sau să iau o pauză de respirație. Doar gândesc, pentru că în realitate am continuat să scriu, deși nu în acel ritm cu care eram obișnuită aproape de o viață. Am constatat că nu mai sunt nerăbdare să îmi văd altă carte, nouă, în vitrină. Am în lucru, pe front deschis, un roman, o seamă de eseuri, poeme și, dacă va fi să fie, aș definitiva și cartea cu amintirile aceluia segment istoric al țărânimii din Transilvania, anii '50-'60 ai secolului trecut. Sigur, am mai vorbit despre lumea aceea de lut, grâne și cote care mi-a marcat copilăria și care ne-a trasat calea spre socialism. Dar niciodată nu e prea mult să mărturisim cum au fost cei peste care azi crește iarba cimitirelor.

Am început acest text cu enumerarea unora dintre proiectele mele literare, dar anul 2025 a fost și anul în care mi-am lansat și promovat cărțile scrise în 2024: romanul *Păcatele domnului Abell* și volumul de poeme *Viața mea secretă*. Ce am fi noi fără cel care se oprește din marasmul actual, social și politic, își ia răgaz și citește fie și numai câteva pagini din cărțile noastre la lumina veiozei? Cred că suntem în punctul în care nu noi, scriitorii, facem daruri prin cărțile scrise; cititorii sunt darnici cu noi, ei ne oferă din timpul personal citindu-ne iluziile trecute pe hârtie. Timpul e bani, zic economiștii. Scriitorul numără numai literele.

Aș fi putut, poate, să lucrez mai mult la cărțile deja schițate, dar cred că e nevoie și de un timp al refacerii după ce închei un proiect mai mare. După romanul *Păcatele domnului Abell*, am simțit nevoia să mă îndepărtez puțin de masa de scris, să privesc de la distanță ce am realizat în literatură. Sincer, cred că am scris prea mult, adică, m-am aruncat în mai multe genuri. Deși marea mare iubire este Poezia, poate ar fi trebuit să merg doar pe proza de mare întindere. De ce? Privind în urmă, simt că în romane mă regăsesc cel mai bine, acolo fac joncțiune ideile, harul cu tematica dorită. Când scriu la roman mă simt cel mai bine. Am avut perioade în care viața și lumea mea se învârtau în jurul Cuvintelor pe care le zideam în vieți, pentru că fiecare carte este o viață, fie ea și o viață de hârtie. Foamea de scris este mai rea decât foamea de pâine; este ceva care te obligă să îți reordonezi destinul. Voi scrie în continuare și, dacă totul va fi bine în lumea cea mare și în lumea mea personală, sper să lansez al 11-lea meu roman în vara viitoare. Omul propune, Dumnezeu dispune! Pregătesc și o expoziție — nu că aș crede în destinul meu de mare pictor, dar îmi face bine să pun vopsea pe pânză, mai ales după o perioadă în care am stat pe tastatura laptopului. În ultima perioadă mi-am împărțit timpul între Teaca și Bistrița, am călătorit puțin și în Capitală, să-mi întâlnesc vechii prieteni cu care am împărțit experiența adolescenței mele literare.

Nu am proiecte extraordinare. Cele mai bune cărți se scriu ca și singure; există un timp al creației și eu nu forțez nota. În cotidianul în care trăim suntem sfârtecați zilnic, ca Brâncoveanu la Stambul, între „cămilele” de tot soiul, știri care ne afectează, deși ne spunem că de noi Dumnezeu are grijă. Într-un timp în care ne frângem ca omenire și temeale cărților pe care le voi scrie în acest an, vor fi diferite.

Am mai și pictat. Nu mult, nu extraordinar, nu cum mi-aș fi dorit, și astea toate pentru că nu sunt ceea ce înseamnă un Pictor adevărat. Nu am o tehnică desăvârșită, nici un atelier al meu, iar în noul apartament mi-e mai greu cu vopselele, gesso-ul, pânzele întinse etc. Dar, totuși, continui să exerserez din inerție. Vizualul ia fața textelor clasice. Cel puțin în etapa asta de reaşezare geo-politică când lumea „fierbe”, la foc deschis. Pictez din intuiție și pentru că astfel mă relaxez, lucrările mele sunt făcute pentru a fi dăruite. În acest context am avut expoziția *MORGANE* în primăvară, la Casa Argintarului, apoi am fost invitată și am expus și la Muzeul de Etnografie din Reghin, în tandem cu Menuț Maximinian, etnologul și jurnalistul care deține una dintre cele mai interesante colecții de veșminte din zona noastră geografică. Pentru anul 2026 am deja programată o altă expoziție la Casa Argintarului din Bistrița. Timpul alege.

Revenind la scris, în anul 2025 am colaborat cu mai multe reviste literare din țară,

și acest exercițiu m-a făcut să înțeleg că este bine să știm care este cota reală a Literaturii noastre de astăzi.

În ultima perioadă am reluat rubrica în cotidianul *Răsunetul* și îmi place să filtrez evenimentele, să le dau un titlu și să spun: „Bună dimineața, Bistrița!”. Este și acesta un exercițiu de supraviețuire prin exprimare. Una peste alta, cu bune și mai puțin bune, anii trebuie să-i cheltuim cu înțelepciune, zic, dar mai am și zile în care chiar vreau să nu fac nimic! Nimic sau totul — depinde de cafeaua pe care o beau, de ninsoare, de ce planuri are Dumnezeu pentru mine.

Mircea Popa

Ierarhizarea valorilor

Anul 2025 a fost pentru mine un fel de an de bilanț. Poate că și unii confrăți au avut aceeași părere despre scrișul meu, acordând-mi-se Premiul „Opera Omnia” din partea „Convorbirilor literare”, Marele Premiu al „Saloanelor Liviu Rebreanu” de către Casa de Cultură a Sindicatelor din Bistrița. Aș putea să fiu prin urmare mulțumit că prestația mea literară, începută cu 60 de ani în urmă în coloanele revistei „Steaua” a fost considerată că merită aceste menționări, într-un climat intelectual cu totul schimbat, când pot părea unora din tinerii de astăzi ca aparținând secolului trecut. Cu toate acestea, generația mea a fost obișnuită să nu dezerteze din „câmpul muncii”, astfel că astăzi pot număra o sută de cărți pe care mi-am pus semnătura, la care se adaugă alte o sută de ediții critice îngrijite, și tot pe atâtea colaborări la volume colective. Dacă sub raport cantitativ pot fi mulțumit, nu același lucru o pot spune despre aprecierea care ar fi trebuit să vină din partea colegilor de meserie și ideii. Deși am lucrat ca cercetător la Academie, conducând mulți ani Sectorul de Istorie Literară de acolo (am propus și condus temele de valoare incontestabilă ca *Dictionarul/cronologic al romanului românesc* și *Dictionarul romanului tradus în România*), am reușit să îmi stric relațiile cu Eugen Simion, dispecerul autorizat al moștenirii literare, pentru faptul că am realizat o ediție de mare valoare din opera lui Corneliu Coposu (nu uit nici astăzi reproșul pe care mi l-a adresat „Ce te-a apucat, domnule?!” atunci când am făcut imprudenta să-i dăruiesc un exemplar. Tot el, în urma unui articol omagial pe care i l-am închinat în „România literară”, datorită intrigilor lui Ion Brad, mi-a luat ediția Ion Agârbiceanu, după ce realizasem practic primul volum și o parte din al doilea.

Trec peste alte amănunte de acest gen, pentru a spune câte ceva despre domeniile în care scrișul meu are o oarecare relevanță. Aș începe cu istoria presei (culmea e că bunul său prieten bucureștean Marian Petcu, autor al unei lucrări făcute de alții, numită *Istoria jurnalismului din România*, 2012), mă exclude total din pomenita lucrare, eu care am dat mai multe cărți de presă decât amândoi la un loc, inclusiv o *Istorie a presei românești*, să stai să te crucești!). Și asta nu pe considerații valorice, ci pur și simplu de strategie și politică literară, dacă nu din crasă ignoranță! Mai pot adăuga la cele amintite, lucrări ca *Incursiuni în presa românească* (2009), *Presa românească și ideea națională* (2006), *Panoramic jurnalistic* (2011), *Presa clujeană de la începuturi până azi* (2014), *Areopag publicistic* etc.

Al doilea domeniu de lucru a fost literatura exilului și a diasporei, domeniu în care am dat una dintre primele lucrări de referință *Reîntoarcerea la Ithaca* (1999), dar și ediții din Grigore Cugler, Ștefan Baciu, Vintilă Horia, Ionel Jianu, Grigore Arbore) etc. Am continuat să contribuie la lexicologia și lexicografia literară, colaborând la mai multe dicționare și am elaborat o serie de lucrări care țin de relațiile dintre literatura română și alte literaturi (literatură comparată). O altă preocupare a fost cea de geografie literară, domeniu în care am realizat incursiuni în literatura Bihorului (*Pagini bihorene, Repere bihorene*), Blajului (*Uleiul din candelă*), Clujului (*Ferestrele Clujului, Figuri universitare clujene*), Bistriței-Năsăud (*Din țara lui Coșbuc și a lui Rebreanu*) etc. Am scris pagini notabile despre literatura iluministă, am îmbogățit seria monografiilor literare cu cărți despre Octavian Goga, Ilarie Chendi, Ion Agârbiceanu, Timotei Cipariu, Victor Papilian, despre scriitorii clasici (*Eminescu*) sau contemporani (seria de *Prezențe literare*, Sextil Pușcariu, Ion Taloș) și am scos la iveală o serie de texte de literatură veche, domeniu destul de urgisit de scrișul contemporan. Am dat la tipar o carte numită *Printre clasici* și o micromonografie închinată valorosului poet Horia Bădescu. Îmi continui rubricile de colaborare la *Acolada*, *Nord literar*, *Discobolul*, urmărind cu ochi atent primenirea adusă de noile valuri de debutanți și contribuind, pe cât posibil, la receptarea și ierarhizarea valorilor în mișcare.

Monica Grosu

Un ritm alert

Anul 2025 a fost, pentru mine, un an solicitant, în special pe plan personal. A fost marcat de provocări legate de sănătate, precum și de responsabilitățile inerente unui context familial intens, cu copiii aflați în pragul unor examene importante. Aceste circumstanțe au impus un ritm alert, o redistribuire constantă a resurselor emoționale și o adaptare continuă la situații imprevizibile.

Din punct de vedere literar, anul a fost unul relativ liniștit. Nu am găsit suficient timp pentru scriș, motiv pentru care am avut un ritm sinuos și am resimțit mereu o presiune autoimpusă. Totodată, nu am reușit nici să îmi adun textele într-un volum, așa cum îmi propusesem inițial. Cu toate acestea, percep această perioadă

drept una de sedimentare și reflecție, necesară pentru clarificarea direcțiilor viitoare. Uneori, tăcerile se dovedesc benefice, nu știu dacă este și cazul meu, dar încă traversez un timp al interogațiilor la care nu găsesc mereu răspunsul potrivit. Sper ca anul în curs să îmi ofere contextul și energia necesare pentru a valorifica acest parcurs și pentru a concretiza proiectele amânate.

În contrabalans, mă bucur pentru colaborările cu câteva reviste literare și le mulțumesc scriitorilor care mi-au trimis cărți.

Privind retrospectiv, 2025 a fost mai degrabă un an al rezilienței decât al realizărilor vizibile, un interval de echilibrare între obligații, limite personale și aspirații creative. Despre 2026, vom vedea...

Olimpiu Nușfelean

Un an ca o cărămidă pe care calci ca să fii mai aproape de cer

Oare e neapărat nevoie ca să înlocuiești un „an vechi” cu un „an nou”? Dacă o faci, aceasta se întâmplă cu un amestec de sentimente, ciudat, paradoxal poate. Dacă te desprinzi de anul vechi, pe care îl arunci în urmă (cu toată viața ta!), înseamnă că o faci cu o anumită tristețe. Dar cum să fii trist când un „nou” început îți se oferă? Ești vesel, cu speranțe, proiecte încă nu încremenite în... proiect, promisiuni... Mai adaugi un an la propria viață, o izbândă, te apropii cu un an (în plus) de linia de sosire... Calci pe o cărămidă care te ajută să te ridici mai aproape de cer. Dacă ai (și) o asemenea preocupare. Trecerea prin anii ar trebui să însemne și o anumită construcție, de sine, de „creșteri” ale tale sau ale societății în care trăiești!

În plan personal, anul ce a trecut nu a fost unul de care țineam să mă desprind în grabă. În plan global, a fost unul ce mi-a/ ne-a dat anumite frisoane. Mi-am dat seama că secolul nu este cum vrem noi, cum am crezut că ar trebui să fie. Îmi ziceam și eu, ca mulți alții, că grija războiului nu ar mai ține de condiția noastră. Că avem filosofii bine fundamentate, dezbateri cu miez, diplomație... Dar iată cum războiul încearcă, prin tot felul de „combinații”, să ne ia banii din buzunar, să ne afecteze modul de a exista..., să ne sărăcească în toate felurile (material și spiritual).

2025 a fost un an în care nu m-am confruntat cu mari probleme de sănătate (mulțumesc Celui de Sus), mi-am împărțit viața între satul natal (Șieu-Sfintu) și oraș (Bistrița), cu mici expediții în țară la anumite, nu foarte diverse, colocvii sau festivaluri. Pe la începutul anului am avut o întâlnire cu cititorii generată de prezentarea a trei cărți semnate nu de mult de mine, una de poezii, alte de eseuri și o alta de interviuri literare. Am publicat o carte — Sfirșitul salvat — la o editură dragă mie, Galaxia Gutenberg, volum care închide oarecum un ciclu de eseuri (în patru cărți), deschizându-mi drumul spre alte zone eseistice. Sfirșitul salvat abordează o temă sensibilă, mai sensibilă decât ar părea, conturând câteva experiențe scriitoricești pe tema senectuții, o vîrstă care, scriptic, e foarte greu de cuprins, soluțiile fiind oferite de alteritate, în care imaginarii scriitoricești „inventează” personaje încărcate de subiectivitatea autorilor. Salvarea vîrstei se face de către literatură, tot așa cum lumea tot prin literatură se îndreaptă spre un anume liman, în cele din urmă.

Pe lângă cartea de autor, am fost inclus în formidabila antologie *Poemele Transilvaniei*, alcătuită sub auspiciile Filialei Clujene a Uniunii Scriitorilor de către doamna Irina Petraș. Am colaborat cu poezii și eseuri la câteva reviste de profil, am participat la colocvii (precum cel dedicat revistelor literare de la Săvișin, Arad, FESTLIT și Zilele Prozei de la Cluj, Zilele Revistei Caiete Silvane, Avangarda XXII de la Bacău, o conferință de la Memoria-lul Victimelor Comunismului și al Rezistenței de la Sighet și o ieșire literară în Transcarpatia, colocviile bistrițene, diverse întâlniri literare de la Filială și din Bistrița. Cu bucurie consemnez faptul că am fost primit ca membru al PEN Club România. La Premiile anuale ale Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor, cartea mea de poezii *În liniștea fricii* (pentru 2024) a fost distinsă, ex-aequo, cu premiul A. E. Baconsky; cartea anului, iar volumul de eseuri *Viața prin delegare*, cu premiul pentru eseu al Festivalului Literar Național Avangarda XXII. De asemenea, am primit premiul anual de literatură al municipiului Bistrița, ca și alte diplome sau premii. Am mers cu revista *Mișcarea literară înainte*, cu mici poticniri financiare, cu mult... voluntariat. Cenaclul George Coșbuc a reușit să mai adauge un an la semnificativa sa „istorie”, cu prezența unor scriitori din generații diferite, dar mai ales cu descoperirea de noi finele talente literare. Cu bucurie scriitoricească trebuie să consemnez și interesul de care s-a bucurat din partea iubitorilor de literatură (avizați) *Răsunetul cultural*, cit și înăugurarea la Beclean a Centrului Cultural Liviu Rebreanu, instituție ce îmbogățește identitatea culturală a orașului de pe Someș.

Am intrat cu încredere în noul an (literar). Sper să îmi pot împlini câteva dintre proiectele aflate pe masa de lucru. Mă cuprinde și pe mine frigul ce trece (inocent?, nepăsător?) peste cultură, mai ales peste cea scrisă, privind reducerile/ tăierile de finanțări în acest domeniu. Cred că nu o să devenim atât de săraci — și de inconștienți — încît să ne mulțumim cu cele mai amărîte soluții. Cultura/ literatura nu are nevoie de bani mulți ca să facă lucruri mari, dar m-aș aștepta ca decidenții financiari să nu privească spre o asemenea posibilitate cu ochi cinici sau chiar impertinenți.

Alexandru Lazăr

A iubi în anotimpul rece, dincolo de timp

„Mai lasă-mă un anotimp, un an, un timp”.
Nichita Stănescu

Răsăriturile își au farmecul lor nu doar vara, atunci când lumina se strecoară grăbită peste dealuri, ci pe tot parcursul anului. Există însă ceva aparte în răsăritul iernatic, acel răsărit care pare să refuze orele matinale și să ne pună răbdarea la încercare. Lumina vine mai târziu, timid, aproape cu șfială, iar această întârziere devine prilej de introspecție. În acele clipe, gândul se desprinde de cotidian și călătorește prin mii de locuri, amintiri și trăiri. Nu simțiți și voi acest lucru?

Iarna, întunericul cade mai devreme, frigul se insinuează în aer, iar timpul pare să se grăbească, paradoxal, nu spre vară, ci spre propria lui adâncire. Și totuși, în ciuda acestei asprimi, răsăritul iernatic își păstrează izul de resurrecție. El vine ca o mărturie tăcută că

întunericul nu este niciodată definitiv, că noaptea are o limită, chiar și atunci când pare interminabilă. Așa cum spune Scriptura: „Noaptea e pe sfârșite; ziua este aproape. Să lepădăm dar lucrurile întunericului și să ne îmbrăcăm cu armele luminii” (Romani 13,12).

Poate că tocmai aceasta este pedagogia divină a iernii: ni se îngăduie să trăim până la capăt frigul, slăbiciunea și deznădejdea, pentru a putea înțelege, nu doar intelectual, ci existențial, rostul învierii. Suntem lăsați să simțim limitele propriei puteri, pentru ca abia acolo să descoperim o altă formă de tărie, una care nu vine din noi. „Îți este de ajuns harul Meu, căci puterea Mea se desăvârșește în slăbiciune” (2 Corinteni 12,9).

Iarna ne oferă această lecție în mod concret, vizibil. Ea ne învață că, uneori, a iubi înseamnă și a vedea. Iar pentru a vedea cu adevărat, trebuie să murim puțin în noi înșine: să renunțăm la confort, la așteptări, la imaginea idealizată a lucrurilor. Să iubești nucleul arhetipal din spatele casei nu doar vara, când îți oferă umbră și rod, ci și toamna, când este primul care își pierde frunzele și rămâne gol, vulnerabil, dar autentic. Să-l iubești și iarna, când nu mai oferă nimic vizibil, ci doar se odihnește sub dulcea povară a omătului, în tăcere, blândete și răbdare.

Tot astfel, iubirea adevărată știe să pregătească viitorul în vremuri aparent sterpe. Să-ți pregătești semințele pentru bujorii somptuoși și pentru lalelele delicate, să le plantezi la fereastra casei în plină iarnă, înseamnă să crezi. Să crezi că vor înflori dincolo de frig, din vibrația dragostei. Să aduci bucurie persoanei iubite nu prin ceea ce este acum vizibil, ci prin promisiunea unei primăveri care încă nu se arată. Să crezi, să iubești și să vezi, aceasta pare a fi ordinea firească a lucrurilor.

De aceea îi pot spune răsăritului: te pot iubi chiar dacă nu mai răsari la ore fixe, cu promisiunea că, oricât vei întârzia, eu voi fi acolo să te întâmpin. Pentru că uneori nu iubim doar anotimpurile în manifestarea lor efemeră, ci și pentru chipurile celor dragi pe care le poartă imprimate în lumină, în aer, în amintire.

Răsăritul iernic este, în fond, același cu răsăritul verii, asemenea acelei dimineți dintr-o vacanță îndepărtată, când totul părea posibil. Lumina are aceeași sursă, chiar dacă drumul ei spre noi este mai anevoios. Nu doar răsăriturile pot fi la fel; simt că și iubirea poate avea aceeași continuitate, aceeași coerență luminoasă în timp. Iubirea nu se schimbă odată cu anotimpurile, ci doar își modifică felul de a se arăta: uneori e caldă și expansivă, alteori tăcută, adunată în sine, dar la fel de vie.

A iubi înseamnă a rămâne, chiar și atunci când entuziasmul se domolește și când norii acoperă cerul. Înseamnă a avea răbdarea răsăritului de iarnă, care nu promite strălucire imediată, ci cere prezență și credință. Să iubim de la început și până la final, fără întrerupere, nu pentru că este ușor, ci pentru că este adevărat, așa cum soarele răsare și atunci când cerul e senin, dar și atunci când e frig și înnorat, luminând chiar și atunci când nu este pe deplin văzut.

Soarele, iubirea, iarna, viața din tine, nimic din toate acestea să nu se stingă vreo odată, atâta timp cât vei continua să iubești! Mai lasă-mă un anotimp, un timp, să rămân în această lumină ce nu încetează niciodată...

Gavril Pompei

Anul, o secvență din ce în ce mai scurtă

Impasibil la orice zbatere, timpul își cerne, molcom și monoton, fulgii clipelor, lunilor, anilor. Surd la orice invocație, la orice rugă, oricât ar fi ea de fierbinte și meșteșugit țesută într-un ritual de trecere. El o știe pe a lui și o ține cu îndărătnicie înainte, adică spre adunatul inelelor în trunchi, a intarsiilor în scoarța rugoasă, a cărămizilor în absida lipsă a timpului jinduit să ne certifice rostul în viață. Sfidând astfel până și atributele convingătoare ale metalului nobil așezat de Lope de Vega în osatura „piedicilor” menite a domoli uruiul devorator al roților sale.

Astfel mi s-a încrustat pe răbojul vârstei anul de grație 2025, adunând și rotunjind trei pătrare de veac de periplu existential. O veritabilă comoară răpită veșniciei, pe care la un anumit moment al peregrinărilor n-o credeam întru chipată, rămânând aidoma unei himere îndepărtate care, prin datul neștiut al destinului, o simțeam că-mi scapă. De aici, cu certitudine, înverșunarea

rugului de-a-și înteti vâlvătaia, de-a mobiliza energiile, de-a gospodări, cu maximă parcimonie, beteala invizibilă a efluvului temporal, înveșmântând în irizarea ei ademenitoare speranțele, iluziile, faptele.

Un an al bilanțului literar și științific, cele două câmpuri ale căutărilor de-o viață. Nu știu dacă unul de etapă sau cel crepuscular, tot el, mărirea sa Timpul, o să mi-o șușotească la urechea încă deschisă pornirii de-a continua, a lupta și a mai fi. Certe rămân deocamdată urmele lăsate: antologia Rune, noduri, intarsii. 101 poezii (Editura Școala Ardeleană), chemată să distileze, din vrafal mai abundent de poeme publicate, pe cele care, împreună cu autorul prefaței, distinsul profesor Mircea Popa, le-am considerat ilustrative pentru o anumită manieră de exprimare poetică. Pe plan științific, alături de tinerii colegi din Centrul de Cercetări Geografice al Filialei Cluj a Academiei Române am finalizat cu succes un proiect inedit de investigație, focalizat pe impactul negativ, defavorabil, asupra turismului românesc al peisajelor în evoluție retrogradă. Proiect încheiat cu publicarea sintezei Peisaje turistice degradate din Regiunea de Nord-Vest (Editura Risoprint), ce pune la dispoziția promotorilor acestui domeniu de activitate vitregit în țara noastră – în ciuda unor enorme oportunități de dezvoltare! – o bază de date cu acribie întocmită și un set de măsuri și soluții practice de intervenție și reabilitare lucrativă.

În sfârșit, spre deosebire de jurnalele pedant elaborate, cu relatarea detaliată a întâmplărilor, dacă nu ale fiecărei zile, cu siguranță fără sincopabile notabile între ele, ceea ce am inclus între copertile cărții Geografie sufletească (Editura Risoprint) seamănă unui răboj existențial personal, crestăturile marcând punctele de inflexiune și răscrucele trăite, dar și frământările, întrebările și neliniștile încercate de-a lungul călătoriei prin viață.

Per total, privindu-mi retrospectiv escalada anului trecut, aidoma alpinistului abruptul cucerit, încep să înțeleg resortul tainic al fericirii lui Sisif, așa cum Camus l-a zugrăvit.

Ce aștept de la anul 2026? Mai mult deziderate de interes general decât personal, care să se constituie pentru toți în patul germinativ fertil al realizărilor de perspectivă, în ambientul armonios necesar inovării, creației și afirmării. Cum ar fi: A l să rămână o dexteritate în plus a minții omului și nu un substitut mai performant, dar și incontrollabil, al creierului său; zângănitul frenetic al țimbalelor apocaliptice, nucleare, să se estompeze măcar; nostalgiile imperiale ale unora să-și domolească feroarea; goana după aur, indiferent de culoarea acestuia (galben, negru, alb, verde!) să-și risipească vâlătucii otrăviți în smerenia dreptului inalienabil al oricărui popor la patrimoniul său; cultura și arta, așezate la locul cuvenit, în prim-planul preocupărilor, să subvenționeze o nouă Renaștere în secolul bulversat și mercant în care tocmai am pășit etc.

Spun toate acestea deoarece privind în jur, demobilizarea e evidentă, întrebarea retorică qui prodest? inundând spornic interstițiile spiritului. De aici, ca reflex al nevoii de conservare, întoarcerea creatorului spre cochilia proprie, spre crisalida originară, unde, ferite de vânturile piezișe ale epocii, paralizante și inhibitoare, ideile sale își continuă lucrarea - pânza de borangic a resurrecției viitoare.

Nicolae Silade

Poezia vine doar atunci când ești pregătit

Deși nu sunt adeptul bilanțurilor personale, pentru că acestea devin insignifiante în contextul celor naționale și internaționale – mult mai importante după părerea mea – pot spune că și 2025 a fost un an bun pentru mine, cum au fost, de fapt, toți anii de până acum, pe care i-aș considera minunați, pentru simplul motiv că sunt anii care mi-au alcătuit existența, anii în care am avut privilegiul de a trăi și a cunoaște acest miracol care este viața. La urma urmei, fiecare an este bun pentru fiecare, atâta vreme cât suntem sănătoși, atâta vreme cât ne putem bucura de mulțimea frumuseților pe care le-a creat Dumnezeu. Cred că acesta este aspectul cel mai important al unui bilanț și e păcat, mare păcat că adesea în ignorăm. Și mai este pacea, pacea interioară și pacea între oameni, fără de care nimeni

nu poate tânji la fericire. Cum poți fi fericit când în jurul tău au loc războaie, explozii, răpiri, atacuri cu drone sau rachete? Nu am înțeles și nu voi înțelege niciodată ce vrea omul de la om, ce-l determină pe om să-și ucidă semenul, când tot ce are ființa umană vine de la Dumnezeu. Revenind, însă, la subiectul anchetei dumneavoastră, bănuiesc că întrebarea se referă strict la realizările literare. Dar cum pentru mine o realizare literară este atunci când reușesc să scriu un poem, nu când public o carte sau un grupaj de versuri prin reviste, nu prea am cu ce să mă laud. Pentru că muzele nu prea au binevoit să mă viziteze anul trecut. Asta e durerea mea. Deși am oscilat mereu între recomandarea lui Ezra Pound, de a scrie un poem pe zi, și întrebarea lui Friedrich Hölderlin, „la ce bun poezii în timpuri secetoase?”, nu am dorit să forțez lucrurile. Rămân la părerea că poezia vine doar atunci când ești pregătit pentru ea. Iar eu continui să mă pregătesc și să o primesc cum se cuvine.

Mă bucur că 2026 a început cu ninsori, cu ger, cu un strat consistent de zăpadă și îmi place să cred că acest an va sta sub semnul purității, sub semnul normalității. De multă vreme nu am mai avut o iarnă adevărată și mă bucur că teoria încălzirii globale nu mai produce efecte. Că nu mai trebuie să merg la munte pentru a mă bucura de zăpadă, că a venit muntele mine. Îmi place să văd, ca George Coșbuc, „copii, cu multe sănii, cum de pe coastă vin țipând, cum se-mping și sar râzând, cum prin zăpadă fac mătâanii, vrând-nevrând”. Îmi place să văd cum „ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară” și mă bucur ca un copil când „totu-i alb, pe câmp, pe dealuri, primpjur, în depărtare”, cum versuia Vasile Alecsandri. Îmi place normalitatea, adică iarna să fie iarnă, cum era în vremea copilăriei noastre și cum sper să fie și pentru copiii copiilor noștri. În plan literar, cum spuneam mai sus, aștept nerăbdător să mă viziteze cât mai des muzele și mă pregătesc să le primesc cum se cuvine.

Efervescentă și proștețime în Cenaclul literar „George Coșbuc”

Primele luni ale noii stagiuni de lucru în Cenaclul „Coșbuc” au fost dinamice. Dacă în lunile octombrie și noiembrie, atelierul de lucru s-a absorbit fast în Colocviile „George Coșbuc” și Saloanele „Liviu Rebreanu”, lunile septembrie și decembrie au adus voci bune și dezbateri animate, din generații diferite de creatori. Aducem în pagină consemnările câtorva colaboratoare ale suplimentului nostru cultural. (Redacția)

Petru Rai, Noemi Sabo și Raluca Rus deschid noul sezon

Ana CIOBANU, Cristiana SIGMIREAN

În contul ședinței de lucru din final de septembrie, în 2 octombrie 2025, s-a desfășurat, la Casa Sindicatelor din Bistrița, un nou atelier de dezbateri al Cenaclului „George Coșbuc”. Participanții s-au delectat atât cu poezie, dar și cu proză. Seara a început-o doctorul Petru Rai, care are și înclinații poetice, oferindu-ne o imagine palpabilă a ce înseamnă să fii pe primul front, ca medic, dar dovedind și lirism și forță în scris. A continuat, tot cu poezie, Noemi Sabo, elevă la Liceu Creștin Logos, din Bistrița, dar și membră activă în grupa de performanță a cercului literar de la Palatul Copiilor Bistrița, cu un discurs poetic sincer și cu imagini puternice, pătrunzătoare. Proză a citit Raluca Rus, elevă la Colegiul Național „Andrei Mureșanu”, Bistrița, având o narațiune captivantă și un stil dinamic în exprimare. Atât Noemi Sabo, cât și Raluca Rus au primit recunoaștere la nivel național câștigând numeroase premii de profil. Toți trei protagoniștii seriei literare au fost bine întâmpinați de criticile publicului și literatura a mai îmbrățișat încă o zi de joi. Au intervenit în dezbateri: Alina Cardoș, Ana Ciobanu, Ioan Cioba, Aurelia Hîruța, Amalia Levey, Andrei Mic, Gheorghe Mizgan, Alexandru Oltean, Iulia Pațiu ș.a.

Doi dintre colegii noștri de creație literară, care au participat la cenaclu, au vrut să mai adauge:

„Am rămas plăcut surprins de lecturile citite, m-au impresionat prin modul în care au captat natura și viața, cu fiecare tăiș al ei. Iar critica celor prezenți mi s-a părut precisă. Îmi place când am ocazia să particip la un cenaclu, iar de data asta nu a fost diferit.” – Paul Pavelea

„Acest cenaclu a fost cu adevărat reușit, cu prilejul căruia poezia, proza și cronica literară au intrat într-un dialog bine construit. Operele prezentate au oferit o lectură plăcută, conturând un preludiviu promițător pentru evoluția literară a autoarelor și evidențind maturitatea discursului literar, în ciuda diversității de voci.” – Ioana Bălan

Lansarea unei noi ediții a Concursului Național de Reportaje „Romulus Rusan”

În decembrie s-au împlinit 9 ani de când scriitorul Romulus Rusan s-a mutat la cele veșnice. Cu acest prilej, cercul de creație literară „Micii blandieni bistrițeni” de la Palatul Copiilor Bistrița a lansat, la Atelierul de Cafea din Bistrița, a treia ediție a Concursului Național de Reportaje „Romulus Rusan”.

Proiectul e derulat în parteneriat cu Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj, Biblioteca Județeană „George Coșbuc”, Bistrița-Năsăud, Fundația „Ana Blandiana-Romulus Rusan”, Inspectoratul Școlar Județean Bistrița-Năsăud, Revista „Mișcarea literară”, „Răsunetul cultural”, Casa de Cultură a Sindicatelor din Bistrița etc.

Participanții au lecturat pasaje din opera scriitorului Romulus Rusan, poezii din Ana Blandiana și au împărțit semne de carte cu citate, inserturi semnate Romulus Rusan, punctând lansarea unei noi ediții de concurs, îndemnându-i pe clienții Atelierului de Cafea să citească mesajele de pe semnele de carte, un îndemn la neuitare.

Coordonatori proiect: scriitoarea Andrea H. Hedeș – din partea Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj, prof. Liliana Orehovschi – Liceul de Creativitate și Inventivă „Prometeu-Prim”, Chișinău, prof. Ionela-Silvia Nușfelean, prof. Iulia Istrate, Palatul Copiilor Bistrița;

Competiția se adresează liceenilor înscriși în instituții formale și nonformale din România, Republica Moldova și din Diaspora românească.

Secțiuni:

- „Cum se construiește un miracol” – reportaj realizat în urma vizitării unor obiective culturale;
- „O discuție la masa tăcerii” – împărțire despre o întâlnire esențială pentru devenirea proprie;
- „Permis de pieton” – reportaj pe temă personală, liberă;
- „O călătorie spre marea interioară” – interpretând un citat din Romulus Rusan, să se creioneze o călătorie spre sinele propriu;

Aspecte tehnice: Dimensiunea reportajului ar fi de preferat să fie de două-trei pagini de text, caracter Times New Roman, dimensiune 12, spațiere la un rând. Pot fi inserate fotografii reprezentative în cadrul materialului.

Observații specifice: Fiecare profesor poate înscrie în competiție 7 elevi. Prin înscrierea în concurs, cei implicați – elevi, părinți, profesori coordonatori, directori – își ex-

Ana Ciobanu, Adela Cotul și Teodora Olar în prag de Sărbători

Ioana Nectaria BĂLAN

Am încheiat anul 2025 cu una dintre cele mai reușite și cuprinzătoare întâlniri literare din cadrul Cenaclului „George Coșbuc”. Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița ne-a găzduit și de această dată, în seara de 18 decembrie. Pe scena literară au urcat prozatoarea Adela Cotul și tânăra poetă Ana Ciobanu,acompaniate de eleva Teodora Olaru, care a debutat cu o cronică literară pregătită pentru revista „Mișcarea literară” nr. 4 (96) 2025. Moderatorul reuniunii literare a fost scriitorul Olimpiu Nușfelean, iar gazda evenimentului – Alexandru Cățcăuan.

Seara a debutat cu o selecție de poeme semnate de Ana Ciobanu, ale căror texte au încărcat atmosfera cu o melancolie profundă. Poeziile abordau subiecte familiare, declanșând emoții intense și apelând la nostalgia cotidianului, după cum sugerează și versul referitor la „inocență”: „...Numele ei ar putea să fie dus de vânt și să arate lucrurile care chiar o fac frumoasă./ Cum ar fi felul în care îți închizi ochii când te spală părintele pe cap...”

Am avut plăcerea de a fi martorii lecturii prozei „Eternitate”, de Adela Cotul, acțiunea acesteia desfășurându-se printre ruinele abației benedictine medievale din România: Monasterium Beatae Mariae de Clus, o proză captivantă, bine documentată, cu intersecții de planuri.

A urmat prezentarea cărții „Secretul”, publicată la Editura PIM, Iași, în 2025, de Adela Cotul. Despre stilul autoarei și viziunea sa artistică ne-a vorbit Teodora Olar în cronică sa literară. În pofida vârstei „crude”, Teodora a realizat o recenzie amănunțită a cărții, păstrând însă misterul caracteristic prozelor Adelei Cotul.

Asociația Tinerilor Ortodocși Bistrița, coordonată de pr. Lucian Blaga, a venit cu „colinda prin tindă”, prin gemenele Andreea și Ștefania David, Aliana Rus, îndrumate de profesoara Nicoleta Țurca.

Graficiana afișului manifestării a fost și de data aceasta, precum și la cenaclu anterior, eleva Maria Alexandra Oprea.

Un dialog antrenant s-a conturat pe marginea celor citite, intervenind pertinent, pe lângă moderatorul evenimentului și: Amalia Levey, Andrei Mic, Ștefan Moldovan, Ionela Nușfelean, Aliana Rus, Noemi Sabo, Robert Szasz, Radu Salvan, Ioan Someșan, Alexandru Cățcăuan etc.

Întâlnirea s-a încheiat într-o atmosferă ușor umoristică, datorită unei lecturi neprevăzute, însă binevenite, a epigramelor scriitorului Grigore Cotul, care a stârnit aplauze și râsete în sală. Așteptăm cu interes următoarele întâlniri ale Cenaclului.

primă și consimțământul pentru utilizarea datelor personale în derularea proiectului (organizare, jurizare și diseminare).

Calendarul proiectului:

- 20 ianuarie 2026 – 25 februarie 2026 – realizarea reportajelor;
- 26 februarie 2026 – 9 martie 2026 – jurizarea lucrărilor;
- 10 martie 2026 – 12 martie 2026 – comunicarea rezultatelor;
- 13 martie 2026 – ateliere legate de reportaj, dezbateri, premiere;

Termen: lucrările se primesc până în 25 februarie 2026 (inclusiv), pe adresa de e-mail: silvia_n31@yahoo.com .

Detalii se pot solicita la numărul de telefon 0749155121 (Ionela-Silvia Nușfelean) sau pe adresa de e-mail menționată.

Juriul: Iulia Pop (profesor de fotografie), Alexandra Mânzat (studentă la Literele clujene), Icu Crăciun (profesor de limba și literatura română, prozator), Menuț Maximilian (poet, jurnalist), Valentin Marica (scriitor, senior editor).

Criteriile de evaluare: respectarea tematicii, elemente de construcție, de originalitate, creativitate, nota de autenticitate, limbaj literar expresiv.

Premierea va fi în 13 martie (ziua de naștere a scriitorului Romulus Rusan) 2026, la Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România.

Fundația „Ana Blandiana-Romulus Rusan” va acorda premii financiare câștigătorilor primelor locuri.

Se vor oferi diplome pentru elevi, adeverințe pentru profesori, reviste și cărți, obținute prin achiziții/ donații din partea instituțiilor culturale implicate.

Cele mai bune reportaje vor fi promovate în revista „Mișcarea literară” și în suplimentul „Răsunetul Cultural”.

Așteptăm cu încredere noi reportaje bogate în experiențe personale, impresii și emoții, care ne ajută să fim mult mai empatici.

Ionela-Silvia Nușfelean și Iulia Istrate

Premiul I, secțiunea Permis de pieton la Concursul Național de Reportaje „Romulus Rusan”, ediția a II-a

Ana Teodora Morariu

Căutarea esenței: Un drum prin labirintul ființei

Orașul se trezea în lumina dimineții, cu un ritm aproape ritualic, iar eu, ca un simplu martor, pășeam pe aceleași străzi bătătorite, fără o destinație precisă.

...De multe ori, gândul îmi zboară către acele momente de liniște adâncă, când simți că universul întreg își păstrează secretele într-un singur punct, iar tu ești aproape acolo, aproape de a înțelege.

De ce trăim într-o continuă căutare a sensului? Ce înseamnă să fii cu adevărat viu, în acest amalgam de lumi care se suprapun și se înfruntă? Răspunsurile sunt adesea neclare, ca și contururile orașului, deși în fiecare pas simt cum un fir invizibil îmi leagă toate întrebările.

Astăzi, am simțit nevoia de a pune aceste întrebări. M-am hotărât să mă pierd în haosul cotidian, în zgomotul orașului care pulsează constant, ca o inimă vie, și să caut, măcar pentru o zi, să înțeleg mai profund esența acestui labirint de gânduri și de oameni.

Un pas în labirintul orașului...

Pe măsură ce pășeam pe trotuarele aglomerate, am observat cum fiecare pas devenea o reflexie a unei alte mișcări, un alt gând ce se pierdea în imensitatea cotidianului. Oamenii treceau pe lângă mine, fiecare cu propria poveste, cu propriile lui traume, dorințe și vise. Unii erau grăbiți, alții păreau pierduți într-o lume a lor, cu ochii absenți, cu pașii grei și cu sufletul undeva departe, poate prea departe pentru a-l mai putea atinge. Însă fiecare dintre ei, în felul său, era parte dintr-un întreg infinit, alcătuit din mici bucăți de realitate.

M-am oprit la o cafea veche, o cafea uitată într-un colț de stradă, pe care o frecventasem adesea, dar care părea să rămână, cumva, neschimbată în timp. Pereții de un alb uzat, mesele de lemn vechi, vechea feronerie care scârțâia sub pași – toate erau martori ai unui alt timp, unul mai liniștit, mai puțin încărcat de graba zilelor noastre. În mijlocul acestei atmosfere, simțeam cum timpul capătă o altă dimensiune. Poate că, dincolo de zvonurile orașului, adevărata esență a vieții se ascunde în locuri tăcute. Așezându-mă la masă, gândurile au început să se adâncească. Mă întrebam adesea de ce ne dedicăm viața căutării unui sens, chiar și atunci când știm că poate nu vom ajunge niciodată să înțelegem cu adevărat. Apoi, privind oamenii care veneau și plecau din cafea, mi-am dat seama că poate nu esența căutării este ceea ce contează, ci drumul în sine. Viața nu este despre a ajunge la un punct final, despre a răspunde întrebărilor fundamentale, ci despre modul în care trăim aceste întrebări, despre cum învățăm să fim prezenți în fiecare clipă.

Am observat o femeie în vârstă, cu părul cărunt și cu o privire adâncă, ce stătea singură la o masă, zâmbind ușor în fața unei cărți pe care o răsfoia cu mâinile tremurând. M-am întrebât ce poate învăța o astfel de femeie din viață. Poate că, la vârsta ei, înțelege mai bine decât oricine că viața nu poate fi controlată, că răspunsurile nu vin niciodată atunci când te aștepti, dar că ceea ce rămâne este frumosul moment al căutării. Poate că ea nu mai caută nimic, pentru că a înțeles deja că esența nu constă în a găsi un răspuns, ci în a învăța să trăiești cu întrebările.

La o altă masă, un bărbat tânăr stătea cu capul aplecat asupra unei foi de hârtie, notând ceva cu meticulozitate, iar în jurul lui se simțea o presiune abia perceptibilă. Părea că întreaga lume depinde de acele cuvinte, de acele idei pe care le concepea, ca și cum sensul său personal se afla într-o realizare profesională, într-un succes pe care încă nu-l atinsese. Poate că pentru el, sensul vieții era în acțiune, în a face ceva mare, în a lăsa o urmă de neșters. Dar în fața acelui bărbat, îmi dădeam seama că, deși își căuta răspunsul în realizările exterioare, adevărata întrebare rămănea ascunsă în interior: ce înseamnă să fii cu adevărat împlinit? Nu poate un succes să aducă acea liniște adâncă pe care o căutăm cu toții?

Despre tăcere și înțelegere

În acea cafea, în mijlocul acelor priviri și gânduri străine, m-am simțit, pentru câteva clipe, într-un loc al reflecției, un loc în care tăcerea avea o valoare mai mare decât orice cuvânt. Poate că adevărata înțelegere a vieții nu vine din acumularea de cunoștințe sau de succese, ci din liniștea interioară pe care o găsim în momentele de tăcere. Oamenii vin și pleacă, ideile se nasc și se destramă, dar ce rămâne în urma fiecărei întâlniri este acea tăcere plină de semnificație, acea înțelegere tacită că viața, în toată complexitatea ei, nu poate fi înțeleasă pe deplin, dar poate fi trăită cu sens dacă suntem capabili să ne ascultăm liniștea interioară. Poate că sensul nu se află în răspunsuri clare, ci în felul în care învățăm să acceptăm incertitudinea, să fim deschiși către misterul din jurul nostru. Nu este vorba despre a ajunge undeva, ci despre a călători prin această lume cu o inimă deschisă, gata să primească fiecare experiență ca pe o lecție, gata să îmbrățișeze fiecare întrebare ca pe o oportunitate de a ne cunoaște mai bine pe noi înșine.

Un drum fără destinație

După ce am părăsit cafeaua, pe măsură ce am pășit din nou în lumina străzilor orașului, am realizat că, poate, cel mai important lucru în viață nu este să găsim răspunsuri, ci să trăim întrebările. Să învățăm să fim prezenți în fiecare pas, să fim conștienți de fiecare clipă, fără a încerca să o controlăm sau să o definim. Viața este un drum fără o destinație precisă, un drum care ne învață să fim autentici, să trăim în adevărul nostru, chiar dacă acest adevăr este fluid, schimbător. Am înțeles că, deși fiecare dintre noi își caută sensul în felul său, răspunsurile nu vin niciodată într-un mod liniar. Viața este un labirint în care, une-

ori, rătăcim, dar care ne oferă și momente de claritate profundă. Și poate că, în final, drumul în sine este ceea ce contează cel mai mult – un drum în care fiecare întâlnire, fiecare gând, fiecare respirație ne apropie mai mult de esența noastră profundă. Și, în acele momente de liniște, de tăcere interioară, găsim, poate, adevărata înțelegere. Așadar, poate că întrebările nu trebuie niciodată răspunse. Poate că, de fapt, întrebările sunt cheia.

Orașul, cu al său haos continuu, cu lumini și umbre ce dansează pe trotuarele bătătorite, se dovedește a fi un cadru perfect pentru căutările noastre lăuntrice. Pășind pe străzile lui aglomerate, totul părea să capete o formă mai clară și totuși mai profundă. În timp ce alți oameni treceau grăbiți, pierduți în gândurile lor, eu îmi permiteam să mă opresc și să observ, să las fiecare clipă să se scurgă cu sens, să simt, poate pentru prima dată, acea „liniște” pe care o căutam fără să știu că este deja acolo, în mijlocul tumultului. Era un moment de introspecție rară, un interval în care mintea și trupul se lăsau ghidate de un ritm diferit. Nu mai era vorba despre a ajunge undeva, ci despre a fi complet prezent în fiecare secundă, despre a înțelege că fiecare clipă, indiferent cât de banală ar părea, este un fragment de adevăr. Tot ce trebuia să fac era să încetinesc, să mă opresc din agitația ce mă cuprinsese de-a lungul zilelor și să dau voie fiecărui gând să își urmeze cursul natural. Aceasta era cheia: să nu opresc fluxul gândurilor, ci să le privesc cu o detașare calmă, înțelegându-le rostul.

Reflexii asupra căutării interioare

La un moment dat, mă aflam din nou în mijlocul orașului, dar cu o percepție diferită. Nu mai eram doar un simplu trecător, ci un observator tăcut al tuturor celor care mă înconjurau. Și atunci, ca printr-o revelație, am înțeles că fiecare om, fiecare chip pe care îl întâlneam purta cu sine o poveste nescrisă. Eram totți căutători ai unui sens, dar în feluri diferite, uneori chiar ignorând că suntem într-o continuă căutare. Căutarea aceasta nu avea o formă universală; ea depindea de contextul fiecărei vieți, de fiecare vis, de fiecare dorință adâncă pe care sufletul o poartă neștiut. Am observat o femeie în mijlocul pietei, stând pe o bancă și privind-și cu atenție pașii. Nu făcea nimic, doar se uita cum trecea lumea pe lângă ea. M-am întrebât ce însemna această „staționare” pentru ea. Poate că femeia aceea nu căuta un răspuns anume, poate că tocmai această liniște, acest „a fi aici” era tot ce îi era necesar. Într-un fel, am înțeles că fiecare dintre noi își poartă propriul ritm al căutării. Unii dintre noi aleargă prin viață, în încercarea de a găsi ceva ce nici măcar nu știu ce este, iar alții rămân pe loc, învățând să trăiască cu întrebările, să le accepte și să le trăiască fără a le rezolva. Cumva, în acel moment, mi s-a părut că întrebările care m-au bântuit în ultimii ani nu erau atât de importante. Nu trebuia să găsec un răspuns imediat. Era suficient să accept misterul, să mă bucur de incertitudine și de faptul că viața înseamnă, în esență, o continuă întrebare. Poate că viața nu are un sens definitiv, nu poate fi redusă la o formulă simplă. Poate că sensul este tocmai în faptul că nu știm exact ce căutăm. Este un dans al neînțeleșului, o călătorie în care fiecare pas ne adâncește mai mult în mister, dar totodată ne aduce mai aproape de noi înșine.

Căutările unui tânăr și lecțiile unui bătrân

Pe măsură ce am continuat să merg prin oraș, gândurile mi-au căpătat o formă mai clară. Am observat tinerii care păreau să aleagă drumul „corect”, să urmeze aceeași cale bătută, să își construiască vieți conforme cu așteptările societății. Erau tineri ambițioși, care își căutau locul în lume, iar ochii lor erau plini de speranța că, într-o bună zi, vor înțelege ce trebuie să facă pentru a fi împliniți. Dar în acea privire, într-un ungher ascuns, am văzut și neliniștea, frica de a nu reuși, de a nu ajunge acolo unde își propuseseră. Acești tineri îmi aminteau de mine însumi la începuturile căutărilor mele. Căutam sensuri, căutam răspunsuri într-o lume care părea să nu aibă nicio formă clară. Credeam că, prin muncă, prin realizări exterioare, voi reuși să definesc ce înseamnă „a fi împlinit”, dar în adâncul meu știam că nu era totul doar despre asta. Era mai mult. Era despre acele momente de liniște interioară, despre acele momente în care nu erai „cineva” pentru ceilalți, erai „cineva” pentru tine însuți. Am avut norocul să întâlnesc o persoană în vârstă într-un parc liniștit, unde păsările cântau, iar vântul adia ușor printre ramurile copacilor. Un bătrân cu fața brăzdată de riduri, dar cu o privire limpede și un zâmbet cald. M-a întrebât de ce păream atât de gânditor. Am început să vorbesc despre căutările mele și despre senzația constantă că nu găsec niciodată un răspuns complet. El m-a ascultat în tăcere, iar apoi a spus cu o voce adâncă, dar plină de înțelepciune: „Tânărul caută, pentru că nu știe că nu trebuie să caute. Căutarea ta nu este o nevoie, ci o dorință care te face să te simți incomplet. Dacă vrei să înțelegi viața, învață să trăiești așa cum este ea. Acceptă tot ce vine, bun sau rău, ca fiind parte din drumul tău. Viața nu este despre a găsi răspunsuri, ci despre a trăi fiecare întrebare cu sinceritate și curaj. Adevărata esență a ființei umane este în capacitatea de a accepta, fără a judeca, fără a controla, ci doar a simți, a experimenta”.

Aceste cuvinte mi-au pătruns adânc în suflet. Poate că, la urma urmei, viața nu este despre a înțelege totul dintr-o dată. Poate că adevărul este că nu există un răspuns unic, un punct de destinație. Că viața înseamnă o călătorie continuă, o înfruntare constantă a propriilor frici și dorințe, dar mai ales o întoarcere către sine. Este, în cele din urmă, despre „a fi”, mai mult decât despre „a face”. A trăi cu conștientizarea că fiecare moment, oricât de mic, este o oportunitate de a înțelege mai bine cine suntem cu adevărat.

Reflecții finale: Întoarcerea către sine

Pe măsură ce am lăsat parcul în urmă și am pășit din nou în tumultul orașului, am înțeles că adevăratul sens nu este în lucrurile exterioare, ci în acea adâncă pătrundere în propria ființă. Căutarea sensului este, de fapt, o cale de a învăța să trăim în armonie cu noi înșine, să ne îmbrățișăm întrebările și incertitudinile ca parte din procesul de autodescoperire. Poate că ceea ce contează cu adevărat nu este să ajungem undeva, ci să învățăm să fim prezenți în fiecare pas al drumului, să fim conștienți de fiecare respirație, de fiecare mișcare a gândurilor noastre. Viața, cu toate complexitățile și contradicțiile ei, nu este decât un labirint în care fiecare dintre noi își caută propria cale. Și poate că, în cele din urmă, adevărul nu este în răspunsuri, ci în modurile subtile prin care învățăm să trăim cu întrebările, să fim prezenți și să iubim drumul, chiar dacă acesta rămâne un mister.

(Ana Teodora Morariu este elevă în clasa a XII-a la Colegiul Național „Vasile Lucaciu”, Baia Mare, coordonată fiind de prof. dr. Delia Muntean. Cu acest reportaj, a obținut Premiul I la ediția a doua a Concursului Național de Reportaje „Romulus Rusan”, secțiunea „Permis de pieton”.)

Cornel Nistea

Boboteaza copilăriei

Ca și Paștele și Crăciunul, Boboteaza era un eveniment religios însemnat datorită practicilor rituale cu semnificații profunde în întâmpinarea cărora se făceau pregătiri speciale. Era mai întâi Ajunul Bobotezei, zi de post și de mare evlavie, în care așteptam să vină crucioii să ne iordânească, să sărutăm crucea și să fim botezați cu apă sfințită. Mama mă pregătise anume pentru ziua aceasta, în care trebuia să ne păstrăm fără de păcat, să postim și să ne rugăm. Ca să-mi ușureze situația, îmi spunea concesiv: „Măcar două zile pe an să postim, în Ajunul Bobotezei și-n Vinerea Mare a patimilor lui Iisus”. Așa mă îndemna, cu dragoste și blândețe, mama pe la vârsta de patru-cinci ani ce-i aveam.

Era o iarnă geroasă cu multă zăpadă și un ger năprasnic. Mama avusese grijă să primenească cât mai bine casa: curățise soba, spălase lădoaiile, laițele și podelele, schimbaseră așternutul paturilor peste care întinsese covoarele noi țesute de ea în iarna trecută. Eram doar abia mutați în casă nouă. Se risicase destul de sus soarele, când a început să facă lumânarea. O privisem cu interes și mirare cum modelează între palmele ei calde ceara de albine pe firul de feștilă, cum o întinde, o înalță, cum o învârte cu îndemănare într-un căuc, care cine știe ce rol magic avea înafară de acela de suport. După ce a pus măsărița albă cu vrăste roșii pe margini cu cipcă neagră și a așezat pe ea blidul cu grâu numai firul lui, mama a pus acolo și lumânarea ce avea s-o aprindă numai în momentul în care aveam să între în curte crucioii. Așa că mama mi-a încredințat mie sarcina de a vedea când vin ei și a o anunța. Trebuia să-i primim cu porțile și ușile deschise.

Am ieșit afară din casa bine încălzită. Gerul parcă se mai potolise. Tata lărgise cu lopata cărarea înspre carpen, iar acum o lărgea pe cea dinspre Fântână și Codrești de unde aveam să vină crucioii. Toată preajma era într-o pace adâncă. Strălucea puternic soarele peste întinderea nesfârșită a covorului de zăpadă. Privirile îmi erau ațintite spre șura popii și spre Bonțăști. Întârziu să apară. A mai durat o vreme până când i-am văzut venind pe cărăruie, un grup de trei-patru oameni în haine groase de iarnă, cu cioareci de lână și vestoane de pânură, pe cap cu căciuli juguiate imense. Ei trebuie că erau, dar mie mi se părea că văd magii din poveste. Am alergat în casă să-i duc mamei vestea.

- Pe unde sunt? - m-a întrebat ea liniștită, de parcă nu s-ar fi întâmplat un fapt extraordinar, ieși în curte și mă anunță când intră la noi în grădină.

Erau deja acolo. Nu știu cum ajunseseră atât de repede. Am alergat și i-am spus mamei, ea a aprins liniștită lumânarea și-a deschis larg ușa și porțița târnațului, ca deodată să auzim:

„În Iordan botezându-te Tu, Doamne,
închinarea Treimii s-au arătat...”

Cuvintele cântate ale crucioilor sporeau fără de margini misterul. Pogorârea Sfântului Duh îmi părea absolut reală. Curând, preotul ne-a dat, pe rând, fiecăruia să sărutăm crucea și ne-a stropit pe creștet cu apă sfințită, mai întâi părinții, mai apoi noi, copiii, după care a stropit cu buchetul de busuioc sub formă de cruce peretele cu icoane și-apoi toată casa. Câțiva stropi de apă sfințită mi-au nimerit reci pe obraji înfierbântați de emoție. Unul dintre crucioi a luat lumânarea și-a stins-o între boabele de grâu din blidul stopit și el cu apă sfințită, care mai apoi mama avea să le verse peste grăul de sămânță din coșul din cămară întru bună rodire.

Toată casa se umpluse de mirosul de busuioc și cel de fumul din lumânarea stinsă între boabele umede de grâu, dar și de miresmele dulci ce se răspândeau din zeama de fructe uscate, din care erau poftiți să mănânce crucioii întru cinstirea și norocirea casei. Măcar că se grăbeau, aducătorii mesajului divin sau fost poftiți să se așeze la masă, iar până ce mama a turnat miraculoasa zeamă în blide, crucioii însoții de preot au adus laudă și har gospodarului: -

- Frumoasă casă ți-ai durat, mă Gheorghe. Văd că ți-ai făcut șură cu două poieți și acareturi. Să le folosești sănătoși, a grăit cantorul cărăuia rangul îi dădea întâietate la vorbă, să laude vrednicia omului.

A mai spus fiecare dintre ei câte ceva despre problemele zilnice și despre vreme. Îi ascultam și-i priveam cu mirare, ca de la o vreme, după poveștile gospodărești, crucioii să nu mai pară magii pe care-i văzusem venind pe cărăruie ca să vestească Botezul Domnului, își pierdeau treptat-treptat aura din timpul vestirii pogorării Sfântului Duh. Era totuși de mirare că ei o puteau face. Curând, crucioii au plecat, ducând cu ei o parte din misterul momentului. I-am privit îndepărtându-se pe cărăruia dinspre carpen până ce au trecut dunga înspre alte case și familii cărora aveau să le ducă Bunăvestirea.

Toată familia era reunită în camera de zi în care fusese săvârșit ritualul, în care se instalase ceva misterios din atmosfera sacră a iordăniirii. Mama a pus oala cu zeamă de

fructe pe masă și a pus în farfuria fiecăruia dintre noi câte un polonic din miraculoasa zeamă, anume făcută pentru slăvirea sărbătorii. Bunicul a rostit rugăciunea, iat tata a întins primul lingura spre blidul cu zeamă, sorbind cu vârful buzelor tainica fertură de fructe, i-au urmat mama și bunicul, apoi am început și noi, copiii, să mâncăm, cu sfială. Curând am descoperit în blid prunele, doar câteva, cu care am zăbovit mult timp în gură pentru a le reține aroma. Atmosfera de religiozitate din timpul troparului și-a sărutării crucii se prelungea, zeama ce-o mâncam resimțind-o ca pe o slăvită împărtașanie. Lumina amiezii parcă sporise. În cameră nu se mai auzeau decât duduul focului din sobă și zgomotul ușor al lingurilor care atingeau marginile blidului pentru a nu cădea picăturile de zeamă pe masă și podele.

În dimineața zilei următoare ne-am trezit în aceeași atmosferă de pace. Era totuși ceva schimbat în casă și preajmă. Mama adusese din cealaltă cameră hainele de sărbătoare ale ei și ale tatii, cu care aveam să se îmbrace ca să meargă la Râu la sfințirea apei. Afară reizbucnise gerul și, dacă pentru tata totul era mai simplu (el avea să îmbrace cioarecii de pânură și haina de postav, iar în picioare avea să încălze frumosele lui cizme), pentru mama era mai greu să se decidă. Nu se putea hotărî: să ia scurta de barșon sau cojocul primit cadou de la bunica Maria când s-a căsătorit. În cele din urmă, mama a hotărât să îmbrace cojocul. Asistam într-un fel la un proces de renaștere misterioasă. Fiecare haină luată le schimba părinților înfățișarea, ca, în final, să constatăm cu uimire copilărească și admirație că părinții noștri deveniseră niște oameni maiestuoși. Niciodată n-am văzut-o pe mama atât de elegantă și de frumoasă, iar tata dobândise o măreție necunoscută. Și nu se putea să fie altfel, căci în ziua aceea le era hărăzit să fie martori ai Sfințirii Apelor. Marea slujbă de sfințire la Crucea din fața podului de peste Râu avea să fie săvârșită de mai mulți preoți, veniți acolo de la toate cele cinci biserici din satele comune.

Evenimentul era unul epocal, pentru că se înfăptuia cu adevărat sfințirea apei și a oamenilor. Toate familiile aveau să primească din ciuberele uriașe de lemn de brad apa sfințită cu care aveau să stropească locuințele, grajdurile, vitele, în primăvară semănăturile. Mama pregătise și ea canta, legând de toarta ei ciucuri și panglici multicolore, iar înăuntru pusese buchetul de busuioc. I-am văzut gata de plecare. Pe năframa neagră de mătase a mamei străluceau bănuți mici de aur. Sub ghețele ei noi a scârțâit aprig zăpada. Tata o însoțea îndeaproape, un fel de cavaler al adevărului. Purta pe cap pălăria cu boruți mari, iar în mână dreaptă, cu mișcări de încântare, arunca frumoasa lui cărbă.

- Să mai puneți câte un lemn pe foc, ne-a îndemnat de la porțița curții mama. Aveți grijă să nu ieșiți dezbrăcați afară. E ger și vă puteți îmbolnăviți.

Îmi privisem atunci, pe la patru-cinci ani, cu admirație părinții la vârsta maximei lor împliniri. Mama trebuie să fi avut 35-36 de ani, iar tata ceva mai mult. Tocmai se terminase războiul și oamenii sperau să trăiască în pace. Credința era cea care le dădea putere.

La întoarcerea acasă, mama ne-a povestit, cum a putut ea mai bine, că la Râu a fost mare rugăciune și evlavie. Parcă în acest an a fost la rugăciunea de sfințire a apei mai multă lume multă ca niciodată... Rezultatul rugăciunii era cana cu apă sfințită, din care mama avea să ne dea să bem doar a doua zi, pe nemâncate.

- Azi s-au sfințit cu adevărat toate apele, și cea din fântâna noastră și cea de la izvor?, am întrebat-o.

- Toate, și cea de la fântână și de la izvor.

- Atunci pot să mă duc să beau?

Mama m-a privit înduioșată:

- Da, desigur, poți să bei... Azi s-a coborât peste toate apele harul Sfântului Duh...

Ziua fusese plină de har, căci Duhul Sfânt s-a arătat oamenilor în chip de porumb și s-a auzit glasul Tatălui: „Acesta este Fiul meu iubit întru care am binevoit”...

sânge coagulat, ci o acumulare de materie inertă, ca și cum organul ar fi încetat de mult să mai pompeze viață, funcționând doar din inerția puterii.

„Cina porcului a fost ultima lui masă, dar porcul s-a mâncat pe sine pe interior de zeci de ani”, a șoptit asistentul, făcându-și cruce cu dosul palmei înmănușate.

Stomacul era plin de delicatose nedigerate - carne grea, vinuri scumpe - rămășițele unei opulențe sfidătoare plătite din bugetul statului prin Casa Națională de Pensii Publice. Însă cel mai șocant detaliu a apărut la examinarea creierului. În lobul frontal, legistul a găsit o calcifiere perfect sferică, de mărimea unei gloanțe de cauciuc.

În limbaj medical, era un meningiom vechi. În limbajul supraviețuitorilor de la Periprava sau Jilava, era „sâmburele de ură” care îl transformase într-un torționar fără remușcări.

La finalul procedurii, cauza oficială a decesului a fost trecută ca „infarct miocardic masiv”. Însă, în carnetul său personal, Rareș a notat altceva. Vasile Cățan nu murise de bătrânețe, nici de boală. Organismul său pur și simplu refuzase să mai găzduiască spiritul unui om care, timp de 40 de ani, ignorase faptul că și victimele sale aveau aceeași anatomie, același sânge și aceeași durere.

Generalul a fost înmormântat cu onoruri, dar pentru istorie, autopsia rămăsese clară: sub pensia specială și uniforma apretată, nu se aflase niciodată un om, ci o entitate care se hrănise până la explozie cu propria sa lăcomie. Pământul de deasupra lui părea, în începutul de iarnă a lui 2026, neobișnuit de greu.

Alexandru Dărăban

Cina Porcului

Moartea generalului în rezervă Vasile Cățan s-a produs brusc, între două înghițituri de tobă și o dușcă de țuică fiartă, chiar în prima zi de Crăciun a anului 2025. O ironie a sorții pe care foștii deținuți politici, câți mai erau în viață, au numit-o scurt: „Cina Porcului”.

La morga spitalului județean, în primele zile ale anului 2026, medicul legist Rareș Felcer privea trupul masiv etalat pe masa de inox. Cățan nu arăta ca un monstru; era doar un bătrân obez, cu pielea albă și flască, a cărui pensie specială de 35.000 de lei pe lună îi asigurase un trai îndestulat până în ultima clipă.

„Să trecem la treabă”, a rostit legistul, ajustându-și masca.

Autopsia a început sub semnul unei bizarerii fiziologice. Pe măsură ce bisturiul pătrundea, Rareș a observat că stratul de grăsime era neobișnuit de dens, aproape pietrificat. În rapoartele vechi de la CNSAS, victimele lui Cățan îl descriau ca pe un om care „mânca suflete”. Acum, pe masa de autopsie, organele interne păreau să confirme metafora.

Inima generalului era uriașă, dar nu din cauza unei cardiomiopatii obișnuite. Era învelită într-o membrană rigidă, opacă. Când a secționat-o, medicul a încremenit. În loc de valve funcționale, cavitațiile erau pline de un sediment negru, asemănător cu zgura. Nu era

Întoarcerea acasă

Cu o astfel de carte, frijenii nu se vor rătăci niciodată!

Lucrarea Lunca (Frij). Monografie istorică, lingvistică și socioculturală, apărută la Editura Renașterea, este deosebit de consistentă și valoroasă, scrisă cu mintea, dar și cu inima, de către doi autori distinși, profesori la universități de prestigiu din România: prof. univ. dr. Vasile D. Țara (Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie) și preot prof. univ. dr. Vasile Gordon (Universitatea din București, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul”), ambii născuți în Frij – frumoasa așezare de la poalele Munților Călimani.

Studiul monografic, devenit, iată, o carte de căpătâi pentru istoria locală, este rodul unei munci intense de aproape 10 ani, reflectând realitățile unui mic sat al comunei Șieuț din județul Bistrița-Năsăud. Este vorba de localitatea Lunca (sau Frij, în graiul local), acel drag „Acasă” al autorilor, care nu au uitat locurile în care au văzut lumina zilei și unde au făcut primii pași.

Vorbim, practic, despre o lucrare monumentală care a strâns, în cele peste 450 de pagini, o zestre inestimabilă, cuprinzând informații extrem de prețioase, multe dintre ele inedite, culese cu mare sărguință, ca într-un mănunchi de flori de câmp înmiresmat, în care au fost așezate aproape toate elementele patrimoniului cultural material și imaterial frijan, din cele mai vechi timpuri (de la atestarea documentară din zorii secolului al XIV-lea) și până în prezent, evocând cu grijă și responsabilitate realități istorice, lingvistice și socioculturale ale zonei studiate. O carte pe care tocmai am citit-o, parcurgând-o cu multă curiozitate, dar și cu evlavie și profund respect față de conținut și față de autori. Consider că este o lucrare de o importanță aparte, atât pentru ilustrarea trecutului și a memoriei localității, cât și pentru imperativele prezentului și ale viitorului, creând o punte, ca un arc peste timp, între coordonatele vremurilor.

Fiecare pagină a fost parcursă cu un viu interes, izvorât din dorința de a afla cât mai multe despre frijeni, oamenii acestui ținut. Astfel, i-am redescoperit, așa cum îi știam, cum mi s-au revelat încă de la început, în cadrul primelor întâlniri avute cu dânsii: simpli, curați, primitivi și de omenie, buni creștini și harnici peste măsură.

Așadar, solicitarea autorilor de a scrie această Postfață a însemnat pentru mine o reală provocare, o mare responsabilitate, dar și o deosebită cinste, împletite firesc cu bucuria de a mă întâlni în mod nemijlocit cu realitățile istorice, lingvistice și socioculturale ale acestui sat pitoresc.

Structura cărții este una riguros construită – pe domenii și subdomenii, cu un accent important pe istoricul localității, cu evocarea celor mai recente și semnificative descoperiri arheologice la Burgusul Roman de la Bolovani, un merit, în primul rând, al părintelui profesor Vasile Gordon, inițiatorul acestui demers de cercetare arheologică, susținut generos de specialiștii în domeniu.

Un capitol consistent este cel despre lingvistică, elaborat de către prof. univ. dr. Vasile D. Țara, care dezvăluie, în primul rând, preocupările academice și de cercetare ale domniei sale, încă din timpul studenției și din perioada redactării tezei de doctorat, însușind o serie de culegeri de teren extrem de valoroase. Remarcabil, totodată, este și studiul despre păstorit, care evocă realități ale domeniului transpuse în termenii săi specifici, de un farmec aparte.

La rândul său, părintele Vasile Gordon și-a pus amprenta asupra medalioanelor închinatelor personalităților satului, în special mamelor cu mulți copii, intelectualilor satului, oamenilor de vază, dar și meșteșugarilor (cu prezentarea ocupațiilor tradiționale), tinerilor artiști și tuturor oamenilor harnici din sat. Evident, nu lipsesc a fi evocați, cu cinstea care li se cuvine, preoții satului, diecii, feții, dar și dascălii – învățătorii și profesorii, precum și personalul auxiliar și administrativ al acestor instituții de cult și de cultură, care au contribuit, în mod esențial, de-a lungul veacurilor, la propășirea materială și spirituală a frijenilor. De asemenea, în ilustrarea vieții socioculturale a luncanilor, sunt evidențiate toate instituțiile și momentele speciale din istoria lor recentă, amintind aici și primarii comunei Șieuț, dar și obiceiurile privitoare la cele trei prazni din viața omului, nașterea, căsătoria și moartea, precum și colindele și ciuiturile autohtone. Un alt capitol consistent cuprinde zeci de fotografii cu portul local, dar și cu casele vechi și noi ale Frijului, arhitectura satului fiind un element esențial, ca mărturie perenă pentru istoria locului.

Astfel, cartea de identitate a frijenilor, Lunca (Frij). Monografie istorică, lingvistică și socioculturală, este o oglindă fidelă a satului, în imagine și text, cu o valoare deosebită, iar cele peste 600 de imagini, fotografii și hărți, vorbesc de la sine despre frumusețea și bogăția patrimoniului cultural al Frijului, o localitate mică, dar cu oameni „mari” în fapt și cuvânt. Efectiv, lucrarea tinde a fi una exhaustivă, cuprinzând toate aspectele existente și faptele petrecute până la data publicării ei; deși viața își urmează cursul firesc, fiind într-o continuă dinamică, orice bătaie din aripi a frijenilor a fost consemnată atent, până la data publicării, însumând povestea a sute de destine.

Opinăm, de aceea, că Monografia satului Lunca este o carte ce se va regăsi, cu siguranță, în casa fiecărui frijan, dar și în bibliotecile multor intelectuali remarcabili sau ale unor instituții cu profil cultural și academic. Având în vedere toate cele expuse mai sus, lucrarea merită cu prisosință să facă parte din galeria monografiilor importante ale județului Bistrița-Năsăud.

Pentru mine, parcurgerea acestor pagini a însemnat o reală bucurie și mă simt onorată să îi însoțesc pe autori în galeria personalităților comunei Șieuț, ca Cetățean de Onoare al Comunei, titlu ce mi-a fost conferit și mie în data de 19 mai 2024, în biserica din Șieuț, când și părintele profesor Vasile Gordon primea, în aceeași zi, această recunoaștere a muncii sale, în biserica din satul natal, Lunca-Frij. Distincția înseamnă pentru mine o cinste aleasă, desigur, dar și o imensă responsabilitate de a continua munca în promovarea culturii și a tradițiilor din toate satele comunei Șieuț, implicit (sau, mai ales) din satul Lunca, întrucât frijenii m-au primit cu brațele deschise ori de câte ori le-am trecut pragul casei sau al gospodăriei lor!

Cu nădejdea că atât oamenii simpli, cât și intelectualii vor cinști și vor aprecia pe deplin volumul de muncă impresionant și copleșitor al celor doi autori, în urma culegerii a mii de date și informații despre întreaga suflare din Lunca-Frij, îi felicităm pentru imensul efort depus și le mulțumim cu recunoștință! În același timp, tuturor colaboratorilor domniilor lor, pentru scoaterea la lumină a unor nestemate care ne îmbogățesc sufletește și cultural, reînnoindu-le frijenilor legăturile cu trecutul și oferindu-le tinerilor de astăzi un reper consistent a ceea ce înseamnă să fii cu adevărat frijan!

Cu siguranță, Monografia va sta, alături de Biblie, la loc curat în casa și în inima fiecărui sătean, întru cinstirea memoriei strămoșilor, pentru sporirea bucuriei prezentului și cu aripile deschise spre nădejdea viitorului, ca o busolă pentru toți copiii și tinerii Frijului, care le va arăta mereu drumul spre acasă. Cu o astfel de carte, frijenii nu se vor rătăci niciodată!

CS III dr. etnolog Patricia-Smaranda Mureșan
Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud,
Serviciul Conservarea, Cercetarea, Protejarea și
Promovarea Culturii Tradiționale

Un gând pentru un dar

Cartea "Dar din darul meu", apărută la Editura Solon, este rodul unui har întrupat într-un om înzestrat cu mai multe daruri. Este vorba despre cântărețul bisericesc (diacul) cu har și dar al Bisericii Ortodoxe Române a satului Budești, Jud. Bistrița-Năsăud, Florin Matean.

În paginile ei, cartea adună trăiri din lumea satului Budești și revărsări de rugăciune și de vers, din strana Bisericii satului, sau din "Versurile" de la diferite înmormântări, pe care Florin Matean, ca diac înzestrat cu har de sus, le-a pus în cânt și-n "jale de petrecere" pe ultimul drum al multora dintre consătenii săi, ca nimeni altul.

Cu ani în urmă, din aceeași strană, mai răsuna o voce cu aceeași putere de a alunga uitarea din sufletul tuturor creștinilor din satul Budești, și anume, aceea a fostului diac, Pop Toader, un adevărat "dascăl de strană", atât pentru cel care scrie aceste rânduri, cât și pentru cel căruia îi sunt dedicate.

Cuprinsul cărții de față este împărțit în patru părți, fiecare având o tematică aparte:

1. Gânduri pentru un nou început – care cuprinde două cântări dedicate zilei de Anul nou și care pot constitui reflecții pentru un nou început de viață spirituală, și nu doar de an calendaristic, a fiecăruia dintre noi.

2. Evanghelia vestită-n cânt - care cuprinde privesne compuse de autorul însuși la unele Duminici și Sărbători de peste an și cântate chiar de către Florin Matean, în biserică.

3. Urare și iertare la nuntă – capitol care conține două cuvinte care se rosteau, mai demult, la casa miresei când aceasta se adresa mamei și tatălui cu un cuvânt de mulțumire pentru toată grija și osteneala părinților depuse în creșterea și educarea ei. În acest sens, avem chiar un exemplu concret, cuvântul compus de autor, și rostit de el însuși, la casa miresei, Măndrean Cristina.

4. "Versuri" la înmormântări – capitol care cuprinde o descriere în versuri a vieții celui decedat, dar și cuvinte de mângâiere concepute ca și cum ar fi adresate chiar de cel ce pleacă dintre noi celor apropiați, rămași întristați și nemângâiați.

Toate aceste versuri, diversificate tematic, vorbesc despre un autor înzestrat cu har, creator de "folclor religios", adesea extrem de instructiv pentru sufletul omului credincios. Zestre strămoșească am pierdut-o, în cea mai mare parte, în spatele unor cântări cu un relativ și modest mesaj spiritual.

Cântărețul de strană, Florin Matean, se impune așadar prin acest volum de creație proprie, printr-o slovă inspirată, printr-un gând transpus în trăirea vie a vieții satului românesc de pe "câmpia" județului Bistrița-Năsăud, printr-o dedicare de suflet regășirii și păstrării

valorilor religioase strămoșești, cântate și trăite aievea de sufletul strămoșilor noștri, care au scris cu viața lor jertfelnică istoria satului Budești.

Despre conștientizarea rămânerii sale în memoria sătenilor săi, Matean Florin spunea: "Vă mai spui iară așa / Și cu asta voi găta / Că atunci când n-oi mai fi / Poate că vă veți aminti / Că a fost la noi în sat / Multă vreme un diac" ("De la Adam la Rusale").

Faptul că el scrie din viața satului său și din amintirile sfinte ale consătenilor săi, într-un alt vers spune, cu recunoștință față de istoria trecută, așa: "Amintiți-vă mai bine / Că nu vă spui doar de la mine / De la dumnevoastră știu / Ce mi-ați povestit, eu scriu" ("De la Adam la Rusale").

Convingerea profetică că toate experiențele satului său, adunate în memoria sa, vor fi puse cândva, în scris, pentru urmași, o inserează în următoarele versuri: "Toate astea laolaltă / Vor fi într-o carte odată / Tot ce-am scris și am cântat / Să nu rămâie uitat / Să rămâie de noi toți / La copii și la nepoți / Cum a fost odată-n sat / Satu nost' de altădat" ("De la Adam la Rusale")

Felicit cu această ocazie și pe învățătoarea, Maria-Irina Rusu, precum și pe alți ostenitori, pe care nu-i mai amintesc cu numele, care au trudit, nu puțin, ca volumul de față să vadă lumina tiparului.

Așadar, adresez sincere aprecieri autorului Matean Florin pentru "talantul" pe care l-a primit de la Dumnezeu și pe care nu l-a ascuns în pământ, făcându-l neroditor, ci l-a pus în lucrare, laudându-l cu vocea sa pătrunzătoare pe Creatorul său și slujind cu sufletul pe toți creștinii, consătenii săi, care, cu emoție și respect, îl ascultă duminică de duminică, sărbătoare de sărbătoare, sau la atâtea evenimente, atât de bucurie cât și de tristețe.

Nu în ultimul rând, doresc lectură înălțătoare de suflet, este adevărat, nu scutită și de emoție, cititorilor care vor răsfoi, citind paginile, care au întrupat în ele gândul cuvântului trăit și cântat de "rapsodul" budeștean, Matean Florin.

Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană
Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca
Facultatea de Teologie Ortodoxă

Icu Crăciun

Proza lui I. Slavici și L. Rebreanu în viziunea lui Liviu Petrescu

Teoreticianul, criticul și comparatistul Liviu Petrescu (1941-1999) a fost profesor universitar de literatură comparată la Literele Clujene, decan al Facultății de Litere din Cluj (1990-1992), director al Centrului Cultural Român din New York (1992-1993) și al Institutului „Sextil Pușcariu” din Cluj (1998-1999). Cărțile sale mai cunoscute sunt: *Realitate și romanesc* (1969), *Dostoievski* (1971), *Scriitori români și străini* (1973), *Romanul condiției umane* (1979, lucrarea sa de doctorat, conducător prof. univ. Liviu Rusu), *Vârstele romanului* (1992), *Poetica postmodernismului* (1996; 1998).

În anul 1997 a publicat volumul *Studii transilvane. Coduri etice și estetice la scriitorii transilvăneni* (Ed. Viitorul Românesc, București) din care, așa cum arată și titlul, desprindem câteva trăsături definitorii ale prozei literare românești din Transilvania cu trei direcții: realismul tradițional (după Slavici realismul popular), realismul mitic, ale cărui rădăcini trebuie căutate în creațiile folclorului românesc unde se „va apela și la simboluri și arhetipuri de

sorginte biblică, ori chiar gnostică”, și discursul epic textualist. Cercetările lui Liviu Petrescu s-au îndreptat, firește, asupra lui Slavici, Rebreanu, Pavel Dan, Titus Popovici, Alexandru Ivăsiuc, Nicolae Breban și Augustin Buzura în ceea ce privește realismul tradițional și, din nou, Rebreanu, apoi, Blaga, Dumitru Radu Popescu, Sorin Titel, Tudor Dumitru Savu, Horia Bădescu și Eugen Uricariu în privința realismului mitic, pentru ca în direcția a treia (metaliteratura) să facă referiri la romanul *Scarabeul sacru* (1970) al lui Aurel Dragoș Munteanu, iar în corabia textualistă să-i urce la bord pe teoreticianul Ion Bogdan Iefer, și, bineînțeles, pe liderul optezecismului transilvan Gheorghe Crăciun, deopotrivă prozator și teoretician al postmodernismului, precum și pe prozatorul Alexandru Vlad, încadrat mai degrabă la capitolul „intelectualiști și esteți” cu romanele *Frigul verii* (1985) și *Drumul spre Polul Sud* (1985).

După ce compară învățătura lui Slavici cu principiul REN al lui Confucius, adică al omeniei (prin aceasta înțelegând, de fapt, „iubirea de oameni”), autorul demonstrează că nădejdea și credința nu sunt suficiente fără iubire, conceptul moral suprem al ființei umane creștine; de aceea, personajele deviază de la ideea cumpătării (Ghiță, Iorgovan, Hubernaț etc.), lipsa de voință, de curaj, moral, de cumpăt sunt exprimate succint în cuvintele bătrânei, mama Anei: „Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibei tale te face fericit” (vezi *Moara cu noroc*, în *Opere*, II, p.283). Influențat și de metafizica schopenhaueriană referitoare la voința de putere a individului, care este aservită voinței universale de a fi, opinia autorului este concludentă: Lică Sămădăul dorește să transforme în slugi ascultătoare și fără voință pe cei din preajma sa. Se știe că filosoful chinez recomandă ca individul să nu se înalțe niciodată mai presus de condiția sa socială, să respecte ceremonialul specific rangului său; de aici, și cumpătarea (stăpânirea de sine), decența, buna-cuviință, curățenia sufletească, moderația, calea de mijloc și evitarea extremelor multora dintre personajele lui Slavici. Nădejdea și credința nu sunt suficiente fără iubire.

Tema mezalianței, căsătoria cuiva cu cineva de o condiție mult inferioară este cultivată și de Rebreanu, numai că „gura satului” este o instituție socială de care protagoniștii trebuie să țină cont. N. Manolescu zice că, deseori, la Slavici și Rebreanu, colectivitatea face legea. Liviu Petrescu s-a oprit la Rebreanu mai mult la misticismul lui Apostol Bologa, influența literaturii ruse fiind evidentă, Ion fiind un roman tolstoian, iar Pădurea spânzuraților influențat de scrierile dostoievskiene.

Referitor la Apostol Bologa, Liviu Petrescu îl citează pe Rebreanu, în privința celor trei etape (atitudini) pe care acesta urma să le parcurgă: „1. Apostol e cetățean: „Omul nu e nimic decât în funcție de stat”; 2. Apostol devine român: „Statul nu cere iubire, ci numai devotament și disciplină omului, pe când neamțul presupune o dragoste frățescă”; 3. Apostol devine om: „În sânul neamului, individul își regăsește eul său cel bun, în care sălășluiește mila și dragostea pentru toată omenirea”. (apud Al. Piru, Liviu Rebreanu, p. 62). Eroul este șovăielnic, dar privirea lui Svoboda îl urmărește ca o obsesie (românul făcuse parte din tribunalul care l-a condamnat pe ceh la moarte.); de-abia după execuția acestuia va fi cuprins de incertitudini. La acestea, se adaugă și replica lui Gross: „nici o datorie din lume nu-mi poate impune săucid un camarad”, care îl va descumpăni și mai mult. Opțiunea lui, ca, de altfel, și a unor personaje ale lui Slavici, nu se îndreaptă spre codul moral al datoriei (Ardealul fiind sub dominație austro-ungară), ci spre legea iubirii.

Într-un anume fel, biografia spirituală a lui Tolstoi se poate asemăna cu cea a lui Bologa susține comparatistul Liviu Petrescu. La șase ani, Apostol, în timp ce rostește o rugăciune, are impresia că l-a văzut pe Dumnezeu, iar îndoielile autorului romanului *Război și pace* în privința existenței divine, speculând și opoziția lui Isus față de legea lui Moise, le va avea și eroul rebrenian, numai că postulatul moral al supunerii față de sistem, adică principiul datoriei, este valabil doar în deviza „Apostol este cetățean”. Insul nu-și poate găsi împlinirea decât în cadrele colectivității, omul singur se pierde. Întors în Parva, Apostol constată că aici, în mijlocul naturii, statul este „privit ca un vrăjmaș”; individul izolat nu poate supraviețui, de aceea, este bună calea subordonării. Se știe că Tolstoi va abandona principiul datoriei, al supunerii față de stat, cele două coduri morale se opun: pe de o parte disciplină și obediență, iar pe de altă parte iubirea; inițial, la Bologa primează datoria și mai apoi acela de bun român. El îl va judeca pe Svoboda cu cugetul împăcat, dar mesajul acestuia, care „cu privirea lucitoare, cu fața albă și luminată, părea că vrea să vorbească oamenilor o izbândă mare” este descifrat în vorbe și privirea lui Cervenko: „Suferință ne trebuie, multă, imensă... Numai în suferință crește și rodește iubirea cea mare, cea adevărată și cea birui-

toare”. Bologa va deveni din bun cetățean un bun român; iubirea frățescă față de neam va ieși biruitoare. Acum, dezertarea nu mai este condamnabilă pentru Bologa, „o încălcare a principiului loialității față de stat”, de data aceasta are și argumente care să-i justifice hotărârea. Îi spune lui Varga: „Am însă o credință vie în suflet... [...] Și dacă ea îmi va porunci să trec... să... dezertez la inamic, la inamicul vostru, nu voi ezita nici un moment a-mi face datoria cea adevărată...”. „Legea iubirii universale înseamnă [...] strădania de a converti și ura în iubire”. De aceea, Apostol încearcă să se împace cu Pălăgieșu și Marta. Modelul lui este Andrei Bokonski care se hotărăște să-l ierte pe Anatol Kuroghin pentru jignirea adusă, dar și pe Natașa pentru infidelitate. Principiul iubirii învinge principiul datoriei, cumpătării și al cumințeniei.

Liviu Petrescu încadrează romanul Ion în realismul mitic. Rebreanu scria că se gândea de mult timp „la un roman care să cuprindă întreaga problemă a pământului”, mai cu seamă că „problema se înfățișa deosebit de cele trei mari ținuturi românești”. Universul artistic al lui Rebreanu este urmărit de L. Petrescu în patru particularități când vine vorba de romanul Ion: 1. „înclinația spre tragic; 2. reprezentarea Absolutului în chip esențial ca o coincidentia oppositorum; 3. o viziune de tip organicist; 4. principiul linearității timpului”. După Liviu Petrescu, din punct de vedere stilistic, „spiritul ardelean se înscrie (...) pe coordonate ale apollinismului roman”, dar la Rebreanu „precumpănește [...] o componentă culturală diferită, a cărei proveniență ține mai mult de substrat, decât de moștenirea romană, componentă care stă sub semnul nelimitărilor abisale ale dionisiacului”.

Exegeza clasică vede în Rebreanu „un exemplu desăvârșit de vocație epoeică” (Lovinescu, Călinescu), insistându-se pe caracterul ciclic al anotimpurilor, pe „repetiția mitic-ritualică a gesturilor ori pe repertoriul de situații arhetipale”. Lucian Raicu invocă „modelul dramatic de construcție epică” în cazul romanelor lui Rebreanu, „organizarea acțiunii în jurul unor nuclee de maximă tensionare”. La rândul său, Nicolae Balotă în *De la Ion la Ioanide* (1974) vede un „sens tragic al existenței”, „un univers în care se nimicesc vieți, deci valori, de aici tragedia”. Aceeași viziune tragică „il vizitează și pe Manolescu în *Arca lui Noe*, deși pleacă și el de la „viziunea epoeică”, opinie împărtășită de Ion Vlad și Mircea Muthu.

2. Prin dionisiac se depășește optimismul raționalist, apropiindu-se de tragic, „o înțelegere a Absolutului sub forma unei coincidențe a contrariilor, coincidentia oppositorum”. Atenția lui Liviu Petrescu se oprește la două interviuri pe care Rebreanu le-a dat în ziarul *Buna-Vestire* din 26 martie 1938, și în *Adevărul literar și artistic* din 25 decembrie 1938, cu privire la „telurile și programul său estetic”. Rebreanu vorbește aici despre un realism „nou, al unui realism al esențelor” prin care să redea, totuși, „imaginea globală a vieții, ca unitate a contrariilor”. „Crucea strâmbă”, descrisă la începutul romanului, este un simbol ce totalizează extremele: „pe de o parte calvarul, suferința și moartea, pe de altă parte resurecția și afirmarea, în eternitate, a vieții biruitoare”. Dar crucea este făcută dintr-un copac, care, prin măr de pe pământurile lui Ion, este un semn „pentru marile întâmplări ale vieții triumfătoare”. Sub un măr pădureț, Ana aduce pe lume pe nefericitul urmaș al lui Ion. Sub un măr se consumă și scena de dragoste dintre Ion și Florica, unde s-ar fi putut zămisli un alt urmaș al lui Ion. Silueta mărului se suprapune cu cea a nukului, investit cu semnificații funerare. Sub un nuc, Ion își dă duhul, după ce va fi străpuns cu sapa de către George. Romanul poate fi citit ca o dublă poveste „despre vrajba adâncă și ura înveninată între Ion și Vasile Baci (vrajba pentru pământ) și între Herdelea și preotul Belciug (vrajba pentru locul de casă), fiecare cu deznodăminte diametral opuse: fie o luptă până la capăt, până la distrugerea reciprocă (în cazul urii dintre Ion Vasile Baci) și concilierea totală (în cazul urii dintre intelectualii satului)”. Tehnica contrapunctului este folosită și în cazul dramei sentimentale a lui Ion când trebuie să decidă între Ana cea bogată și Florica cea săracă, dar plină de nuri, precum și drama sentimentală a Laurei, care trebuie să decidă între dragostea romanțioasă pentru Aurel și dragostea casnică, mediocră, dar cu mult mai solidă a lui Pinte. Ion și Laura acționează „să nu asculte de imboldul inimii lor, ci să urmeze sfatul unei bune chibzuințe”. Decizia lui Ion îi va aduce regrete amarnice și nefericire, iar a Laurei va însemna prosperitate și mulțumire. Așadar, după Liviu Petrescu, creația rebreniană se raportează la „componenta dionisiacă”.

3. Viziunea de tip organicist se regăsește, în privința „problemei țărănești”, sintetizată în discursul de recepție la Academia Română din 29 mai 1940 (Laudă țaranului român). „Pentru toată lumea – scrie Rebreanu – țaran este sinonim cu român”, lucru aprobat mai cu seamă de sămănătoriști, dar Rebreanu se va depărta de această doctrină și de mișcările culturale tradiționaliste, susținând că „nu principiul moral organizează în fapt viața sufletească, ci [...] rațiunile naturale”. Mobilurile lui Ion și Petre Petre se înscriu în sfera instinctualității, a pasiunilor oarbe”. Ei sunt atașați de pământul natal. „Țaranul – zice Rebreanu – e pre-tutindeni păstrătorul efectiv al teritoriului național”; el „nu pleacă, nici de voie, nici de nevoie. El n-are unde să-și mute sărăcia, pentru că, smuls de pe ogorul său ar fi osândit să piară ca un arbore smuls din rădăcini”. (n. n., Din păcate, astăzi, peste patru milioane de români au luat drumul străinătății și nu se știe câți dintre ei se vor mai întoarce; aceasta este adevărata tragedie!). Într-o însemnare din *Jurnal*, datată 21 martie 1940, Rebreanu scria că intenționa să creeze un roman, „o epopee a vieții românești”, cu titlul *Păcală și Tândală*; Păcală urma să „ilustreze voința și idealul abstract, o voință și un ideal ce, în planul existenței cotidiene, avea să pășească pe calea compromisurilor”, iar Tândală „ar fi arătat fermitatea și tăria de a trăi idealul până la capăt”. „Păcală ar fi compromisul, Tândală adevărul. Păcală minte, Tândală spune totdeauna adevărul; unul realitatea, celălalt adevărul și iese prost”.

4. Componenta stilistică dionisiacă a operei rebreniene este privită de Liviu Petrescu „sub aspectul modelelor temporalității”. Ideea de ciclicitate a existenței se aplică în special romanului *Adam și Eva*, dar punctează el, în romanul Ion „structura temporalității” este „esențialmente lineară” pe axa orizontalității. Viața merge neconținut „înainte”, cum se exprimă Titu Herdelea, dar nimeni nu poate preciza în ce direcție. „Axa verticalității are menirea, zice criticul, de a configura o dimensiune ontologică a iluzoriului”. Scena finală, cu hora din băutura Todosei lui Maxim Oprea, cu ocazia sfințirii bisericii celei noi, înălțată prin osteneala preotului Belciug, ne amintește de capitolul întâi, Începutul, cu hora duminicală obișnuită ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic în intervalul dintre cele două capitole, doar „Câțiva oameni s-au stins, alții le-au luat locul”. Urmele se șterg, „suferințele, patimile, năzuințele (...) se pierd într-o taină dureros de necuprinsă”. Vremea își vede, netulburată, „de ritmurile sale ascunde”.

„Prin Rebreanu, zice Liviu Petrescu, vocația dionisiacă, de substrat, a sufletului românesc s-a afirmat încă o dată, cu o forță și coerență rareori egalată, în literatura veacului nostru”.

Elena M. Cîmpan

Așteptând, la Năsăud

(despre cartea „Zbor între două lumi”, apărută la Editura „Casa Cărților”, Colecția „Efigii”, Baia Mare, 2024, cu poezii scrise de Elisabeta Boțan)

Este o frumoasă zi de toamnă, 2025, 09 octombrie, după cum reiese din autograf, când așteptăm în Sala de Conferințe a Muzeului Grăniceresc din Năsăud, anunțul cu Premiul Nobel pentru Literatură. Și acesta a venit, în preajma amiezii, și numele, mai greu de reținut, la început, a fost Laszlo Krasznahorkai. Odată aflat, lansarea de carte pentru care am venit poate începe liniștit, după cum a fost planificată. În prezența elevilor, tineri pasionați de literatură, coordonați de Alina Bondane, profesoară de limba și literatura română, dar și a reprezentanților Asociației Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA, Năsăud), dintre care îi amintesc pe Ioan Seni și pe Claudia Talpoș (la extreme, de parcă arcul peste timp nu ar fi doar între lumi, ci și între ani, unii cu exuberanță, ceilalți cu experiență), o văd (pentru prima dată) pe Elisabeta Boțan, venită din Spania pentru a participa la Festivalul-Concurs „Avangarda XXII”, de la Bacău, unde a obținut și un meritos premiu literar, dar și pentru alte întâlniri cu cititori, descriind un alt arc, între autor și receptori, și care nu putea ocoli Năsăudul, orașul de unde a pornit și unde și-a petrecut primii ani de formare, în bibliotecile existente, acumulând lecturi esențiale pentru un literat.

Despre Elisabeta Boțan, Ion Cristofor, prefațatorul volumului „Zbor între două lumi, scrie că este „o voce a diasporei”. Activitatea bogată, culturală, educativă, de traducere, de promovare a scriitorilor de pe întreg Mapamondul, o recomandă pe Elisabeta Boțan drept un discret ambasador al Țării Năsăudului în spațiul iberic și nu numai. Poposind la Năsăud, emoțiile nu aveau cum să-l ocolească pe poet și amintirile și-au făcut și ele loc în acest popas, cu întâmplări de altădată.

Cartea „Zbor între două lumi” este o partitură pluridimensională, în care fragmente de autobiografie, de formare, de reflecție asupra destinului, de întoarcere în copilărie (o persistență prin timp), de aducere aminte a adolescenței, cu iubiri, dintr-o etapă a belșugului dobândit din carte, spiritual, preaplin, se împletesc într-un sensibil discurs liric. A pleca din așa numita „țară” a lui Coșbuc și Rebreanu în „țara” de limbă a lui Federico Garcia Lorca și a lui Miquel de Cervantes, reprezentă un salt universal, parcă predestinat, o mutare de sens, de semnificație, și o intrare – volens-nolens – într-un circuit universal, într-un cerc, care este literatura largă.

Pe lângă zborul fizic, România-Spania, Spania-România, pe care Elisabeta Boțan îl face cu fiecare călătorie, se mai adaugă și unul liric, legat prin „fire de lumină”, intuind aici, poate, acele „Fire de tort”, povești, în accepția lui George Coșbuc. La Elisabeta Boțan, versurile concentrează o posibilă metaforă a întoarcerii și a regăsirii: „Vreau să mă întorc la început/ când amândoi eram fire/ fire de lumină, prinse în aceeași țesătură.” Zborul din poezia Elisabetei Boțan este un exercițiu de echilibru, pe care poetul este invitat să-l facă pentru ca lucrurile să se așeze în făgașul lor pașnic, firesc. Așa rezultă din poezia „Osândă”, ce trimite, parcă, la filmul lui Sergiu Nicolaescu: „Eu trăiesc între două lumi,/ precum un condamnat la moarte/ legat de brațe/ între doi cai.// Și fiecare trage./ trage și trage./ trage nebunește de mine/ până când mă prefac în fărâme/ și rămân fără suflare.// Dar, chiar și așa,/ uneori,/ reușesc/ să mă recompun/ și mă transform în podul de aur/ care unește.” În privința podurilor, ne-am obișnuit să le asociem cu Estul, cu „podul de flori”, peste Prut, „de cărți”, dar ele pot fi extinse și spre Vest, mai ales în ce-i privește pe românii plecați în Occident.

Cititorul poeziilor Elisabetei Boțan, avertizat încă din titlu de existența celor două lumi, rămâne plăcut surprins de a descoperi mult mai multe, așezate, când paralel, când concentric. Este vorba de cer și pământ, de aici și dincolo, de patrie și străinătate, de singurătate și prietenie, perechi ce se caută una pe cealaltă și-și răspund. Apare, câteodată, în peisajul din poeziile acestei cărți, o atmosferă aproape edenică, de speranță și întoarcere în brațele fericite, acolo unde frunzele sunt îndrăgostite de vântul lumii, rădăcinile se transformă în aripi, ca de cenușă, o imagine centrală ce speră în puterea de a renaște, ca Pasărea Phoenix. Dacă ar exista un pendul în interiorul cărții, acesta ar măsura ritmul lumii de aici și din altă parte. Invocarea dansului „Flamenco” evocă amintirea dansului tradițional, de acasă, rămas în obiceiuri și tradiții. Ființa mamei, la Elisabeta Boțan, se înalță pe vârfuri și privește păsările, tot cu gândul la zbor (zborul fiicei). Atmosfera din texte acestea este melancolică, blajină, când „ploaia din adâncuri își desface brăul de culori”, din care se desprinde o anume duiosie, specifică stării de liniște, în mijlocul naturii. Alte personaje care apar în volum sunt tata, „ca o chemare din altă lume”, soțul, cu care autoarea se simte pereche, „precum două curcubeie”, și tână Bianca, „o copilă cu chip de lumină”.

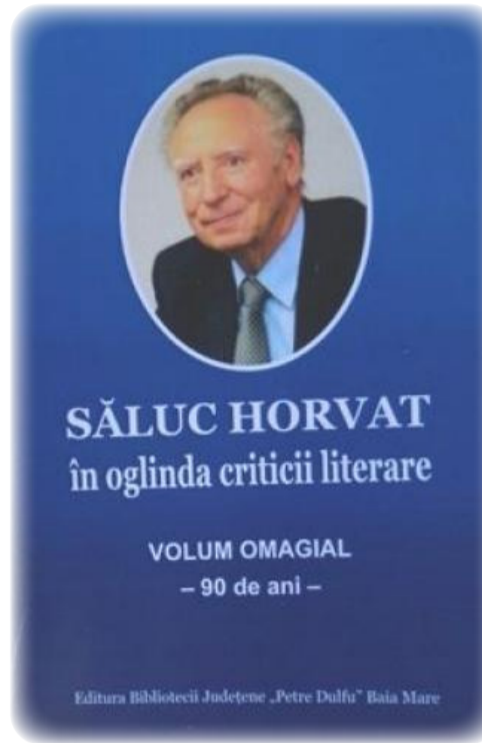
Elisabeta Boțan scrie o poezie actuală, modernă, pe vechile teme (dureri), general valabile. Natura, iubirea, trecutul, la care se adaugă dorul, resimțit ca o condiție a creatorului, desprins de locul natal. Dorul este și el un fel de zbor, posibil și imposibil de împlinit. Astfel, distanțele sunt estompate prin poezie. Poezia este cea care apropie lumile, prin timp și prin spațiu, le face compatibile, în numele frumosului exprimat artistic. Poeta plecată în lume învață altă limbă, se exprimă ca cei de acolo, dar este fascinant cum cuvinte de-acasă știu drumul în poezie și-și fac loc, așa cum este, de exemplu, „funingine”, dificil și de tradus: „O lumină iese din funinginea lumii”.

Peregrinările poetului în general, ale autoarei de acum, în mod particular, sunt de/ cu folos. Călătorind, sensibilitatea pentru limba română persistă și crește și se transformă în văzduh ce ne înconjoară, pe cei care locuim o lume de cuvinte. O lume de cuvinte care, din fericire, se bucură de o prietenoasă lume a traducerilor de calitate.

În cadrul lansării de la Năsăud, au fost și alte interpretări, printre care și despre existența miturilor ancestrale, ce se pot decodifica din poezia Elisabetei Boțan, un aspect pe care eu încă nu l-am regăsit. Poate, altădată. Am plecat, având în plan să găsec cât mai repede în librării cărțile traduse ale proaspătului laureat de Premiu Nobel pentru Literatură pentru 2025.

Mircea Daroși

Omul din inima cărților

Utilizând formula tradițională de omagiere academică a personalităților culturale, Editura Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, a scos de sub tipar, în cursul anului 2025, volumul intitulat „Săluc Horvat în oglinda criticii literare”, dedicat eminentului exponent al culturii maramureșene, ajuns la venerabila vârstă de 90 de ani. Cartea este o antologie de texte alcătuită de către conf.univ.dr. Florian Roatiș și prefațată de prof. dr. Teodor Ardelean. Ea nu reprezintă doar o sărbătoare a unei vârste împlinite, ci și o radiografie a unei cariere intelectuale și literare rar întâlnite. Volumul este structurat în patru capitole distincte: „Săluc Horvat- exeget eminescian”, „Cu și despre Liviu Rebreanu”, „Cronici și comentarii critice” și „Aniversare”, capitole care păstrează vibrația afectivă a textelor cuprinse în cronici, eseuri, portrete și reflecții critice asupra vieții și operei lui Săluc Horvat, istoric literar, bibliograf, bibliolog, pu-

blicist, profesor universitar, fondatorul Institutului Pedagogic de 3 ani și întemeietorul învățământului liceal de biblioteconomie din Baia Mare, director al Bibliotecii Universitare, inițiatorul și fondatorul revistei „Nord Literar”.

Cartea este, în același timp, un gest de reverență și un act de critică literară solidă, de recunoaștere colectivă a valorii incontestabile a unui om care a trăit printre cărți, i-au fost dragi cărțile și le-a așezat pe raftul sufletului său ca pe cele mai dragi ființe. Publicarea acestui volum este un bilanț fructuos al unei vieți dedicate spiritului cultural. Prof.dr.Teodor Ardelean nu ezită să spună: „Săluc Horvat reprezintă un permanent prezent, extrem de rar și de lucid, lângă marii contributory și antreprenori culturali trecuți în veșnicie după încheierea misiunii lor aici, într-un Nord puternic amprețat cu Bine, Adevăr și Frumos”.

Scriitorul Săluc Horvat s-a bucurat de lectura cărților, dar în aceeași măsură a creat o operă vastă și deosebit de complexă, devenind un exeget eminescian, și nu numai. Despre Luceafărul poeziei românești a scris mai multe cărți: „Mihai Eminescu. Dicționar cronologic” (1994, 2013), „Eminescu și comentarii săi” (2009), „Însemnări despre Mihai Eminescu. Studii și articole”(2000), „Mihai Eminescu-Luceafărul”(2000), „De la Titu Maiorescu la Petru Creția. Contribuții la un dicționar al eminescologilor”(2010), „Mihai Eminescu în critica literară actuală. Însemnări pe margini de cărți (2014) „Sub semnul lui Mihai Eminescu”(2019) ș.a. Despre aceste valoroase lucrări și-au exprimat opiniile scriitorii și critici literari de renume, precum Constantin Cubleşan, Viorel Mureșan, Marian Barbu, Ion Buzași, Mihai Cimpoi, Doina Macarie, Mircea Popa, Stan V.Cristea, Gheorghe Glodeanu, Ștefan Vișovan și Tudor Nedelcea.

Cu aceeași râvnă și respect cărturăresc s-a aplecat și asupra operei lui Liviu Rebreanu, construindu-și noi repere în activitatea de critic. Analizele sale se îndreaptă spre romanele scriitorului năsăudean, căruia îi dedică mai multe cărți: „Liviu Rebreanu: Ion - universul uman (2002), „Liviu Rebreanu: Ion- biografia unei capodopere” (2015), „De la Ion al Glanetașului la Apostol Bologa. Doi eroi, două destine” (2017), lucrări prin care se dovedește „un exeget ponderat și discret, bazându-se pe surse și izvoare de interes în susținerea demersului său critic”.

Ultima parte a volumului, care constituie de fapt capitolul IV, este un șirag de mărgăritar al comentatorilor care îi conturează un minunat portret în cuvinte, reușind să surprindă principalele trăsături ale scriitorului. „Săluc Horvat este tipul scriitorului trudit, om al meseriei, cufundat în profesiunea sa cu toată ființa, care a surprins în cărțile sale tocmai dinamismul organic ce ființează ca latență în cuprinsul unei opere”, spune Gheorghe Pârja. Un alt semnatar al comentariilor este conf.univ.dr. Florian Roatiș, care subliniază faptul că, „cercetările de critică și istorie literară ale lui Săluc Horvat derivă din fibra de bibliograf și editor, de om al cărții și al bibliotecii, instruit și format la școala de istorie literară clujeană, având drept modele pe cei mai importanți cercetători și istorici literari”.

Pe ultima copertă a cărții este consemnată aprecierea lui Constantin Cubleşan: „Săluc Horvat este un comentator atent al fenomenului literar de azi, fie că se pronunță asupra unor cărți și asupra unor autori de ultimă oră, fie că are în vedere reeditări, asupra cărora își spune părerea, cu aplecată vocație analitică, el demonstrând în totul un gust literar format, o poziție intransigentă, și un echilibru didactic în balanța evaluării”.

Portretul omului complex și bine încadrat în sfera criticii literare este completat și de alți purtători ai cuvântului scris :Horia Bădescu, Cornel Ungureanu, Mircea Regneală, George Corbu, care ne dezvăluie o personalitate sensibilă, cu mari resurse intelectuale și cu un rafinat simț estetic. Ajuns la „vârsta patriarhilor”, Săluc Horvat uimește prin interesul mereu viu pentru cultură și pentru deslușirea valorilor din lumea scrisului românesc.

Jacob Naroș

Liviu Rebreanu – Gazetar și/ sau publicist?

(3)

Timp de doisprezece ani, Rebreanu e considerat gazetar și apoi scriitor, deși el însuși a zis că „e scriitor și nicidecum gazetar.” Tot el a scris peste 500 de cronici dramatice și alte articole de teatru plus însemnări social-culturale, este așadar atestat cu brio și ca jurnalist. Cele douăsprezece publicații la care a colaborat sunt: Ordinea, Scena, Rampa, Capitala, Moldova, Universul literar, Ziua, Lumina, Sburătorul, Viața Românească, România, Gazeta literară, Mișcarea literară, România literară. În total, Rebreanu a însumat peste o mie de articole, din care 500 de cronici și alte 500 de însemnări, interviuri etc. Însemnările au denumirea „de o zi”, dar ele pot fi considerate „de o viață”. Perioada de început (1909-1911) este dedicată situației din Ungaria, ceea ce i-a atras lui Rebreanu neplăceri, inclusiv condamnarea din partea statului ungar. Amintim câteva titluri semnificative: „De la românii subjugați!”, „Criza din Ungaria și partidul naționalităților”, „Din Legea naționalităților din Ungaria”, „Dr. Augustin Bunea ca apărător al liceelor românești de peste munți contra maghiarizării ilegale”, „Prigonirile presei române din Ungaria”, „Sindicatul presei române de peste munți”, „Ultimul act național al canonicului Bunea”, „În preajma rezolvării crizei din Ungaria”, „Soluția crizei din Ungaria”, „Chestia școlilor primare românești”, „Situația politică din Ungaria”, „Din Legea școlară a lui Appony – maghiarizarea deghizată a școlilor”. În articolul intitulat „Desconsiderarea neamului românesc din Bucovina”, autorul se preocupă și de situație românilor bucovineni, „Arestarea poetului Octavian Goga” constituie o formă de protest față de acest act samavolnic.

Perioada anilor 1913-1920 este considerată ca fiind a acumulărilor, încep să apară articole legate de români și în special scriitori, despre reviste literare, societăți culturale, implicarea regelui Carol în literatură, scriitorii și atitudinea lor față de război și a. În articolul „Ministerul propagandei” – se precizează că în Ardeal, e nevoie de propagandă, nu sunt cărți românești, nu se vorbește românește.

Rebreanu critică politicianismul veros și corupție aidoma unui activist de dreapta, în articolul Asta-i literatură..., Opere 16, p. 206, în care un oarecare deputat, Prepelinski se întreabă: „Asta-i literatură...”, astfel se arată lipsa de interes față de cultură, doar afaceri, „în loc de suflet au burtă.” În comparație cu el, Iorga a ținut un discurs consacrat culturii, dar degeaba, apologia ignoranței e încă prezentă. Prepelinski, lipitor din parlament, alături de guvern vor transforma România într-o „imensă burtă fără cap.” Scriitorul critică și domeniile profesionale care se subordonează politicului și anume profesorii, ei nu sunt ai partidelor, ci ai țării și ai viitorului neamului.” E vorba de articolul „Calvarul profesorilor”, Opere 16, p. 212, acestora le-a ajuns cuțitul la os, ei cer să fie asimilați cu magistrații și ofițerii. Parcă se repetă istoria, ministrul finanțelor era I. C. Brătianu, lozinca e și ea parcă din zilele noastre: „Nu cereți sacrificii numai celor săraci, cereți-le celor ce pot face cu ușurință din prisosul lor.”

Presa și cultura (Opere 16, p. 223) - Și presa aservită e luată în vizor: „Politica a curcit toate paginile ziarului românesc, politică egal ticăloșie, deoarece e prezentă în toate, în toate relele.” Ca urmare, valorile sunt răsturnate și rolul informativ al presei este deturnat. Pe deasupra, apar tendințe manipulative, politica înlocuiește cultura. Gazetarul acelor vremi disprețuia cultura, el se credea superior celui mai bun scriitor, astfel că presa devine „un redutabil factor de descompunere socială.” Ea se adaptează ca și azi strategiilor comerciale căutând senzaționalul. Rebreanu propune ca soluție salvatoare, cultura: „Dând cuvenită atenție frământărilor culturale, presa va fi cel mai puternic element de cultură și cea mai bună călăuză a consolidării naționale.” În final, Rebreanu ameliorează situațiile critice prin „o vorbă bună”, deoarece „bunătatea potolește pornirile nesocotite.” Astfel că tonul îi devine prudent, nu se implică total. Presa fără cultură și cultura fără presă sunt amenințate în însăși existența lor, scriitorul crede că Societatea Scriitorilor ar trebui să colaboreze cu Asociațiile de presă. Rebreanu e de acord cu specificul național deoarece el va asigura Unirea de la 1918 și afirmarea unității naționale. Părerea lui coincide cu cea a lui Cioran în ceea ce privește destinul unei culturi fără istorie, care apare în umbra marilor civilizații și care își cere dreptul la existență proprie. Se subliniază exuberanța de după Unire „neamul românesc de-abia își începe viața”, iar peste ani, Cioran o numește „intrarea în istorie.” De remarcat spusele lui Rebreanu despre acest moment istoric: „Sufletul românesc pornește spre viață din câmpiile, văile, munții noștri unde s-a plămădit și a suferit, orașul va trebui să se ridice treptat...” Mai puțin acceptabilă pare continuarea: „Sufletul românesc nu cunoaște Occidentul, dar se simte în stare să se realizeze deplin printr-o viață proprie.” Acest entuziasm al scriitorului pleacă de la impulsul conștiinței Unirii, natural, organic, care a fost apoi teoretizat și cultivat de forțele de dreapta prin ideologia naționalistă a tinerilor generații ale anului 1930. Iată ce afirma în acest sens filozoful Mircea Vulcănescu în „Tânăra generație. Crize vechi în haine noi. Cine sunt și ce vor tinerii români?”, Editura Compania, București, 2004, p. 72-73): „Cea dintâi misiune a tinerei generații este să asigure unitatea sufletească a românilor uniți, politicește prin sacrificiul generației de foc. Să șteargă deosebirile regionale în măsura în care înseamnă altceva decât nuanțarea unui aceluiași suflet național.”

Odată cu seria articolelor cu temă socio-culturală și politică dintre anii 1930-1940, Rebreanu se poate considera publicist cu acte în regulă. Iată care sunt acestea: „Europenism sau românism?” – în care se face un elogiu al sufletului și culturii românești, europenizarea cu orice preț va înăbuși glasul trecutului, românismul nu înseamnă șovinism, iar religiozitatea nu înseamnă prostie. Influențat de teoria lui Spengler cu privire la declinul Occidentului, Rebreanu respinge Apusul decadent, mai precis scepticismul și nihilismul modernității considerate nefaste pentru evoluția culturii noastre naționale. Ca publicist, autorul constată că, în Europa miroase a mort. O lume se stinge după o viață glorioasă de un mileniu.” Pentru aceasta, el pledează în favoarea primatului etnic, tentația occidentalizării e mare și generează ispită pentru cei care „încă nu au conștiința puterii neamului.” „Cumplita nesimțire religioasă a poporului nostru?” – D. I. Suchianu în „Adevărul despre cartea lui Sadoveanu și Pătrășcanu, Viețile sfinților”, prin care autorul se miră de absența desăvârșită a simțământului religios al românilor. Adevărata religie e la țară, nu la oraș, unde religia e temelia ființei noastre etnice și naționale, ea e „legea strămoșească.” În articolul „Xenofilie” – se arată disprețul față de limba română din partea lumii bune care se crede infinit superioară și rafinată, deși îmbrăcați în costume naționale, cirpesc numai franțuzește și englezește. Iar în Ardeal și Banat, ungurește și în Bucovina, germană, iar în Basarabia, limba rusească. E o dovadă de

semidoctism, e necesară lupta pentru apărarea limbii române. În „Comploturi” – se vorbește despre republica de la Ploiești, ce pare ridicolă, rolul presei în prezentarea acestor comploturi reale sau imagine prin violență verbală trebuie să fie mai mare. „Tradiționalismul” – se ocupă de legătura dintre tradiție și civilizație, tradiția singură creează civilizația. Tradiția e un sentiment, n-are forme, dar impune forme, civilizația crește în leagănul tradiționalismului. „Patria românească” – Un elogiu poporului român care a înfruntat toate năvălirile de neamuri barbare. Înconjurați de slavi, germani și unguri, a fost necesar un efort de diferențiere, de combatere a teoriei rosleriene. Rolul țărânimii și al pământului a fost esențial, plus limba și credința. Țăranul e îndreptarul culturii și spiritualității naționale. În „Marea Învierie” – E vorba de anul nefast 1940, când are loc prima înviere după atâtea jertfe din partea armatei. „Moartea parlamentismului” – Din cauza războiului, parlamentismul a suferit, numai în Anglia e unul adevărat. El a fost cel mai bun omagiu al colectivului față de individ, a fost expresia libertății de gândire, de conștiință, de cuvântare, de critică, în ciuda tuturor defectelor. Epoca parlamentismului e considerată epoca de aur a libertății omului, a integrării de bună voie în societate, a guvernării prin popor, pentru popor. De aici, vom vedea un Rebreanu adept al specificului național și al formării unei conștiințe naționale, idei care erau împărtășite de generația tânără a intelectualilor și misiunea ei de emancipare culturală a României. De reținut că scriitorul promovează aceste idei de dreapta fără a se ralia la activismul lor și a face parte din structurile lor. Așadar, el rămâne fidel literaturii, deși ideile și atitudinile sale răspund realităților sociale și politice reclamate de noua generație a anilor 20. Astfel că, în articolele sale, Rebreanu va pleda pentru specificul național, va respinge internaționalismul, nu va fi de acord cu formele occidentale ale capitalismului brutal, va fi contra corupției și a politicianismului, va lupta pentru tradiție și angajarea presei pe linia culturii naționale, va fi și de acord cu teoria „omului nou” necesar în schimbare.

Deși este considerat un gazetar mărunț, Rebreanu a excelat în animator al vieții culturale, publicistica lui social-politică pentru unii e minoră, demn de remarcat e faptul că a urmărit demagogia omului politic văzut ca „o ființă barbară, aculturală prin excelență.”

Cornel Cotuțiu

Asiduu

Cuvântul din titlul de acum face o referire binevoitoare (și meritată) la ipostazele poetului, publicistului, profesorului Ion Radu Zăgreanu.

Conjuncțieanul nostru e prezent mereu în paginile cotidianului bistrițean „Răsunetul” cu opinii pe seama faptelor imediate, din țară sau de peste hotare. Sau comentează cărți beletristice despre care ai certitudinea că nu greșește.

Iar „curtoazia” pentru „haykuuri” îi asigură un loc distinct printre creatorii acestor licurici lirice îndărătnici.

În 2023, prin volumul „Liniștea poeziei” (subintitulat „Haikuuri”), un comentator al cărților sale consideră că Zăgreanu e inițiat convingător „în literatura concentrată, metaforică și, în același timp, tainică”.

Anotimpul hibernal pulsează mereu:

„Ninge chirilic.
Zăpada sângerândă
în parii viei.”

Aceasta, cu

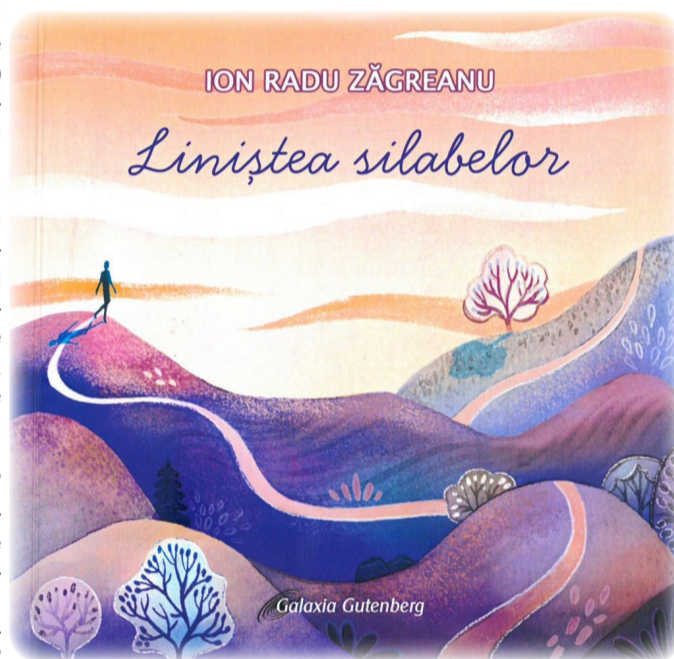
„Riduri pe față.
Timpul târându-și șlapii
pe obrazul meu.”

Și, inevitabil,

„Bat clopotele
Sigilând plecare
în lutul din deal”

Starea de haykuu se diluează în recentul volum „Liniștea silabelor”, care vine ca un superlativ absolut:

„Te aștept la vară
cu o mână de mărar
cules din mine.”

Aceasta pentru că

„Vara păzită
Prin ierburi de bucuria
că e mireasă.”

Ion Radu Zăgreanu își mărturisește încă în textul său introductiv, că a perceput haykuul „ca o poezie a liniștii, a calmului” și „cade ca un ham de liniștire a impetuoșității acestuia”.

Așa încât, mi-e de mirare că își începe cartea cu o zicere din apreciatul scriitor Nicolae Băciuț:

„Cuvântul e un adăpost, unde te ascunzi la disperare.”

Dar imaginea desenului, concepută de Silvana Kulyk, să însoțească liniștea cuvântului?

Eu, cititor de poezie, aleg mai degrabă următorul haykuu:

„Ziua se-nchide
În palma dealurilor
sub umbrele lor.”

Aceasta, cu satisfacția că poetul îți dăruiește o liniște fără egal.

Ion Radu Zăgreanu

Publicistul octogenar înrobbit cuvântului

„Cornel Cotuțiu, a fost o conștiință, un om al oamenilor, mereu atent la lumea în care trăiește, mereu nu doar al sinelui, ci și al cetății.” (Horia Bădescu)

Noul volum de publicistică, *Acolo* (Editura George Coșbuc, Bistrița, 2025), al prozatorului Cornel Cotuțiu, este indisolubil legat de aniversarea vârstei sale de octogenar (15 februarie 2025). El confirmă încă o dată starea lui de neastâmpăr, de „înrobbit cuvântului”, așa cum aflăm, din mărturisirea sa, de pe coperta a IV-a a cărții. Mai spuneam și altădată, că publicistica este pentru Cornel Cotuțiu o permanentă „încălzire”, pentru viitoarele lui pagini de proză.

Autobiografic, îndemnul spre carte, spre lectură, i se datorează mamei lui, „de la mama am luat cuvintele, chemarea de a citi și a scrie,” („Alături”). Când își lansează în 1978, volumul de debut, *În căutarea altui final*, mama lui are rețineră de a participa direct la eveniment: „N-am curajul să particip la așa ceva.”

Volumul în discuție are aproximativ aceeași structură, ca cele precedente. Grija pentru imaginea posterității literare a autorului, deși nu este expusă explicit, este prezentă prin cronicile despre volumele lui de publicistică, prin dedicațiile prietenilor, prilejuite de împlinirea a 80 de ani a acestuia,

Primele capitole ale cărții se subscriu observației Vioricăi Pop („Pași pe tășul din cioburi”): „Îi place prozatorului să se înțepe în cioburi ca să vină ambulanța cuvintelor cu tuburi de oxigen pentru starea de urgență a preajmei.”

În capitolul I, „De-ale cuvintelor”, se valorifică postura de filolog a publicistului. Despicând firul în patru al unor ziceri („Embleme pentru veșnicia românului”), acceptă concluzia „veșnicului” I.L. Caragiale: „Calitățile și defectele omenești sunt pretutindeni aceleași; oamenii sunt peste tot oameni.” Profesorul de română constată că unele cuvinte sunt „obosite” („Cuvinte mai mult decât obosite”), că ele dispar, nemaiaivând „acoperire în realitate”. Așa sunt cuvintele „solidaritate”, și „posteritate literară”. Altele se urătesc „Urâțirea unor cuvinte”).

Se bucură de aprecierea unei profesoare din Franța („Dialog în timp”) care constată „dezinvoltura” integrării elevilor români, aflați în vizită în Franța, „în lumea occidentală”, motivând-o prin marea lor spiritualitate și cultură. Fostul coleg de profesorat, la Liceul „Petru Rareș” din Beclean, Liviu Bleoca, stabilit în California, sesizează „punctul cel mai slab” al Americii, învățământul și subcultura acestei societăți.

„Mândria națională” se poate afirma și prin fotbal, datorită portarului de excepție Helmut Duckadam, cel care a apărut în 1986, la Sevilla, patru penalty („Doar...”). Intenția ironică, atribuie cuvintelor conotații satirice: „strânsură la nivel guvernamental, politic” („O strânsură de lume”).

Cornel Cotuțiu „luminează” cărțile prietenilor săi prin aprecieri consistente, sintetizatoare. Ion Radu Zăgreanu, în volumele de haikuuri, „Liniștea poeziei” (2023) și „Jurnalul cu haikuuri” (2024), cultivă „un lirism meditativ” („Numai șaptesprezece silabe într-o poeziuță”), criticul și istoricul literar măierean, Iacob Naroș („Lumea rebreniană de la A la Z”) rămâne același „pătimaș al creației rebreniene” („Lasciate ogni providere, voi q'ue lectitare”).

Din postura lui de „creștin dublu”, greco-catolic și ortodox, sunt analizate formulările bisericești, „îndură-te spre noi” și „miluiește-ne pe noi” („Despre milă și duritate”). Ca un reflex al omului de la catedră, întâlnim la Cornel Cotuțiu plăcerea definițiilor. „Omul nou”, „obsesia semianalfabetului de la Scornicești”, era „supus, prin vorbe sforăitoare partidului înțepenit la putere, dornic de dictatură.” Premergătoare definițiilor sunt la Cornel Cotuțiu, concluziile: „Trăim o cangrenă politico-administrativă, cu amprente vizibile asupra ritmului lent al economiei și cel amețitor al scumpirilor.” („Frecții la picioru' de lemn”).

Evenimente ale prezentului („Consistența unor titluri”), furtul coifului dacic de la Coțofănești („Aur”), îi aduc aminte de o perioadă revolută a istoriei, plătirea „dărilor” față de URSS, transportate în nesfârșite trenuri, a căror zgomote „semănau cu u-re-se-se”, când mergeau pline și „co-ta-co-ta-co-ta!” când se întorceau goale.

Atent la receptarea publicisticii sale, Cornel Cotuțiu adună în acest volum și recenzii despre cărțile lui: „Publicistica unui prozator”, (volumul *Și totuși...*, 2024) „Între percepția preajmei și posteritate”, (volumul *Felurite feluri II*, 2024), „Autorul, deși este solitar... nu este singur” (volumul *Felurite feluri I*, 2024), ale subsemnatului, „Pași pe tășul din cioburi” (volumul *Și totuși...*, 2024) al Vioricăi Pop. Aceasta sesizează „ochiul lăuntric al retrospectivei, în care Cornel Cotuțiu are un fel de dialog cu sine”, „spiritul polemic” al publicisticii sale, „condensarea aforistică” a ideilor, „liniștea contemplativ-afectivă” a unor pagini.

Capitolul II („Și încă...”) redă pagini de jurnal. Aici liniștea existențială este tulburată de sentimentul trecerii timpului. Paginile sunt bânuite de înfiorări lirice, de amintiri, de „efemere mirări”, despre el, despre noul statut de octogenar. Pornirea născisistă, îl îndeamnă să-și recitească opera: „Parcă recitesc pagini inedite ale altcuiva.”

„Mă bate gândul”, zice autorul, ca un cronicar înțelept, recunoscând, ca atunci, la 70 de ani: „Până aici viața mea, de aici încolo restul ei.”

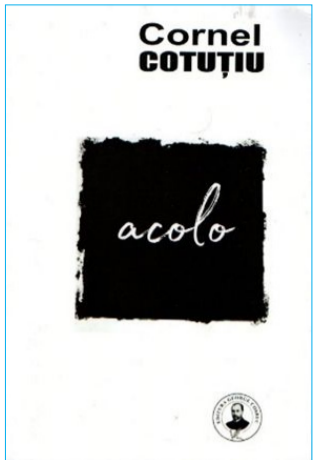
În Capitolul III, „Timpul”, sunt adunate aprecieri despre el și despre opera sa. Scriitorul D.R. Popescu („Nu întotdeauna oamenii o iau înaintea timpului”) consemnează următoarele: „Meritul lui Cotuțiu vine și din strădania sa de a deosebi adevărul vieții și falsitatea care de atâtea ori creează confuzii, de a descoperi diferența dintre ce pare că este și ce pare cu adevărat.” După imaginile cu copertile I ale cărților sale (44 de volume), în Capitolul IV („Pentru mine”) găsim portretele unor prieteni făcute publicistului.

Pentru Veronica Oșorheian, Cornel Cotuțiu este un prieten „Binevoitor, întotdeauna”. Horia Bădescu („De amicitia”), potopit de nostalgii, evocă anii studenției lor clujene, când își „ascuțeau dinții pentru iluzoria și abia întrezărită prăjitură literară?” Olimpiu Nușfelean îl consideră „Un prozator confortabil”, „Dezinvolt și ironic, sparge cu aplomb tot felul de convenții. chiar și în defavoarea sa.” Ioan Pinteș („De drag”) rememorează clipele participării sale la lansarea volumului prozatorului, „În căutarea altui final”, își aduce aminte de „clișee de liniște și literatură petrecute departe de orice zgomot de fond, în casa parohială din Chintelnic.” Pentru Icu Crăciun („Cornel Cotuțiu – 80”), Cornel Cotuțiu s-a „imprimat în memoria colectivă” a orașului Beclean.

Dacă în urmă cu vreo 38 de ani, ai fi „descălecat” pentru prima dată, în orașul Beclean și ai fi dorit să-l cunoști pe prozatorul Cornel Cotuțiu, ar fi fost suficient să lecturi admirabilul portret pe care i-l creionează profesoara Virginia Nușfelean, fostului său coleg de breaslă, de la Liceul Metalurgic Beclean. Portretul are o desfășurare didactică. Întâi, înfățișarea fizică: „ținuta sa la patru ace...cu pipa ținută cu eleganță între degetele lui îngrijite... bărbat frumos, cu un chip ieșit dintr-un film hollywoodian de succes.” Apoi curg trăsăturile morale. „ușor arogant și inabordabil. Uneori, o surprinzătoare violență de limbaj, o ironie tăioasă...era convertit într-o tăcere trufașă, adânc știutoare, care te ținea la distanță. ...se mișca cu atâta ușurință pe harta sarcasmului și spontaneității. Domina prin forța privirii electrizantă, și prin vorbele scânteietoare, punctate de un zâmbet discret și urmate de tăceri adânci și bine dozate. ...Prioritar om al condeiului, nu era lipsit de gustul sociabilității...oriunde l-ai fi întâlnit, emana distincție și inteligență, dezarmante...De o erudiție sigură, subtil camuflat, se lăsa dus de orice idee năstrușnică, care, cu certitudine, îi alimenta combustibilele textelor.”

Volumul se încheie cu poemul meu „La Carmangeria literară a lui M.” și cu poze prilejuite de sărbătorirea a 80 de ani („Aniversar 80”).

Volumul „Acolo” te trimite cu gândul la un spectacol. Pe scenă actorul Cornel Cotuțiu își joacă rolul. Pentru reușita lui, el și-a invitat câțiva prieteni cărora, după felicitările de rigoare, le va reaminti ce le-a spus, atunci când împlinea 70 de ani: „Până aici viața mea, de aici încolo restul ei.”

Icu Crăciun

Viața și activitatea lui Paul Tanco

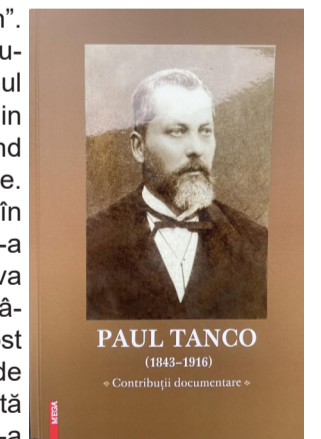
Volumul „Paul Tanco (1843-1916). Contribuții documentare”, editat de Adrian Onofreiu și Dan Lucian Vaida (Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2024), cu „Considerații introductive” de conf. univ. dr. Ion Cârja, constituie o apariție binevenită pentru cei interesați de viața și activitatea lui Paul Tanco, considerat întâiul profesor cu doctorat în matematici din țară (finalizat în 1873), după cum afirmă Teodor Tanco și Gheorghe Pleș. Cei doi editori au structurat această carte astfel: „I. Paul Tanco – secvențe biografice; II. Contribuții documentare” cu secțiunile: A. „Paul Tanco – Corespondență din perioada studiilor gimnaziale și universitare”, care cuprinde 1. „Scrisori trimise lui Petru Tanco” și 2. „Scrisori primite de la Petru Tanco” și B. „Paul Tanco în documente de arhivă”, iar capitolul III. „Anexe” cu „Documente în fotocopie” și „Fotografii”. În „Notă asupra ediției”, editorii precizează că lucrarea aceasta cuprinde 64 de scrisori (aflate în colecția Muzeului Grăniceresc Năsăudean), din care, 56 trimise de tânărul Paul lui Petru Tanco, principalul sprijinitor și finanțator al acestuia, din Bistrița, Blaj, Viena și Graz, și 8 scrisori primite de la Petru Tanco. Documentele de arhivă provin în marea majoritate din fondurile Serviciului Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale (director dr. Cornelia Vlașin) și se referă la parcursul profesional al lui Paul Tanco; tot aici, precizează editorii, „au fost cuprinse și câteva înscrisuri păstrate în la instituțiile menționate, care reflectă și alte aspecte din viața sau preocupările lui Paul Tanco”. „Anexele” reproduc în fotocopie unele documente de stare civilă referitoare la Paul Tanco și la familia sa, precum și reproduceri după foile de titlu ale câtorva din studiile pe care le-a publicat.

Din secvențele biografice aflăm, printre altele, că Paul Tanco s-a născut în 24 iulie 1843 în Monor, că a rămas orfan de mic, dar „va avea ca tutore legal pe unchiul Grigore Sântionean și se va bucura de sprijinul constant, [...] până la finalizarea studiilor, din partea unui alt unchi, locotenentul în rezervă Petru Tan-

co [...] și preotul Simion Tanco din Sângeorzul Român”.

Paul și-a început studiile în comuna natală, le-a continuat la Năsăud, apoi la gimnaziul german din Bistrița, liceul românesc din Blaj, Facultatea de Științe și Filosofie din Viena și doctoratul la Universitatea din Graz, beneficiind și de burse oferite de Fondurile Grănicerești Năsăudene. Ca student, a activat în „Societatea Literară România”, în fruntea căreia a fost ales secretar; în această perioadă s-a împrietenit cu Eminescu. S-a întors la Năsăud, unde va preda timp de 30 de ani matematica la Gimnaziul românesc greco-catolic și va fi și director timp de 12 ani. A fost și un om al cetății în Năsăud, fiind director timp de 20 de ani al Societății de Împrumut și Păstrare Aurora, înființată în 1873, și a băncii Mercur, înființată în 1899. În 1876, s-a căsătorit cu Elisabeta Mureșianu, fiica învățătorului Vasile Mureșianu din Năsăud, originar din Mocod, și a Mariei (n. Hangea) din Maieru; au avut doi fii: Simion Petru Valeriu (1877-1914) și Teofil (1882-1952), ultimul, fiind absolvent al Facultății de Medicină din Budapesta. Mulți ani, Paul Tanco a făcut parte din Comitetul Fondului Central Scolastic, apoi președinte al Societății „Vasile Nașcu”, ambele având ca scop sprijinirea elevilor pentru realizarea unui parcurs de studii cât mai bun. Paul Tanco s-a numărat printre membrii comitetului de conducere al „Reuniunii învățătoarești Mariana”; de asemenea, a condus Despărțământul Năsăud al ASTREI între anii 1900-1905. A decedat la vârsta de 73 de ani împliniți, pe 11 septembrie 1916, fiind înmormântat în cimitirul „Comoara” din Năsăud. Toată viața, a contribuit la propășirea și emanciparea națiunii române prin știință de carte, devenind un reper pentru generațiile viitoare. Cele 246 de pagini aduc multe informații inedite legate de viața și activitatea acestui intelectual de frunte al județului nostru.

Prin publicarea acestui volum, editorii aduc o contribuție prețioasă pentru istoria școlilor și elitelor năsăudene, în frunte cu Paul Tanco.

Ioan Popa

Carul dracului

Tata scăpase cu fuga din război. A doua zi ar fi trebuit să intre pe linia întâi la Stalin-grad. Cu spectrul morții în față hotărî, împreună cu Ion Castrasă din Calvaser, să dezerteze, în cazul acesta mai avînd o ultimă șansă. Ce se cuvinea a fi încercată. Sub amenințarea permanentă a actului de trădare, vreme de trei luni, pe jos, agățat de vreo căruță, de vreun camion ori tren sau cine mai poate ști ce le-o mai fi ieșit în cale, ajung acasă. Cu degetele picioarelor degerate, cu astm – tata-i zicea povară - și alte suferințe văzute și nevăzute ce l-au chinuit până-n capătul zilelor. Se bucura însă nespun că era iarăși între ai lui.

Fugi degrabă la Brașov și se angajă la *Chefere*, cum îi zicea el CFR-ului, unde se lucra tot în regim militar, totul în slujba frontului, ca să scape de-o nouă trimitere în focul iadului. Cine l-o fi învățat, Dumnezeu îl mai știe, destul că a scăpat de urmărirea și de ororile războiului. Totul spre bine, chiar dacă răul sta să-l acopere de multe ori.

Mulți ani de la terminarea potopului universal, apărură și cei de pe urmă supraviețuitori, de care cred că nici Cel de Sus nu mai știa. Îi pierdu și el din evidențele sale. Erau cei de pe urmă prizonieri, supraviețuitori ai regimului de teroare din lagărele sovietice, care nu erau prea departe de cele construite de oamenii lui Hitler în Apus, cu muncă forțată, peste puteri, mâncare și odihnă neîndestulătoare, cu boli și suferințe inimaginabile, încât dimineața din barăci se culegeau morții precum castraveții din grădinile de acasă.

Gheorghe C își află la-ntoarcere, prin vecernia zilei, tatăl pe-un scaun la poarta unui vecin. Nu știa de revenirea feciorului, plecat de mai bine de opt ani de acasă. La bătaie. Îl treziră din leșin cei din jur cu câțiva stropi de apă rece și abia mai apoi reuși să-și îmbrățișeze odorul. Plîns de bucurie, vaiete și suspine neînchipuite, până ajunseseră acasă, unde-l dădu în brațele istovite ale mamei.

Fecior tomatic, neamurile intrară degrabă în acțiune. Îl însurară numaidecât c-o fată rămasă și ea de căruță, feciorii răbindu-se și ei din pricina măcelului.

Făcură nuntă mai restrînsă, 15-20 de perechi, câți încăpuseră în odăile mici ale casei lor, așa după cum se obișnuia să facă din totdeauna cei mai trecuți și mai sărăcuți. Tineret, mai subțire, cei de-o seamă cu ei așezându-se deja pe la casele lor, cei ce-au scăpat, se-nțelege, de văpaia focului universal, ceilalți...

Petrecură cu toții, cum se petrece la ospăț, unii bucuroși c-au dat-o, alții bucuroși c-au luat-o. Pe mireasă! Primiseră și cinste de la părinți și nuntași, de la socri și nănași, care nu erau alții decât tata și muma. Îi dăruie c-un blid cufundat de pământ, *c-așa-i lejea să mănânce laolaltă dintr-un blid până s-o-nvăța unul cu altul*, două linguri și două furculițe (mă mir că nu le-au dăruie și din astea tot câte una!), iar pe primăvară o mieluță, de va făta-o oaia în pace și-a scăpa-o de colții lupului. Câtă probabilitate! Altfel, totul era dăruit cu dragă inimă! Și cam atât...

Nănaș de-ntăia oară, cuprins de euforia momentului, c-așa era el când se desfășura, mărinos din cale afară, tata promisese, tot ca dar de nuntă, pe lângă celelalte obișnuite, un car nou-nouț. Pe măsura meseriei lui de rotar vestit și priceput. Un car nou-nouț! Îl făgăduie cu așa înflăcărare că muma înmărmuri. Cum și finii, de altminteri, cu sufletele luminate de-așa rază binefăcătoare, rămânând împietriți. Așa ceva nu se mai auzise. Un asemenea dar era ceva peste poate, o adevărată avere. Îl trăsese ea, muma, de mănecă, dar zarurile fuseseră aruncate. Promisiunea fu auzită de toată suflarea. *Ce faci, mă omule?*, reuși ea să mai îngaiame printre ovațiile celor de față. Auzi, un car nou! Ca și cum i-ai fi promis azi o mașină, chiar și la mână a doua fiind. Îndată își dădu seama de nesocotința săvârșită. Gura îl luă însă pe dinainte. Crescu tata în ochii lumii cu darul său că îndată deveni eroul serii. Măcar pentru cei de față. Unii îl pupară, alții îi aduceau osanale, ceterașii porniră cântec de mulți ani și toată nunta căpătă o turnură neașteptată. O veselie uriașă, nestăpănită, curgea pe deasupra tuturor. Doar muma rămăsese cuminte și-ngândurată la locul ei. Îl știa ea prea bine, că, odată focul ăsta stins, or începe belele.

Toată vara sudui și ocări tata pe toți ai lui, și cine mai poate ști pe câți alții, că nu mai isprăvește odată lucrul la carul cu pricina. Ca să nu mai spun de cheltuiala făcută casei procurând materialele. Căci tata, exigent cu sine însuși, nu-și permitea să folosească material de lucru decât de bună calitate și, înainte de toate, să fie uscat. Cumpără de prin sat salcâmi uscați, tari ca fierul, tăiați de multă vreme, în special pentru roți, piesele cele mai solicitate ale carului. Tăiașe și acății noștri de după șură și de după casă, pe care moșu-i plantase acolo să țină adăpost casei, tot pentru lucrul lui, de avu și povești cu muma din pricina lor. Nu-i cheltuia el chiar pe toți la carul acesta, dar... Făcusem și-un drum la Întregalde, o așezare de la poală de munte, de unde adusesem obezi, fuse de loitre, leuci, cumpărate de la un cunoscut de-al său din Mesentea, ce i le adusesse, și el în puterea nopții, la gazda la care trăsesem noi. Totul pe sub ascuns, orice pas greșit costându-ne pe toți scump. Tăiasem pe din două, tot din pricina asta, tot în puterea nopții, și Mihaițul, de frica milițienilor ce ni-l puteau confisca, ba mai făcând rău și celor ce ni l-au dat. Și, negreșit, și nouă. Nu pricepeam eu pe atunci de ce umblăm tot noaptea, ca huhurezii, nu înțelegeam de ce porțile se închideau numaidecât în urma căruțelor intrate de parcă le-ar fi alergat cineva din urmă, nu știam de ce se vorbea numai în șoaptă. Multe nu pricepeam, dar cine sta să-mi dea mie explicații. Doar în vârful pantei, la ieșirea din Mihaiț, când tata, luându-și comănelul din cap, mulțumi Celui de Sus: *Mulțumescu-ți, ție Doamne, c-am scăpat!*, am început a pricepe câte ceva. C-am scăpat de oarece primejdii. De acolo până acasă nu mai aveam altă miliție în față.

Așadar, belea mare pe capul lui! Dar și pe-al nostru, al tuturor! De parcă ai casei aveau vreo vină în toată tărășenia asta. Iar de-ncerca muma să-l admonesteze pe motiv că nu l-a pus nimeni să se angajeze la așa ceva, că el a făcut-o mai mult a fală, n-are acum decât să tragă ponoasele. În momentul acela și scandalul era gata: ba că de ce nu l-a tras de mănecă mai smucit, s-o taie mai scurtă angajarea asta, ba că de ce nu l-a oprit înainte de a face așa prostie și atâtea altele, încât, bietei de ea, nu-i rămânea decât să suporte mânia lui, pornită ca din senin ori de câte ori începea lucrul la câte-o piesă de la carul finului. Și când te gândești că doar la o roată lucra cam două zile de vară... Și nu era omul care să tîmânde lucrul. Dimineață de dimineață trăia aceeași dilemă: să pornească lucrul la car ori să se apuce de vreunul din cele curente, astea de pe urmă aducându-i bani imediat, de care avea multă nevoie. Că nu prea văzusem să dea banul pe cineva afară din casă. Asaltat de lume, că doar era vremea lucrului afară la hotar, nu mai prididea cu amănările și cum la el cuvântul dat era literă de lege, nu-i venea defel la socoteală o astfel de atitudine.

Să-și piardă clienții, mai ales când omul era strâns cu ușa. Și-atunci nervii se răsculau și dădeau numaidecât în clocot.: *Luminuța cui te-o dumnezeie de car, că nu mai scap de tine odată! Își descărca năduful scrâșnind din dinți și slobozind în ciudat alte și alte dulcetuși și delicetese, de să nu-i fi fost prin preajmă. Iar când ne mai vedea încă prin curte, neplecați la lucrul câmpului, mânia îi creștea la culme. Preaplinul ei se revărsa toată asupra noastră: *Apăi voi încă n-ați plecat nici acum, mă trîndavilor ce sunteți? Vreți să vă apuce amiaza în sat? Fulgerania cui v-o făcut! Că acum ies la voi! Îl auzeam cu toții, care de care mai speriat, de acolo din ușa atelierului său cu câte-o unealtă în mână, de nu mai știam prin ce fund să ne băgăm. Că noi, precum toți copiii, mai întârziam câte olecuță în pat, cufundați în somnul dulce al dimineții, de cu greu ne puneam biata muma pe picioare. C-o durea sufletul văzându-ne atât de dezmiertați de tihna și binefacerile lui. Curios, tata nu ne bătea, căci sufletu-i era de aur, ne băteam singuri, noi înșine, de vorba lui aspră și hotărâtă, ce cădea peste noi ca un trăsnet: *vorba-i era tunet și răsuflatul ger*, după cum zice poetul. De ne-ngheța vorba pe buze tuturor. Doar muma îndrăzne să-i mai trimită câte-o replică: *Vezi-ți, măi omule, de ale tale, că de astelalte avem noi de grijă!* Apoi conspirativ către noi: *Iar i-o ieșit înainte carul dracului!* C-așa-l botezase muma de când cu atâtea pricini venite de la el. Avea, de altfel, perfectă dreptate: să lucreze ditamai așa ceva, mai toată vara pe degeaba, tocmai când era cel mai solicitat, cu timpul cel mai prielnic pentru câștig, nu era chiar de ici de acolo. Așa că muma știind de unde se trag astea toate ne îmbuna și ne potolea, aducând de fiecare dată înainte carul cu pricina: *Haidați, drajii mumii, lăsați-l, că iar o dat de carul dracului. De parcă noi l-am pus să-l facă! Ucigă-l toaca să-l ucigă, că mai bine n-am cum zăce, de când l-o făgăduie!* Plecam cu toții împăcați, blagosloviți cum trebuie, așa, mai mult a urare de spor la lucru pe-acolo, pe la câmp, sub arșița soarelui ori sub ploii și furtuni. Nu știu de Micu, calul nostru cel cuminte, simțea ceva din zbuciumul curții. Destul că ne purta, zorit și el, către *desfătările* ce ne-așteptau cu brațele deschise, afară, în largul câmpului. Cu cânt de ciocărlie deasupra capetelor. Și cu ghimpi în inimi.**

Către toamnă carul fu gata. Azi o roată, la ceva vreme altă piesă a carului, și tot așa, până ce ajută Dumnezeu de-l văzu gata. Ce ușurință pe capul lui știindu-se cu așa povară luată de pe cap și de pe suflet! Îl încolă într-o sâmbătă seară în mijlocul curții și-l privea cu multă, multă admirație. Adevărată operă de artă! Pe care tata o savura din priviri. Ca orice făuritor de artă.

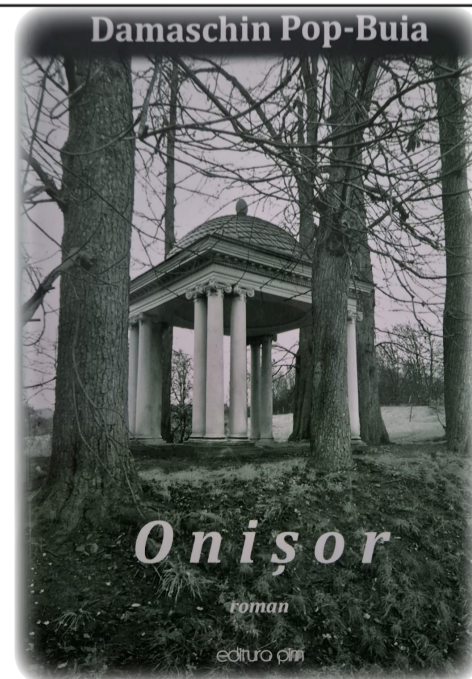
Nu mai văzusem până atunci un car nou, din cap până-n picioare. Ne minunam și noi, toți ai casei, de reușita tatii. Numai că bucuria ne era umbrită de soarta lui. Știam și noi, și mai ales tata, câtă osteneală a mâncat din pricina lui, lucrat doar din mână, iar acum să plece pe poartă așa, nici măcar botezat, ca de la o moară pustie. Cât am trudit și noi la el, căci erau unele lucrări pe care tata nu le putea face singur! Înaintea tuturor era strunjitul butucilor de la roți. Strungului ce-l învărteam cu mâna, că de motoare nici vorbă pe-atunci, trebuia să-i asigurăm o anume turație ca strunjitul să iasă bine și uniform. Și, dă-i forță, copile! Că eu eram cam de rând la lucrarea asta. Îmi sălta inima-n piept la manivelă, mai-mai să dea pe dinafară. Când vedea tata că nu mai pot, el simțea asta de la pedala sincronizată cu manivela mea, cu pedala asta ducând bună parte din greu, atunci mă oprea și pe mine: *No ho, ficiorul tatii! Să mai răsuflăm!* Îmi trebuia ceva timp până a mă îndrepta de șale, să-mi șterg sudorile ce-mi năpădeau ochii. Gâfâiam mai ceva ca foiul din covăcia lui Paicu. Și pentru cine? Și pentru ce? Să-l dea de pomană nu știu cui! Găuritul butucilor în curte ne înhăma iarăși pe mai mulți, după câți eram pe-aproape. Punea tata roata pe un fel de trepid, trei lemne trecute printre spițele roții s-o ridice de la pământ, ca noi să avem cam pe la piept ori pe la brâu rudița de la car la care ne opinteam cu toții s-o rotim ca *lingura să rotunjească gaura butucului, să poată fi trasă pe osie. Toate erau bune câtă vreme instalația funcționa normal. Când se întâmpla însă să se defecteze, adică să cadă roata la pământ de pe trepid, se-nțelege, tot noi eram de vină: ba că am smucit, ba că alții au lăsat-o mai moale, ba cine mai știe ce minune o mai fi fost, destul că ne alduia tata cu vorbe sfinte de mai mare dragul. Și cum astea se petreceau cam sâmbătă seara ne cam sărea pofta de a mai aștepta duminica cu lumina ei și cu sufletul împăcat. Umbrită de vorbele tatii. Trimisese finului vorbă să vină să-l ia.*

Finul se înfățișă numaidecât. Simțeam bucuria din sufletul lui. Prea mic pentru așa satisfacție. Cât i-o fi mulțumit nu mai știu, dar îl văd și acum apucându-l de proțap și luând drumul către casă. Radia de bucurie. Sub privirile dezamăgite ale tatii. Îl mai sfătui să-l ducă la Rahoza în Tău să-l lege (adică să-i aplice feronerie convenită fiecărui element component), *c-ar fi păcat de Dumnezeu să-l strice ăștia de pe la noi. Că numai el, Rahoza, e în stare de-așa lucru.* Adică pe măsura operei sale. La așa cap, așa căciulă!

Îi deschisesem larg poarta, după porunca tatii, și, privindu-l cum se depărtează spre capul uliței, simțeam cum se desprinde ceva dureros din sufletul meu de copil.

Dar al Tatii?!

Cărți primite la redacție

Un an se adaugă, un an se pierde

Mircea Gelu Buta

Finalul de an nu este doar un reper calendaristic, este o convenție simbolică prin care omul încearcă să dea formă trecerii timpului. În realitate, el nu se oprește, nu se înnoiește și nu începe din nou, el curge continuu, indiferent de hotarele care-i sunt impuse. Totuși, această trecere dintre ani rămâne necesară, creând un spațiu al reflecției, al bilanțului interior, al unei lucidități pe care graba cotidiană o amână mereu. Un an se adaugă vieții noastre, un an se pierde din timpul care ne-a fost dat. O formulă simplă, dar suficient de gravă pentru a susține un exercițiu de conștiință.

Există o discreție a timpului care îl face uneori greu de acceptat. El nu anunță ce ia și nici nu subliniază ce oferă. Anul care se adaugă nu vine cu un certificat de garanție și nici cu promisiuni explicite. Sosește pur și simplu, se strecoară în viața noastră și începe să lase urme. Într-o cultură a noutății permanente, suntem tentați să asociem noul an cu ideea de început radical, de resetare, dar realitatea este mai puțin spectaculoasă și mai adevărată. Anul care vine se adaugă peste ceea ce există deja, peste straturi de memorie, peste oboseală, peste speranțe vechi și neliniști persistente.

Anul care tocmai s-a încheiat nu poate fi redus la o suită de evenimente notabile. El a fost, pentru fiecare dintre noi, o combinație inegală de zile obișnuite și momente decisive. Cele mai multe au trecut neobservate, consumate în rutină, în gesturi repetitive, în preocupări mărunte. Tocmai de aceea, acele zile aparent ne semnificative alcătuiesc substanța vieții. Ele sunt materia brută din care se formează - lent, identitatea noastră.

Anul se adaugă nu prin spectaculos, ci prin acumulare tăcută, care nu înseamnă întotdeauna progres. Experiența nu se transformă automat în înțelepciune. Uneori, ea se depune sub formă de rigiditate, de cinism sau de resemnare. Alteori, însă, devine claritate, discernământ, capacitatea de a distinge esențialul de zgomot. Cultura însăși funcționează după această logică a acumulării selective pentru că nu tot ce se adaugă rămâne, nu tot ce e nou contează. Timpul este, în fond, un mare editor.

Dar dacă un an se adaugă, un altul se pierde. Această pierdere nu este doar abstractă, ci profund concretă. Se pierde timpul neconsumat, clipele amânate, întâlnirile care nu vor mai avea loc. Se pierd oameni, uneori discret, alteori zgomotos. Se pierd stări de spirit care nu pot fi imitate: entuziasmul fără calcul, disponibilitatea absolută, sentimentul că totul este încă posibil. Finalul de an face aceste pierderi mai vizibile, nu prin dramatism, ci printr-o tăcere apăsătoare.

Pierderea nu este întotdeauna spectaculoasă. De cele mai multe ori, ea se produce prin eroziune. Dispar nu lucrurile mari, ci atenția, răbdarea și capacitatea de a asculta. Într-un spațiu public dominat de urgență și de reacție imediată, se pierde tocmai ceea ce cere, timp, nuanță, reflecție, dialogul autentic. Cultura resimte acut această pierdere. Anul care se încheie lasă în urmă nu doar cărți publicate sau evenimente consumate, ci și o anumită stare a spiritului, mai grăbită, mai fragmentată, mai vulnerabilă la superficial.

Între ceea ce se adaugă și ceea ce se pierde se situează responsabilitatea noastră față de timp pentru că nu este suficient să constatăm trecerea, ci trebuie să ne întrebăm ce facem cu ea. Timpul nu este un simplu decor al existenței, este materia ei însăși. Felul în care îl folosim, îl risipim sau îl onorăm definește nu doar biografia individuală, ci și climatul unei epoci.

Anul care se adaugă vieții culturale nu este neutru. El aduce texte, voci, polemici, tăceri semnificative. În plus, aduce și o responsabilitate sporită a discernământului. Într-o lume saturată de discurs, valoarea nu mai stă în cantitate, ci în selecție. Finalul de an este un moment propice pentru această selecție: ce merită să fie reținut? ce va rezista timpului? ce va rămâne relevant dincolo de conjunctură?

În același timp, pierderea unui an ne obligă la o formă de modestie. Ne amintește că nu suntem stăpânii timpului, ci doar locatari temporari, că proiectele noastre, oricât de ambițioase, sunt limitate de o durată finită. Această conștientizare nu ar trebui însă să conducă la stagnare, ci la intensificarea sensului. A ști că timpul se pierde nu înseamnă a renunța, ci a deveni mai atent.

Finalul de an este, poate, singurul moment în care societatea își permite o scurtă introspecție colectivă. Dincolo de festivism și de clișee, rămâne întrebarea esențială: ce fel de timp am trăit? Am fost prezenți sau doar ocupați? Am acumulat sens sau doar informație? Răspunsurile nu sunt niciodată definitive, dar formularea lor este necesară.

Cu un an se adaugă, cu un an se pierde, iar între aceste două mișcări se construiește maturitatea. Nu ca triumf asupra timpului, ci ca împăcare lucidă cu limitele sale. Maturitatea nu înseamnă a avea mai multe certitudini, ci a suporta mai bine îndoiala. A înțelege că pierderea face parte din existența umană ne schimbă raportul nostru cu prezentul. Fiecare clipă capătă greutate tocmai pentru că știm că nu se va mai repeta.

Anul care vine nu trebuie investit cu așteptări grandioase. El nu este o promisiune, ci o posibilitate. Valoarea lui va depinde de atenția pe care i-o acordăm, de exigența față de noi înșine, de capacitatea de a transforma experiența acumulată în luciditate. Dacă anul care se adaugă ne găsește mai atenți la sens, mai responsabili față de timp și mai exigenți cu superficialitatea, atunci anul pierdut nu va fi fost inutil. În fond, viața nu se măsoară în ani adăugați, ci în felul în care îi acceptăm pe cei pierduți, iar finalul de an, cu discreția și gravitatea lui, rămâne una dintre puținele ocazii în care putem privi timpul nu ca pe un dușman, ci ca pe măsura exactă a trecerii noastre prin lume.

Elena M. Cîmpan

Am învățat să mă plimb

Plimbatul încet, să nu deranjez gândurile,
Scrisul din mers, pe spații desenate caligrafic
Pe foaia de hârtie a drumului, a cerului
Cu privirea în jos sau în sus,
Rareori înainte, am învățat să mă plimb
Așa cum se învață toate
Puteam da lecții
Mă opream de parcă din loc în loc
Existau stații numai de mine știute
Nu cobora nimeni, nu urca nimeni,
Doar eu făceam un popas cât să gădesc
O mică agendă la îndemână, un pix de purtat
Și notam în grabă un rând, o idee, o imagine,
Ce nu mai încăpeau în mersul meu
Și mi-era teamă să nu le uit
Așa cum se uită
Puteam da lecții
Fericite plimbările când scriam mergând
Mergeam scriind, repetam să nu uit
Ajungeam acasă cu pagini întregi
Și-mi spuneam împăcată
Nu te-ai plimbat degeaba
Tu niciodată nu te plimbi degeaba
Există plimbatul cu rost
Există un timp de plimbat
Ca pentru toate
Ascultam ca un începător
Puteam da lecții...

Pământul de sub vâsc

Când mă gândesc la vâsc,
Îmi apare în fața ochilor ceva suspendat, nesigur,
Care are nevoie de sprijin, de un teren stabil,
Și întind mâinile, involuntar,
Ca și cum aș încerca să-l prind, să nu cadă,
Târziu am auzit de sărutul sub vâsc
Prima dată a fost sărutul pe care l-am citit
În cărți
Și n-am găsit niciunul sub vâsc,
Se vând buchete de vâsc,
Se cumpără mănunchiuri de vâsc,
În Ajun de An nou, dar nimeni
Nu garantează sărutul,
La colțuri de stradă, la intrarea în muzee,
Așteaptă magica plantă să-și îplinească
destinul
Înafara orașului, pe copacii din câmp
Mai rămâne vâsc necules, verde,
Peste care zăpada se va așeza
Ca un sărut moale și alb, la cumpăna dintre ani,
Și dacă sub vâsc rămâi singur
Sărutul dispare din nou în alt loc
În mantia lui Klimt
Sau în piatra lui Brâncuși...

Cu cine m-aș întâlni

Nu am cu cine să mă întâlnesc
Deși sunt mulți oameni pe străzi
La capătul orașului s-a instalat de câteva zile
Un Zoo- Parc,
Fotografie, de la distanță,
Un elefant, o girafă, o zebra și câteva păsări rare,

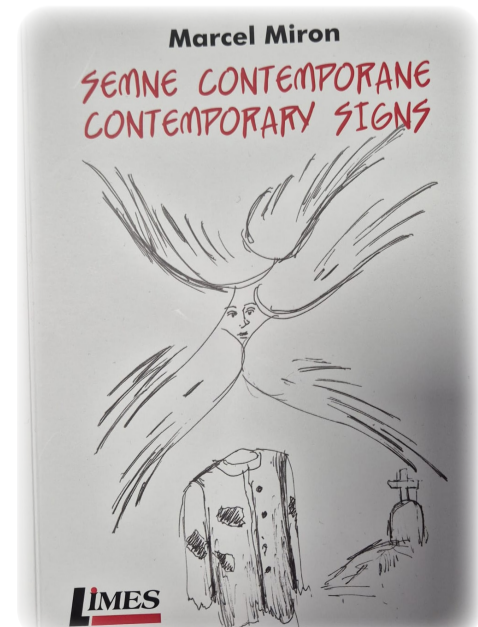
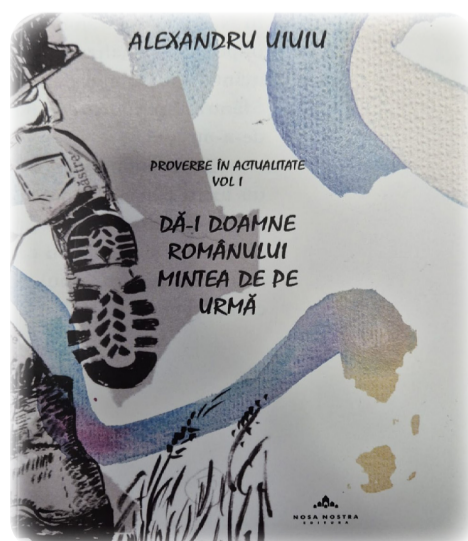

Străine și gălăgioase,
Nu cu ele m-aș întâlni,
Trecători absolut necunoscuți,
M-aș întâlni cu Ștefan cel Mare
În drum spre o cetate proaspăt ridicată,
M-aș întâlni cu Dimitrie Cantemir
Și l-aș ruga să-mi descrie Moldova
Cum știe el mai bine,
M-aș întâlni cu Titu Maiorescu,
George Călinescu, Eugen Lovinescu,
Știu că nu m-ar ocoli,
M-aș întâlni cu Nichita Stănescu
Tremurat și trist
M-aș întâlni și cu Jorge Louis Borges
Dacă ar veni prin zonă să viziteze bibliotecii,
M-aș întâlni cu ei și gândul mi-e destul
Atât îmi rămâne în această zi cenușie
Când mă plimb singură
Și n-am cu cine să mă întâlnesc...

Ce-ți mai face copilăria?

Ce-ți mai face copilăria?
Sănătoasă? Voioasă?
A mers cu plugușorul, cu sorcova?
S-a dat cu sania, a făcut un om de zăpadă?
Cine a vorbit?
Mă uit în jur și nu văd pe nimeni,
Copilăria mea e departe,
Și, totuși,
La poartă așteaptă caleașca,
Drumurile se deschid ca în palmă,
Deîndată sunt gata și pornesc...
Nu știu cât să fi trecut
O noapte, o zi, câteva clipe?
O zăresc uneori, încerc să o prind,
Dar ea se îndepărtează tot mai mult,
E ceață și cerul se așterne în cale,
Sunt gata să o ajung
Dar copilăria se duce și mai departe,
Și atunci încerc să o caut în oglindă
Fără grabă, până ce ea prinde contur
Și eu înțeleg ce îmi spune copilăria mea,
Sănătoasă, voioasă,
Care a mers cu plugușorul, cu sorcova,
S-a dat cu sania și a făcut un om de zăpadă...

Cărți primite la redacție

Olimpiu Nușfelean

Conștiința de sine în frigul atitudinilor derutante

Cine sîntem și încotro ne îndreptăm? O asemenea întrebare – în aparență banală și desuetă – se pune de obicei în raport cu poporul din care faci parte, cu nația, într-o relație ce leagă antropologia cu ontologia, într-o încercare de situare în istorie, deși întrebarea ar tenta să vizeze o mișcare mai mult pe orizontală. În raport cu poporul, o asemenea întrebare, azi, se poate foarte greu formula în privința conturării unei căi, a încadrării într-o anumite responsabilitate. Căci răspunsurile date pe o asemenea temă acceptă cu greu criteriile responsabilității. Acestea sînt eludate, date mai mult în doi peri. Pentru cine mai este viabilă o sintagmă precum „apărarea patriei”? „Iubirea de patrie”? Mai înseamnă ceva faptul că avem o experiență în istorie, că existăm ca atare, identitar? Pentru cine și cum? Pentru o comunitate sau pentru un individ, pe care cum îl definim? Cine și cum formează o comunitate? Rămîne, în marginea frămîntărilor (doar în marginea?) întrebarea legată de mersul individului prin istorie, prin propria viață. Ne mai punem întrebări legate de viața noastră? Mai avem răgazul și obiceiul să ne întrebăm cine sîntem și ce (mai) vrem? Decît, poate, ce (dolari sau euro) și cît cîștigăm? Avem obiceiul și tăria să ne întoarcem în adîncul propriului sine?

În ceea ce-i privește pe scriitori, lucrurile par cam clare: aceștia ființează în continuu dialog cu sinele (propriu), în confruntare și cu cele mai diverse căutări legate de integrarea în cotidianul atroce. Cu ei înșiși, da, dar cu societatea în care se află? Socotiți aerieni de către unii, orientați irelevant în spațiu și timp. O fi chiar așa? În funcție de mode (estetice), curente sau mișcări literare, epoci, îndreptarea spre frămîntările și durerile societății e mai mult sau mai puțin intensă, mai mult sau mai puțin conștientizată, dar combustiile din focarele minții se revarsă peste marginea sinelui.

În viața publică, se zice că, azi, scriitorul are o mai mică vizibilitate. Se poate. Dar aderența la actualitate – cu toate tribulațiile acestea – se păstrează, venită dintr-o tradiție lungă, pe care autismul cultural actual nu o poate învinge. Părerii sînt și vor fi, de toate felurile, dar să ne imaginăm că ne aflăm într-o mare bibliotecă a lumii, care adună în rafturile ei toate cele mai importante scrieri de pe tot mapamondul, sub egida Marii Cărți; vom observa că nu mai sîntem un nimic, impresie care s-ar putea trezi în mintea noastră cînd ne referim la întregul Univers, populat de miliarde de stele, între care steaua noastră, Soarele, pare mai mică decît un fir de praf. În mijlocul bibliotecii universale, sîntem totuși Cinea, o identitate care a generat atîtea experiențe (de viață) și de imaginație, așezînd în universul mare un univers spiritual inconfundabil, bine configurat, asigurînd în interiorul lui o incomparabilă libertate de mișcare. Se va fi strîns lumea mereu în jurul nostru, pînă la sufocare, dar universul spiritual, al cărților, ne asigură aerul respirabil și lejeritatea mișcării în nenumărate cercuri de existență.

Evident că, în fața atîtor propuneri, precum cele oferite de o bibliotecă (adunată din milioanele de biblioteci ale lumii), e greu să te orientezi și să alegi. Dar ai mari facilități privind alegerea, inclusiv liberul arbitru. Nu e ușor, dar nici imposibil. De ani și ani, de zeci de ani, chiar în școală am fost îndemnați (nu știu dacă și educați) să gîndim critic în abordarea realității, în formularea și alegerea răspunsurilor, în identificarea propriilor aspirații. Ne-a fost cultivată individualitatea – prin școală, mass-media, individualități publice – dreptul de a avea un comportament propriu, individualist, detașat de al celorlalți, cu vagi tendințe legate de grija pentru viața semenilor. Unele inițiative, mai mult private, privind drepturile cetățenești, nu au cele mai fericite rezultate. Oamenii acționează „individual”, impulsiv, umoral, aproape pe negîndite sau conștient de o gîndire slabă.

Privind în jur, ai impresia că simțul critic slăbește,

„practica” punerii în operă a unei conștiințe puternice numără tot mai puține exemple, cînd aceasta ar trebui să fie constantă și aproape generală. Conștiința multor semeni lucrează „în ascuns”, frustrată, timidă să se devoaleze, uneori reprimată tacit de frigul din societate, de frigul sentimentelor și al atitudinilor derutante. Folosirea gîndirii critice nu înseamnă cîrcoteli de crîșmă – deși și acestea au „farmecul” lor, nici chicoteli la colț de stradă, ci testarea, cu dezinvoltură, a pietrelor de încercare din adîncul sufletului, din laboratorul conștiinței de sine.

În societate plutește desigur un aer de libertate – a individului, de mișcare fără constrîngeri directe, de proliferare a celor mai diverse opinii, critici duse la limita extremelor, dar toate par înscrise în standardele imitației, a imitației fără conținut, pentru că majoritatea atitudinilor se nutresc dintr-un registru de referințe mințit, din „știrile false” care colmatează canalele noastre de informare (de orice natură), plasîndu-ne într-un univers de referință „făcut”, artificial, inconsistent, în care orice se poate întîmpla, oricînd, fără o „împotrivire” reală, benefică, (nu neapărat „revoluționară”), bine definită, la rău. Conștiința de sine a individului, exprimată constant, cu reflexe în societate, se diminuează constant, fără ca sondarea acesteia (în asociere cu conștiința comunitară) să se constituie într-un exemplu și un îndemn, într-un model de luat în seamă.

ANIVERSAREA ZILEI CULTURII NAȚIONALE

PROGRAMUL EVENIMENTELOR ANIVERSARE:

MIERCURI, 14 IANUARIE 2026

CONFERINȚĂ: EMINESCU ȘI POEZIA DE AZI

ORA 13.00 GALERIA DE ARTĂ A PALATULUI CULTURII

INVITAT: PROF HORIA CORCHEȘ

INTRARE LIBERĂ

LECTURĂ PUBLICĂ DE POEZIE

18.00 SALA MARE

INVITAȚI:
ANA DRĂGU
HORIE CORCHEȘ
IOANA BRADEA
ALEX FRANDEȘ
ANDREEA GAL

INTRARE LIBERĂ

CONCERT „CHIRIȚA-N 2 + 1”

CU ADA MILEA, BOBO
BURLĂCIANU ȘI SUNETISTUL
VICTOR PANFILOV

19.00 SALA MARE

INTRARE 50 RON

Redacția ***

Se distribuie gratuit împreună cu ziarul Răsunetul *** Marcă înregistrată ***

ISSN 2784 – 0034 ISSN-L 2784 – 0034

Director: Menuț Maximilian; Redactor șef: Olimpiu Nușfelean; Editor coordonator: Gabriela Ciomei; Redactori: Elena M. Cîmpan, Icu Crăciun;

Prezentare grafică: Maxim Dumitraș; Tehnoredactare: Claudiu Moldoveanu; Web: Grigore Cotul, site: assbn.ro

Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud: Irina Petraș - președinte de onoare, Menuț Maximilian – președinte,

Icu Crăciun, Vasile George Dăncu, Virgil Rațiu – vicepreședinți;

Adresa: str. Petre Ispirescu, nr.14C, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud; email: rasunetul@rasunetul.ro, menutmaximilian@yahoo.com.

Apărut cu sprijinul

SANOVIL